

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΑΤΡΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
ΑΚΑΔ. ΕΤΟΣ 2010-2011

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΙΤΑΛΟ CALVINO, ΟΙ ΑΟΡΑΤΕΣ ΠΟΛΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΣΤΗΝ
ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ**

ΞΕΝΙΑ ΣΑΡΑΤΣΙΩΤΗ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

Ν.-Ι. ΤΕΡΖΟΓΛΟΥ

ΠΑΤΡΑ, 18 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 2010

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το αντικείμενο της ερευνητικής εργασίας είναι το έργο του Ιταλού συγγραφέα Italo Calvino, *Οι Αόρατες Πόλεις*. Στόχος είναι να αποδείξω ότι το συγκεκριμένο κείμενο ξεφεύγει από τους κόλπους της λογοτεχνίας και εισάγεται στους κόλπους της αρχιτεκτονικής και ότι ένα τέτοιο έργο μας ενδιαφέρει πραγματικά ως αρχιτέκτονες. Για την εκπόνηση του θέματος προχώρησα κυρίως σε βιβλιογραφική έρευνα επιλέγοντας βιβλία που ανήκουν τόσο σε θεωρητικούς της αρχιτεκτονικής επιστήμης όσο και σε κοινωνιολόγους, γλωσσολόγους και πολεοδόμους, αλλά και σε αυτοβιογραφικά κείμενα του συγγραφέα.

Συμπερασματικά, μέσα στην πανδαισία των περιγραφών υπάρχουν γλαφυρές περιγραφές κατασκευών και υλικών. Το βιβλίο αυτό θα μπορούσε να θεωρηθεί ως έναυσμα για την επανεξέταση των πραγματικών πόλεων αφού οι "αόρατες" αυτές πόλεις όπως και οι υπάρχουσες πόλεις ουσιαστικά αποτελούν τη σύνθεση των συμβολικών μορφών του κατοικημένου χώρου.

ABSTRACT

The subject of the Research Thesis is the work of the Italian writer Italo Calvino, *The Invisible Cities*. The object of my work is to prove that the particular text departs from the bosom of the literature and is introduced in the bosom of the architecture and that this work really interests us as architects. For the development of the subject I mainly proceeded to a bibliographic research selecting books that belong in theorists of architectural science as well as to sociologists, linguists and city planners, but also to autobiographic texts of the writer.

In conclusion, in a feast of descriptions exist lively descriptions of manufactures and materials. This book could be considered as spark for the re-examination of the real cities after that these "invisible" cities as the existing cities substantially constitute the composition of the symbolic forms of the lived space.

ΠΡΟΟΙΜΙΟ

Η παρούσα εργασία αποτελεί την επεξεργασμένη μορφή προηγούμενης έρευνας που είχα πραγματοποιήσει στα Ειδικά Θέματα Θεωρίας της Αρχιτεκτονικής 3 & 4 με διδάσκοντα τον κύριο Ν.-Ι. Τερζόγλου. Επέλεξα να ασχοληθώ με τη συγκεκριμένη θεματολογία διότι όντας στο πρώτο έτος φοίτησης στη σχολή ένα από τα πρώτα θέματα αρχιτεκτονικής σύνθεσης ήταν ο σχεδιασμός και η αναπαράσταση των Αόρατων Πόλεων. Έκτοτε πολλές φορές ανέτρεξα σε αυτό το έργο που αποτελούσε μια αστείρευτη πηγή έμπνευσης, πληροφόρησης και ερεθισμάτων. Τα τελευταία επίσης χρόνια γίνονται πολυάριθμες εκθέσεις με κύριο θέμα αυτό το έργο που σχετίζονται τόσο με την αρχιτεκτονική όσο και με τη γραφιστική, τις επιστήμες τεχνολογίας καθώς και με τη θεατρολογία. Επομένως είναι ένα θέμα το οποίο ανακλύπει συνεχώς στον ευρύτερο κοινωνικό κύκλο και γίνονται πολλές συζητήσεις για το περιεχόμενό του και τις προεκτάσεις του.

Συστηματική έρευνα και ανάλυση αυτού του βιβλίου δεν έχει γίνει ολοκληρωμένη. Υπάρχουν μόνο ορισμένες εργασίες δημοσιευμένες με περιεχόμενο λίγο πιο χαρτογραφικό και φιλοσοφικό. Είναι σημαντικό να τονίσω ότι δεν υπάρχει κάποια σχετική ελληνική ή μεταφρασμένη στα ελληνικά βιβλιογραφία. Έτσι, μετά από την ελληνική κατέφυγα και στην ξένη βιβλιογραφία μελετώντας κείμενα στα ελληνικά και τα γαλλικά. Η μεγαλύτερη δυσκολία που αντιμετώπισα σχετίζεται με την ονοματολογία των πόλεων όπου έπρεπε να πραγματοποιήσω ετυμολογική έρευνα και να ψάξω σε λατινικά λεξικά ορισμένες έννοιες. Σε αρκετές περιπτώσεις οδηγήθηκα σε κάποιο αποτέλεσμα, ενώ σε άλλες δεν κατάφερα να οδηγηθώ σε ένα συμπέρασμα.

Παρά, λοιπόν, τις αντιξοότητες και τις συγκεχυμένες πληροφορίες προσπάθησα να δώσω ένα άρτιο και κατανοητό κείμενο για την ανάλυση του σπουδαίου αυτού βιβλίου και τη σχέση που έχει με την αρχιτεκτονική και ευελπιστώ να συνεχίσω την έρευνα με καλύτερα αποτελέσματα.

Για την παρούσα εργασία και τις γόνιμες συζητήσεις θα ήθελα να ευχαριστήσω:

Τον εντεταλμένο διδάσκοντα του τμήματος Αρχιτεκτόνων Μηχανικών Πατρών, Νικόλαο- Ίωνα Τερζόγλου

Τον αναπληρωτή καθηγητή του τμήματος Αρχιτεκτόνων Μηχανικών Πατρών, Ηλία Κωνσταντόπουλο

Την αναπληρώτρια καθηγήτρια του τμήματος Αρχιτεκτόνων Μηχανικών Πατρών, Κατερίνα Λιάπη

Τον αναπληρωτή καθηγητή του τμήματος Αρχιτεκτόνων Μηχανικών Πατρών, Βασίλη Παππά

Τον Καθηγητή και Πρόεδρο του τμήματος Αρχιτεκτόνων Μηχανικών Πατρών, Γεώργιο Πανέτσο

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή	1
Κεφάλαιο 1: Ο Italo Calvino και οι συνιστώσες συγγραφής του έργου του	3
1.1: Βιογραφικό σημείωμα του Italo Calvino.....	3
1.2: Οι επιρροές που τον οδήγησαν να συντάξει το έργο.....	4
Κεφάλαιο 2: Περιγραφή του βιβλίου “Οι Αόρατες Πόλεις”	10
2.1: Γενική περιγραφή.....	10
2.2: Αναλυτική περιγραφή των επιμέρους Κεφαλαίων-Πόλεων.....	11
Κεφάλαιο 3: Τα περιεχόμενα- Η συμμετρία- Η ονοματολογία- Οι χαρακτήρες	30
3.1: Το σχήμα των περιεχομένων.....	30
3.2: Η συμμετρία.....	33
3.3: Περί ονοματολογίας των Πόλεων.....	34
3.4: Μάρκο Πόλο- Κουμπλάι Χαν- Βενετία.....	38
Κεφάλαιο 4: Η πόλη, ο δημόσιος χώρος και άλλες ουτοπικές θεωρίες πόλεων	40
4.1: Η πόλη και ο δημόσιος χώρος στον Calvino, τον Benjamin και τον Kracauer.....	40
4.2: Οι Αόρατες Πόλεις και οι More, Campanella, Hobbes, Andrae.....	42
Συμπεράσματα	45
Παράρτημα	52
Βιβλιογραφία	71

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στις Αόρατες πόλεις όπως παραδέχεται ο ίδιος ο συγγραφέας δεν υπάρχουν αναγνωρίσιμες πόλεις, αλλά είναι όλες επινοημένες. Το βιβλίο αποτελείται από κεφάλαια τα οποία έγραψε σταδιακά και ήθελε μέσα από αυτά να προσφέρει ερεθίσματα για στοχασμούς που να ισχύουν για την οποιαδήποτε πόλη. Αυτό σημαίνει ότι εξαρχής γνώριζε τον αντίκτυπο του έργου του και τις προεκτάσεις του. Στο σύνολό του το βιβλίο αποτελεί ένα χαλί εικόνων και εμπειριών.

Στόχος μου είναι να αποδείξω πιο πραγματιστικά ότι οι Αόρατες Πόλεις δεν υπάρχουν μόνο ως λογοτεχνικό κείμενο ως διήγημα, αλλά ότι περιλαμβάνουν στοιχεία αρχιτεκτονικής σημασίας κι έτσι το έργο αυτό μπορεί να αποτελέσει ένα είδος αρχιτεκτονικής μαρτυρίας και μέσα από τις γλαφυρές περιγραφές είτε να γνωρίσουμε έναν νέο κόσμο είτε να επανεξετάσουμε τις υπάρχουσες πόλεις με διαφορετική οπτική.

Το πρώτο βήμα είναι η ανάγνωση του βιβλίου. Το σημαντικό μετά την πρώτη αναγνωριστική επαφή είναι να διαβάσω το κείμενο πίσω από τις γραμμές. Έτσι μετά την γενική ανάγνωση επέστρεψα και πάλι στην αρχή αυτή τη φορά όμως κρατώντας σημειώσεις για την κάθε πόλη ξεχωριστά και για την κάθε εμπειρία που προσέφερε ο συγγραφέας σε εμένα. Αφού κατέγραψα τα σημαντικά και ιδιαίτερα στοιχεία προχώρησα σε επεξεργασία αυτών ώστε να καταλήξω στο τεύχος που παραδίδω.

Στο πρώτο κεφάλαιο παραθέτω ένα σύντομο βιογραφικό σημείωμα του Italo Calvino και στη συνέχεια αναλύω σχετικά σύντομα τις επιρροές που τον οδήγησαν να συντάξει αυτό το έργο. Ο συγγραφέας έχει επιδράσεις λογοτεχνικές αλλά και βιωματικές. Έτσι θα δούμε πως επέδρασε στο έργο του η φυλάκισή του ή η αθεΐα των γονέων του και πως τον επηρέασε ο Montale, ο Pavese ή ο Borges.

Το δεύτερο κεφάλαιο είναι το πιο μακροσκελές διότι περιγράφεται το βιβλίο. Υπάρχει η αναλυτική περιγραφή κατά κεφάλαια όπου σημειώνεται μια περίληψη της κάθε πόλης και στις περισσότερες υπάρχουν οι δικές μου παρατηρήσεις. Η περιγραφή των κεφαλαίων γίνεται με την ίδια σειρά που υπάρχουν οι πόλεις στο βιβλίο χωρίς να προχωρώ σε κάποια αναδιάταξη ή σε άλλη κατηγοριοποίηση.

Για την συγγραφή του τρίτου κεφαλαίου χρησιμοποίησα αρκετά το βιβλίο του Γιάννη Πεπονή, Χωρογραφίες, τουλάχιστον σε ό, τι αφορά το σχήμα των περιεχομένων και τη συμμετρία λαμβάνοντας υπόψη μου τα διαγράμματά του. Εδώ έχω συμπεριλάβει και την ανάλυση περί της ονοματολογίας των πόλεων. Σε κάθε πόλη που διάβαζα προσπαθούσα να αντιληφθώ τι σημαίνει το όνομά της ή έστω πια είναι η ετυμολογική του ρίζα. Τέλος, αναλύω τις φιγούρες του Μάρκο Πόλο και του Κουμπλάι Χαν καθώς και της Βενετίας και τον ρόλο που αυτά επιτελούν στην δομή και την εξέλιξη του βιβλίου.

Για τον συγγραφέα οι πόλεις είναι γλωσσικοί τόποι όπου ο κάτοικος ή ο επισκέπτης προσανατολίζεται σε αυτή διαβάζοντας τον αστικό χώρο ως ένα βιβλίο. Στο τέταρτο κεφάλαιο εξετάζω την έννοια της πόλης και του δημόσιου χώρου στο παρόν έργο αναφορικά με τις απόψεις των Benjamin και Kracauer. Στην προσπάθεια αποκωδικοποίησης του περιεχομένου του βιβλίου μελέτησα ορισμένες ουτοπικές θεωρίες της πόλης και τις αρχές του ολοκληρωτικού σχεδιασμού

που ενυπάρχουν σε αυτές. Έτσι θεώρησα σκόπιμο να παρεμβάλλω μια σύγκριση ανάμεσα στο έργο του Calvino και στα έργα ορισμένων ανθρώπων που ξεχώρισαν στην εποχή τους και επηρέασαν την θεώρηση περί πόλεως, πολεοδομίας και σχεδιασμού.

Στο τελευταίο μέρος της εργασίας υπάρχουν τα συμπεράσματα. Αυτά προκύπτουν από την προηγούμενη ανάλυση και προχωρούν σε ένα επόμενο επίπεδο. Εδώ λοιπόν εξετάζω το γενικότερο κοινωνικό περιβάλλον που περιγράφεται στις πόλεις από κοινωνιολογική σκοπιά και καταλήγω στο συμπέρασμα ότι πράγματι το έργο αυτό μας ενδιαφέρει ως αρχιτέκτονες και μπορεί να αποτελέσει μια πραγματική αρχιτεκτονική μαρτυρία.

Κεφάλαιο 1: Ο Italo Calvino και οι συνιστώσες συγγραφής του έργου του

1.1 Βιογραφικό σημείωμα του Italo Calvino

Γεννήθηκε στις 15 Οκτωβρίου 1923 και πέθανε στις 19 Σεπτεμβρίου 1985. Ήταν Ιταλός πεζογράφος, δοκιμιογράφος και δημοσιογράφος και θεωρείται ένας από τους σημαντικότερους Ιταλούς λογοτέχνες του 20ού αιώνα. Γεννήθηκε στην Κούβα, αλλά σε μικρή ηλικία μεταφέρθηκε με τους γονείς του στην Ιταλία. Πρώτος τόπος διαμονής ήταν το Σαν Ρέμο της ιταλικής Ριβιέρας, στη συνέχεια διέμεινε ορισμένα χρόνια στο Τορίνο και στο Μιλάνο.

Στην παιδική και κυρίως προεφηβική ηλικία ένιωθε διαφορετικός από τα υπόλοιπα παιδιά γιατί όντας οι γονείς του άθεοι ζητούσαν την εξαίρεση των παιδιών τους από το μάθημα των θρησκευτικών. Το γεγονός αυτό δεν τον έβλαψε, αλλά τον δίδαξε να επιμένει και να υπερασπίζεται το δίκαιο των συνηθειών του, την διατήρηση των απόψεών του και επίσης έμαθε κατ'αυτόν τον τρόπο να απομονώνεται για τους σωστούς λόγους και να ανέχεται την αμηχανία της απομόνωσης. Ουσιαστικά έμαθε από νωρίς ο Calvino να διαχειρίζεται την προσωπικότητά του και την διαφορετικότητά του έναντι των υπολοίπων ανθρώπων καθώς και τον σεβασμό προς τα άλλα πρόσωπα και την ανοχή των διαφορετικών απόψεων. Κατά τα έτη 1941-1943 ασχολήθηκε με την ιταλική αντίσταση και λίγο αργότερα (1944) εισχώρησε στο κομμουνιστικό κόμμα.

Το 1947 αποφοιτεί από το Πανεπιστήμιο του Τορίνο και γράφει στην αριστερή εφημερίδα L'Unita. Στη συνέχεια παραιτείται και ασχολείται με την κομμουνιστική εφημερίδα Rinascita, όπου το 1950 αναλαμβάνει το λογοτεχνικό τμήμα. Το 1952 αποφασίζει να γράψει στο μαρξιστικό περιοδικό Botteghe Oscure. Αίφνης παρατείνεται κι από εκεί και επισκέπτεται τη Νέα Υόρκη όπου και διαμένει για έξι μήνες.

Το 1964, σε ένα ταξίδι του στην Αβάνα γνωρίζεται με τον Che Guevara, ενώ βρίσκεται στη Γαλλία στα γεγονότα του Μάη του 1968. Κατά το έτος 1971 κυκλοφορεί το έργο του "Οι Αόρατες Πόλεις". Το 1975 γίνεται επίτιμο μέλος της Αμερικανικής Ακαδημίας και τον επόμενο χρόνο κερδίζει το βραβείο για την Ευρωπαϊκή Λογοτεχνία. Το 1981 κερδίζει το γαλλικό παράσημο της Λεγεώνας της Τιμής.

Κατά τη διάρκεια της ζωής του ήρθε σε επαφή με σημαντικές προσωπικότητες της εποχής του. Μερικοί από αυτούς είναι ο Montale, ο Cesare Pavese, ο Elio Vittorini, ο Norberto Bobbio και η Natalia Ginzburg.

Ο Calvino δεν είναι οπαδός του Μοντερνισμού, αφού ο Μοντερνισμός θεωρεί ότι όλοι οι άνθρωποι έχουν τις ίδιες ανάγκες και άρα θα αντιληφθούν με τον ίδιο τρόπο τον χώρο. Ο Calvino εμμένει στη διαφοροποίηση των αισθημάτων και των αντιλήψεων ακόμα και απέναντι σε ονειρικές πόλεις. Κάποιες πόλεις έχουν αναφορές στον Leibnitz και στον Σχετικό Χώρο αφού ο ίδιος ο χώρος μετασχηματίζεται ανάλογα με τη σχέση των αντικειμένων που τις απαρτίζουν. Στην πόλη όπου δεν υπήρχαν τοίχοι παρά μόνο σωληνώσεις του νερού που οριοθετούσαν τα οικοδομήματα ο συγγραφέας συγκλίνει προς την άποψη του Heidegger κατά την οποία το πράγμα ταυτίζεται με την έννοια του τόπου.

1.2 Οι επιρροές που τον οδήγησαν να συντάξει το έργο

Ο Calvino αν κι έφυγε από τη ζωή σε μικρή σχετικά ηλικία, απέκτησε πολλές εμπειρίες είτε από προσωπικά βιώματα είτε από επιρροές που δέχτηκε από το άμεσο περιβάλλον του, οικογενειακό, φιλικό, επαγγελματικό. Από όταν ήταν παιδί συνέβησαν ορισμένα περιστατικά που του σημάδεψαν τη ζωή και χαρακτήηκαν για πάντα στη μνήμη του μέχρι που συνέταξε τις "Αόρατες Πόλεις", τις οποίες διαβάζοντας και αναλύοντας είμαστε σε θέση να καταλάβουμε την πολυπλοκή αυτή προσωπικότητα που έγραψε ένα τόσο σπουδαίο έργο.

Το πρώτο από αυτά συνέβη κατά το έτος 1926, τότε ήταν μόλις τριών ετών, όπου μια φασιστική ομάδα ξυλοκόπησε έναν σοσιαλιστή¹. Σε μια τέτοια ηλικία αυτό το θέαμα μπορεί να προκαλέσει διάφορα ερεθίσματα και τραύματα στην ευαίσθητη ψυχή ενός μικρού παιδιού.

Το άμεσος επόμενο βίωμα προήλθε από την οικογένειά του. Οι γονείς ήταν άθεοι και απαιτούσαν από το εκάστοτε σχολείο στο οποίο βρισκόταν ο γιός τους να τον απαλλάσσουν από το μάθημα των θρησκευτικών². Αυτό συχνά οδηγούσε τον Italo να αισθάνεται διαφορετικός από τους συμμαθητές του και να απομονώνεται. Μέσα από αυτό όμως το βίωμα έμαθε να υπερασπίζεται το δίκαιο, τις συνήθειές του, να ανέχεται τις ετερόδοξες απόψεις των γύρω του, να απομονώνεται για τους σωστούς λόγους και να διαχειρίζεται την αμηχανία της απομόνωσης.

Ένας πρώτος σταθμός της ζωής του ως συγγραφέας (1939) στάθηκε ο ποιητής Montale³. Σε μια προσπάθεια μίμησής του έγραψε ορισμένα μικρά διηγήματα και ποιήματα. Σε ό,τι αφορά το εξεταζόμενο έργο του Calvino μπορούμε να διαπιστώσουμε κι εδώ αρκετές ομοιότητες. Ο Montale ήταν ακριβολόγος ποιητής, οι λέξεις που χρησιμοποιούσε ήταν προσεκτικά επιλεγμένες για τη δημιουργία ενός συγκεκριμένου νοήματος έτσι ώστε κάθε εμπειρία να είναι μοναδική. Στο έργο αυτό παρατηρούμε και τον Calvino να επιλέγει ορισμένο λεξιλόγιο για την περιγραφή της κάθε πόλης, οδηγώντας έτσι τον αναγνώστη να αποκτά μία μοναδική, ξεχωριστή εμπειρία για την κάθε πόλη. Η λεξικολογική επιλογή γίνεται ώστε να απομονωθούν και να υπερτονιστούν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάθε αστικού τοπίου.

Ο κόσμος του Montale υπάρχει στις Αόρατες Πόλεις στις κατηγορίες "Οι λεπτές πόλεις", "Οι πόλεις και οι νεκροί" και "Οι πόλεις και ο ουρανός". Μιλά για έναν στροβιλιζόμενο κόσμο σε ασταθές έδαφος όπου η ηθική αποτελεί το μόνο στήριγμα, αλλά βρίσκεται στο χείλος της αβύσσου. Πρόκειται για τον κόσμο κυρίως του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου, όπου η αβεβαιότητα του κόσμου διαφαίνεται στο βλέμμα της γενιάς της πρώτης μεταπολεμικής περιόδου με την αναμονή μιας νέας καταστροφής. Ακόμη κι όταν ο Montale δεν μιλάει εμφανώς για τον πόλεμο, τότε πίσω από τις λέξεις υποκρύπτεται πάλι ο πόλεμος, οι αγωνίες των ανθρώπων και ο τρόπος με τον οποίο κουβαλούν τους νεκρούς μέσα τους. Ο Calvino θεωρεί ότι τα ποιήματά του σε ελκύουν και σε προκαλούν να τα διαβάσεις αενάως και δημιουργούν την αίσθηση ότι δεν τελειώνουν ποτέ. Στις κατηγορίες που προανέφερα των Αόρατων Πόλεων βρίσκουμε κι εδώ τις απεικονίσεις και τις αλληγορίες σε σχέση με τα ζητήματα που έθιξα. Βρίσκουμε τις πόλεις με τα σαθρά θεμέλια και τις ερημωμένες (βλ. Αρμίλα), τις πόλεις πάνω από την άβυσσο που πλέον ένα

¹ Italo Calvino, 2000, *Γιατί να διαβάζουμε τους κλασικούς*, σελ. 313 Αθήνα, Καστανιώτης

² Italo Calvino, 2000, *Γιατί να διαβάζουμε τους κλασικούς*, σελ. 314 Αθήνα, Καστανιώτης

³ Italo Calvino, 2000, *Γιατί να διαβάζουμε τους κλασικούς*, σελ. 255-259 Αθήνα, Καστανιώτης

νήμα συγκρατεί μια ολόκληρη πόλη (βλ. Οκταβία), την πόλη που διαρκώς χτίζεται διότι αν σταματήσει θα καταστραφεί αυτή και οι άνθρωποι, απεικονίζοντας έτσι τις αγωνίες των ανθρώπων για την ενδεχόμενη καταστροφή (βλ. Θέκλα) καθώς και τις πόλεις των νεκρών όπου μιλούν για τον κύκλο της ζωής, του νεκρούς, τους ζώντες και τους αγέννητους όπου όλα συμβαίνουν σε ένα νεκροταφείο (βλ. Λαυδομία).

Στο ύφος και τη γραφή του Montale έρχεται να προστεθεί και η προσωπική εμπειρία του Calvino από τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Ο ίδιος έχει αναφέρει ότι εισχώρησε στο αντάρτικο, φυλακίστηκε και πολλές φορές έφτασε στο χείλος του θανάτου⁴. Δεν είναι λοιπόν τυχαίο ότι ιδιαίτερα στην κατηγορία "Οι πόλεις και οι νεκροί" είναι έντονη η παρουσία των στρατιωτών και των κουκουλοφόρων.

Ο επόμενος σημαντικός σταθμός στη συγγραφική του πορεία ήταν η γνωριμία του με τον Cesare Pavese (1945)⁵. Στα έργα του το αληθινό νόημα βρίσκεται κρυμμένο πίσω από κάθε σημείο και λέξη του λεξικολογικού ιστού που ο ίδιος υφαίνει και συγκεκριμένα τοποθετείται στη σχέση μεταξύ ορατού και κρυμμένου. Δηλαδή, για να κατανοήσουμε τα μηνύματα του συγγραφέα πρέπει να αναγνώσουμε το έργο πολύ βαθιά και σε ένα δεύτερο επίπεδο. Πλέον το λογοτεχνικό κείμενο απομακρύνεται από το είδος της νουβέλας και γίνεται ένα μυθιστόρημα. Ο ίδιος προσπαθούσε πάντα στα έργα του να συνδέσει την εθνολογία και την ελληνορωμαϊκή μυθολογία με την υπαρξιακή του αυτοβιογραφία. Στο μυθιστόρημα "Το Φεγγάρι και οι Φωτιές" γίνεται έντονη η αναφορά στην άποψή του περί ονομάτων και τόπων. Σε συνάρτηση με τον τόπο στον οποίο γεννήθηκε και μεγάλωσε κατέληξε να θεωρεί ότι η κρίση απελπισίας είναι μια επιδημία που προσβάλλει όλες τις αγροτικές οικογένειες, κι αυτό επειδή κάθε εβδομάδα υπήρχε και κάποιος αγρότης που απαγχονιζόταν. Κοινό σημείο μεταξύ των δύο συγγραφικών μορφών είναι η βίωση του αισθήματος του αποκλεισμού, γεγονός που έλκει τον Calvino και ταυτίζεται με αυτόν.

Έως εδώ μπορούμε να πούμε ότι σε γενικές γραμμές η γραφή, το ύφος και ο τρόπος του Pavese μοιάζει πάρα πολύ με του Calvino. Στο εξεταζόμενο έργο είναι δυνατό και εφικτό να κατανοήσουμε ότι υπάρχει ένα βαθύτερο νόημα πίσω από τις παραστατικές περιγραφές των πόλεων. Κάτι παραπάνω σημαίνει η κάθε περιγραφική ενότητα, το κάθε κείμενο. Εξαρχής, διαπιστώνουμε ότι δεν πρόκειται για ένα απλό μυθιστόρημα. Σε δεύτερο επίπεδο ανάγνωσης και σε συνδυασμό με το χρονολόγιο του συγγραφέα καταλαβαίνουμε ότι η κάθε πόλη αντιπροσωπεύει και κάτι. Υπάρχει καταφανής αυτή η σχέση μεταξύ κρυμμένου και ορατού προσώπου- αντικειμένου. Τα έργα του Pavese μετατρέπονται από διήγημα σε μυθιστόρημα, το εν λόγω έργο του Calvino μετατρέπεται από μυθιστόρημα σε μαρτυρία, σε αρχιτεκτονικό κείμενο με πολλαπλά σημεία ενδιαφέροντος και πολλαπλά επίπεδα ανάγνωσης. Σε ό,τι αφορά την εθνολογία και την ελληνορωμαϊκή μυθολογία, στις "Αόρατες Πόλεις" παρατηρούμε από μια πρώτη ετυμολογική ανάλυση των ονομάτων των πόλεων έντονες της επιρροές από την ελληνική και λατινική γλώσσα. Ιδιαίτερες εκφάνσεις αυτής της επίδρασης υπάρχουν στην κατηγορία "Οι πόλεις και το όνομα".

⁴ Italo Calvino, 2000, *Γιατί να διαβάζουμε τους κλασικούς*, σελ. 314-315 Αθήνα, Καστανιώτης
2004, *Οι Αόρατες Πόλεις*, σελ. 199-209 Αθήνα, Καστανιώτης

⁵ Italo Calvino, 2000, *Γιατί να διαβάζουμε τους κλασικούς*, σελ. 308-312 Αθήνα, Καστανιώτης

Χαρακτηριστικά στην πόλη Λεάνδρα αναφέρεται σε μικρούς θεούς που κατοικούν μαζί με τους ανθρώπους στις οικίες και κύριο μέλημά τους είναι η προστασία της εστίας και των κατοίκων. Παράλληλα στην περιγραφή των θεών μεταφέρει τις ανθρώπινες ιδιότητες του καυγά και της ομόνοιας, όπως ακριβώς γινόταν και με τους δώδεκα θεούς του Ολύμπου. Οι άνθρωποι της εποχής, με κύριο αντιπρόσωπο τον Όμηρο, είχαν τους θεούς τους στους οποίους προσέδιδαν δύναμη και σεβασμό, αλλά παράλληλα είχαν διαχωρίσει για τον κάθε ένα τα χαρακτηριστικά του βασιζόμενοι στις ανθρώπινες αδυναμίες, χαρακτηριστικά και πάθη, δηλαδή τη ζήλια, την ομορφιά, την μορφή κλπ., όλοι όμως θεωρούσαν ότι ο κάθε θεός προστατεύει και έναν τομέα της ζωής κάθε θνητού. Αναφορικά με την σχέση ονόματος και τόπου μπορούμε να δούμε το παράδειγμα της πόλης “Πίρρα”.

Αναλογικά με την αυτοβιογραφία του Paveze και την αλλοίωση της κοινωνίας στην οποία μεγάλωσε λόγω της κρίσης απελπισίας, τοποθετούμε την κατηγορία “Οι κρυφές πόλεις” με παράδειγμα την πόλη “Θεοδώρα”. Πάλι γίνεται αναφορά σε θεότητα και στην ιδέα ότι όλα προέρχονται από κάποια ανώτερη δύναμη και είναι καλώς ορισμένα, αλλά κυρίως βλέπουμε αυτή την καταστροφή μέσα από τις επιδρομές των ζώων μετατρέποντάς την σε ένα νεκροταφείο. Η επιδημία ως κολλητική ασθένεια δεν χαρακτηρίζει τους ανθρώπους, αλλά αποδίδεται στα κάθε λογής ζώα που επιτίθενται σε αυτή την πόλη, ως αποτέλεσμα της απελπισίας τους ότι ο άνθρωπος κυριάρχησε σε αυτά και τα απείλησε με εξαφάνιση. Έτσι υπάρχει μια περιοδικότητα όπου τελειώνοντας το ένα είδος ξεκινά το επόμενο, ό,τι συμβαίνει ακριβώς και στην πόλη του Paveze με τις αυτοκτονίες, τις πυρπολήσεις σε εβδομαδιαία βάση.

Ένα ακόμη κοινό σημείο των έργων των δύο αυτών συγγραφέων είναι η αφήγηση της ιστορίας μέσω ενός τρίτου προσώπου. Δηλαδή, ο Paveze χρησιμοποιεί τον Βιργίλιο ως αφηγητή, και ο Calvino χρησιμοποιεί τις φιγούρες του Κουμπλάι Χαν και του Μάρκο Πόλο. Μέσα από αυτές τις φιγούρες που έζησαν σε άλλους αιώνες κάνουν αναφορές σε πολιτικά- κοινωνικά και εθνολογικά ζητήματα ενώ σε μια βαθύτερη ανάλυση μεταφέρουν έτσι τα μηνύματά τους και τις απόψεις τους με έμμεσο τρόπο.

Τέλος, ο Paveze αναφέρεται στα σημάδια της ιστορίας όπως αυτά αντικατοπτρίζονται στην σύγχρονη πόλη, γεγονός που επαναλαμβάνει ο Calvino στην κατηγορία “Οι πόλεις και τα σημάδια” (βλ. Ταμάρα).

Ο Calvino μετά την απελευθέρωσή του επέστρεψε στο Τορίνο και ξεκίνησε να εργάζεται στον εκδοτικό οίκο Einaudi, όπου ανέλαβε ως διευθυντής το 1950⁶. Εκεί είχε την ευκαιρία να έρθει σε επαφή με μια πληθώρα συγγραφέων, ανάμεσά τους ξεχωρίζουν οι Francis Ponge και ο Jorge Luis Borges, ενώ παράλληλα διάβασε τα έργα άλλων συγγραφέων διαφορετικής εποχής, όπως έργα του Raymond Queneau και έργα του Balzac.

Έλαβε γνώση για την εργασία του Balzac κυρίως μέσω του Cesare Pavese. Μπόρεσε να καταλάβει το πνεύμα του συγγραφέα και να ενσωματώσει στο συγγραφικό του ταλέντο και την προσωπικότητά του στοιχεία του Balzac⁷. Ο Paveze θεωρούσε ότι ο Balzac αντιμετώπιζε τη μεγάλη πόλη ως φωλιά μυστηρίου με κυρίαρχο το αίσθημα της περιέργειας. Προσέγγιζε τα νέα

⁶ Ιταλο Καλβίνο, 2000, *Γιατί να διαβάζουμε τους κλασικούς*, σελ. 316 Αθήνα, Καστανιώτης

⁷ Ιταλο Καλβίνο, 2000, *Γιατί να διαβάζουμε τους κλασικούς*, σελ. 164-170 Αθήνα, Καστανιώτης

πρόσωπα με παρατηρητικότητα σαν να επρόκειτο για σπάνια αντικείμενα, τα σχολίαζε και κατά τη διάρκεια του διηγήματός του τα πρόσωπα ανέπτυσαν τους συλλογισμούς τους με έναν κοινωνιολογικό και ψυχολογικό ενθουσιασμό. Ας αντιπαραβάλλουμε τώρα την τεχνική αυτή του Balzac με του Calvino στις "Αόρατες Πόλεις". Η μεγάλη πόλη αντιστοιχεί στην αχανή αυτοκρατορία του Κουμπλάι Χαν στην Ασία. Αποτελεί φωλιά μυστηρίου γιατί περιλαμβάνει στους κόλπους της μια πλειάδα από μικρότερες πόλεις η κάθε μία από τις οποίες κρύβει τα δικά της μυστικά, τους δικούς της κινδύνους και τα δικά της μοναδικά χαρακτηριστικά. Κυρίαρχο είναι το αίσθημα της περιέργειας, οπότε εμφανίζεται η φιγούρα του αυτοκράτορα των Τατάρων ως ενός κυβερνήτη ο οποίος δεν γνωρίζει την ίδια του την αυτοκρατορία και στέλνει τον Μάρκο Πόλο να μάθει γι'αυτή και να επιστρέψει δίνοντας απαντήσεις στα ερωτήματά του. Δηλαδή, κινητήρια μοχλός κι εδώ είναι η περιέργεια. Για τον Χαν καινούριο πρόσωπο είναι ο Πόλο, έτσι του κάνει ερωτήσεις, τον παρατηρεί με στωικότητα και περιμένει από τον Πόλο να αναδείξει τη μοναδικότητά του. Σε ό,τι αφορά τους συλλογισμούς, οφείλουμε να παρατηρήσουμε ότι ακολουθείται κι εδώ η ίδια τεχνική, όπου οι συλλογισμοί αναπτύσσονται μέσα από τις συζητήσεις των δύο ατόμων κατά τη διάρκεια όλου του έργου, οι οποίες παρεμβάλλονται μεταξύ των περιγραφών των πόλεων ορίζοντας έτσι την αρχή και το τέλος κάθε περιγραφής και κάνοντας ομαλή τη μετάβαση στην επόμενη.

Τον Raymond Queneau τον γνώρισε μέσα από τη μετάφραση που είχε αναλάβει να βγάλει εις πέρας ο Calvino του έργου του "Τα γαλάζια άνθη"⁸. Ο Calvino έχει γράψει ο ίδιος έναν ύμνο για τον Queneau, όπου φαίνεται ξεκάθαρα πόσο τον θαυμάζει και πόσο έχει επηρεαστεί από αυτή την εξέχουσα μορφή. Θεωρεί λοιπόν ότι όταν διαβάζει κάποιος έργα του Queneau, όσο περισσότερα χαρακτηριστικά κατορθώνει να βγάλει στην επιφάνεια τόσο περισσότερα αισθάνεται πως του διαφεύγουν. Έρχομαι να συμφωνήσω με αυτή τη θέση του Calvino, αλλά όχι μόνο για το έργο του Queneau, αλλά και για το εξεταζόμενο έργο του Italo. Όσο περισσότερο το εξετάζω τόσο περισσότερα πράγματα καταλαβαίνω και ακόμη περισσότερα με καλούν να τα αναλύσω και να τα αναζητήσω περαιτέρω δημιουργώντας μου το αίσθημα ενός φαύλου κύκλου. Ξεκινάω από κάπου και καταλήγω να αυξάνω τη διάμετρο του κύκλου χωρίς να βρίσκω το τέλος του. Σημαντική ομοιότητα των δύο συγγραφέων που μαρτυρά την ολοκληρωτική επίδραση του Queneau στον Calvino, τουλάχιστον σε αυτό το επίπεδο, είναι τα ορθογραφικά παιχνίδια της γλώσσας. Ο Queneau το έπραττε στην καθομιλουμένη γαλλική γλώσσα, ενώ ο Calvino (επηρεασμένος όπως αναφέραμε πιο πάνω από την ελληνική και λατινική) το εξελίσσει μόνο στο επίπεδο της ονοματολογίας των πόλεων. Δημιουργείται έτσι μια νέα μορφή γλώσσας (από τον Queneau) και μια νέα μορφή λέξεων (από τον Calvino) που σηματοδοτούν ένα ολόκληρο έργο, που δίνουν πνοή σε κάθε περιγραφή και αποτελούν το κυρίαρχο συστατικό της. Επιπροσθέτως, αν και μυθιστοριογράφος, ποιητής, ο Queneau εντάσσει στο έργο του το πάθος του για τα μαθηματικά. Ο Calvino τα χρησιμοποιεί τα μαθηματικά όχι για να περιγράψει έναν χώρο, αλλά για να οργανώσει τις "Αόρατες Πόλεις". Χρησιμοποιεί για συγκεκριμένους λόγους συγκεκριμένους αριθμούς με ιδιαίτερη σημασία ο καθένας και με συγκεκριμένη σειρά ώστε να τοποθετήσει το έργο του σε μια διαφορετική διάσταση. Αυτό όμως είναι ένα ζήτημα το οποίο θα εξετάσουμε σε επόμενο κεφάλαιο.

⁸ Italo Calvino, 2000, *Γιατί να διαβάζουμε τους κλασικούς*, σελ. 286-307 Αθήνα, Καστανιώτης

Η τεχνική του Queneau ήταν βασισμένη σε ένα παιχνίδι, το οποίο βρίσκεται όχι μόνο στη λογοτεχνία, αλλά και στην επιστήμη και παρουσιάζει ιδιαίτερη άνεση να μεταβαίνει ο ίδιος από τον ένα χώρο στον άλλο, ενσωματώνοντας και τους δύο σε μια ενιαία συζήτηση. Στις "Αόρατες Πόλεις", εκτυλίσσεται τοιουτοτρόπως η ροή των περιγραφών. Δεν διστάζει δια μέσου του στόματος του Μάρκο Πόλο να μεταβεί από τη μια πόλη στην επόμενη δίχως να διακόπτεται η συνοχή της συζήτησης μέσω της συλλογιστικής των προσώπων. Με έναν παιγνιώδη τρόπο καταφέρνει αυτή την αλληλουχία των αφηγήσεων και βεβαίως αποκορύφωμα αυτού του παιχνιδιού είναι η χρήση της σκακιέρας. Ο Calvino χαρακτηρίζει τον Queneau ως "εγκυκλοπαιδικό bricoleur", ως έναν εφευρέτη που χρησιμοποιεί όλα τα πολιτισμικά αγαθά που διαθέτει για να οικοδομήσει ένα σύστημα, αποτελεί έναν εξερευνητή φανταστικών κόσμων. Για να είμαστε ακριβείς και ο Calvino μέσω του Ιταλού εξερευνητή χρησιμοποιεί τα βιώματά του και τις πολιτισμικές επιδράσεις που έχει δεχθεί για να δημιουργήσει και να δομήσει μια ολόκληρη αυτοκρατορία.

Ένας από τους συγγραφείς που ανήκε στην οικογένεια του οίκου Einaudi και επέδρασε στον Calvino είναι ο Francis Ponge⁹. Αυτό που τον χαρακτηρίζει είναι η μοναδική του ικανότητα να παίρνει ένα απλό αντικείμενο και να το δει πέρα από οποιαδήποτε αντιληπτική συνήθεια και να το περιγράψει πέρα από κάθε αλλοιωμένο από τη χρήση λεκτικό μηχανισμό. Με αυτόν τον τρόπο οδηγεί σε επαναπροσδιορισμό της σχέσης με τα πράγματα ως τέτοια, με τη διαφορετικότητα και τη μοναδικότητα κάθε πράγματος και φυσικά με τη διαφορετικότητα κάθε πράγματος σε σχέση με εμάς. Για τον Calvino αποτελεί ένα είδωλο, ένα κλασικό συγγραφέα από τα έργα του οποίου πρέπει ο οποιοσδήποτε να ξεκινήσει την ανάγνωση προκειμένου να αποκτήσει αυτή την ανατρεπτική αντίληψη που θα του επιτρέψει να αξιολογήσει και να κατανοήσει καλύτερα κάθε άλλο έργο. Το σημαντικό στοιχείο αυτού του συγγραφέα είναι ότι αρκείται να γράψει ολόκληρα κείμενα σε μια έκταση το πολύ έξι ή επτά σελίδων, ενώ χρησιμοποιεί τη γλώσσα με τρομερή πλαστικότητα δίνοντάς της τη διάσταση ενός σεντονιού το οποίο μπορεί να αναδιπλωθεί, να τεντωθεί, να είναι διαφορετικού μεγέθους. Ενώ βασικό στοιχείο της θεματικής του Ponge είναι τα δέντρα σε σχέση με τον άνθρωπο, το στοιχείο αυτό δεν λείπει από τον Calvino, αλλά περιορίζεται σε λίγες περιγραφές ιδιαίτερα των δύο τελευταίων κεφαλαίων των Αόρατων Πόλεων. Θα δώσω μόνο ως παράδειγμα μια πόλη που ανήκει στην κατηγορία "Οι κρυφές πόλεις", με το όνομα Ολίνδη. Πρόκειται για μια πόλη που χαρακτηριστικό της είναι ότι αναπτύσσεται σε ομόκεντρους κύκλους όπως ακριβώς είναι οι κορμοί των δέντρων.

Ένας άνθρωπος που επέδρασε καταλυτικά στον Calvino με το έργο του ήταν ο Jorge Luis Borges¹⁰. Τον γνώρισε μέσω του εκδοτικού οίκου Einaudi, αλλά και του φίλου του Elio Vittorini. Ο Borges καταφέρνει να μας δώσει τη μορφή ενός κόσμου κατ'είκόνα και ομοίωσιν του χώρου του πνεύματος, ο οποίος κατοικείται από έναν αστρολογικό ζωδιακό κύκλο που αντιστοιχεί σε μια αυστηρή γεωμετρία. Στις "Αόρατες Πόλεις" υπάρχει μια συγκεκριμένη κατηγορία πόλεων που ενσαρκώνουν τις απόψεις αυτές, "Οι πόλεις και ο ουρανός". Πιο συγκεκριμένα, η απόλυτα γεωμετρική πόλη, με αυστηρά μοτίβα τα οποία επαναλαμβάνονται είναι η Ευδοξία. Η αναπαράσταση των χώρων του πνεύματος γίνεται στην πόλη Βερσαβέα, όπου αποτελεί μια πόλη

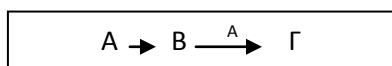
⁹ Ιταλο Καλβίνο, 2000, *Γιατί να διαβάζουμε τους κλασικούς*, σελ. 270-276 Αθήνα, Καστανιώτης

¹⁰ Ιταλο Καλβίνο, 2000, *Γιατί να διαβάζουμε τους κλασικούς*, σελ. 277-307 Αθήνα, Καστανιώτης

που αντικατοπτρίζει τον εσωτερικό κόσμο ενός ανθρώπου, με τις αρετές και τα ανώτερα συναισθήματα αλλά και τις άσχημες και κακές σκέψεις. Τέλος αναφορικά με τον αστρολογικό κύκλο, υπάρχει η πόλη Περινθία, η ίδρυση της οποίας έγινε αφού οι αστρονόμοι όρισαν το μέρος σύμφωνα με τη θέση των άστρων.

Ανωτέρω αναφέρθηκα στην σύντομη γραφή κειμένων από τον Queneau. Δάσκαλος όμως της σύντομης γραφής είναι ο Borges. Έχει την ικανότητα σε ελάχιστες σελίδες να συμπυκνώνει έναν πλούτο ποιητικών και διανοητικών γεγονότων και ιδεών. Ο ίδιος ο Calvino έχει πει: “ένωσα συχνά τον πειρασμό να διατυπώσω μια ποιητική της σύντομης γραφής, για να εκθειάσω τη δύναμή της σε σχέση με τη μακροσκελή γραφή”. Στο έργο αυτό, θεωρώ ότι πετυχαίνει ο ίδιος να ακολουθήσει την οδό της σύντομης γραφής. Το πετυχαίνει αυτό σε έκταση δεκαπέντε σειρών μέχρι και τριών σελίδων. Προσφέρει κατ’αυτόν τον τρόπο μια πολλαπλή εμπειρία, μια διαδρομή μέσα σε ένα δάσος αξιών, ένα ταξίδι με αμέτρητα ερεθίσματα. Αν ακολουθούσε τη μακροσκελή γραφή δεν θα μπορούσε να τονίσει και να προσδώσει ιδιαίτερη αξία στα σημαντικά και ξεχωριστά πράγματα. Το μοντέλο του αφηγητή με χρήση άλλου προσώπου το ακολουθεί και ο Borges στα έργα του.

Και για τους δύο συγγραφείς φαίνεται ο χρόνος να είναι πολλαπλός, είναι η ιδέα των άπειρων σύγχρονων κόσμων. Αυτό το κατανοούμε επειδή έχουμε τα δύο πρόσωπα να συζητούν σε παροντικό χρόνο Α. Η επίσκεψη στις πόλεις που περιγράφονται έγιναν σε παρελθοντικό χρόνο Β. Η περιγραφή περιλαμβάνει τις πόλεις στον παρελθοντικό χρόνο Β και την εξέλιξή τους μέσω του παροντικού χρόνου Α στον μελλοντικό χρόνο Γ. Έτσι γίνεται εφικτή η αντίληψη του πολλαπλού χρόνου. Το σχήμα δηλαδή είναι:

Οι επιρροές του Calvino ήταν και βιωματικές και λογοτεχνικές. Οι δύο αυτές συνιστώσες οδήγησαν στην συγγραφή αυτού του έργου. Όπως είδαμε οι προσωπικότητες που ήρθε σε επαφή ήταν λογοτέχνες, εντούτοις στα έργα τους περιείχαν στοιχεία περιγραφικά για χώρους που, θα τολμούσα να πω, ανήκαν στον χώρο του ονειρικού. Μελετώντας αυτά και κυρίως τις “Αόρατες Πόλεις”, ως φοιτητές αυτή τη στιγμή και ως επαγγελματίες αργότερα θα οικοδομήσουμε έναν κόσμο διαφορετικό κυρίως ποιοτικά. Το έργο αυτό πολλοί το χαρακτηρίζουν ως λογοτεχνικό μυθιστόρημα, εγώ το θεωρώ αρχιτεκτονική μαρτυρία. Ένα απλό λογοτεχνικό κείμενο δεν περιλαμβάνει μαθηματικές σχέσεις, το έργο αυτό στηρίζεται σε μια μαθηματική συλλογιστική και ο Calvino φαίνεται να είναι γνώστης των μαθηματικών. Θα το δούμε να ισχύει εμφανώς στις σχέσεις των κατοίκων ορισμένων πόλεων, στη δόμηση πόλεων, εμπεριέχει στις περιγραφές τα στοιχεία της συμμετρίας, πολλές πόλεις περιγράφονται με στοιχεία άκρως τεχνολογικά που σήμερα υλοποιούνται με τη χρήση υψηλής τεχνολογίας και μέσα σε όλο αυτό υπάρχει κρυμμένη η ανθρώπινη παρουσία. Θα επανέλθω σε αυτά τα ζητήματα στη συνέχεια όπου πλέον θα υπάρχει μια καθαρή εικόνα του συνόλου του έργου ώστε να αποδείξω ότι ο Italo Calvino και “Οι Αόρατες Πόλεις” μας ενδιαφέρουν πραγματικά ως αρχιτέκτονες.

Κεφάλαιο 2: Περιγραφή του βιβλίου “Οι Αόρατες Πόλεις”

2.1 Γενική περιγραφή

Το βιβλίο που επέλεξα να αναλύσω είναι “Οι Αόρατες Πόλεις” του Italo Calvino. Η υπόθεση του βιβλίου συνοψίζεται ως εξής: ο αυτοκράτορας της Κίνας Κουμπλάι Χαν ζητά από τον Βενετό ταξιδιώτη Μάρκο Πόλο να επισκεφθεί την αχανή κινέζικη αυτοκρατορία και επιστρέφοντας να του διηγηθεί όλες τις πόλεις που επισκέφθηκε. Ο ρόλος του Κουμπλάι Χαν είναι σαφώς ορισμένος, αποτελεί τον καθρέφτη του αναγνώστη. Η αφήγηση του Μάρκο Πόλο έγκειται στην περιπλάνηση που αποσκοπεί στην χαρτογράφηση των πολλαπλών εμπειριών των κατοίκων της πόλης και στην εξερεύνηση των παραμελημένων και κρυφών πτυχών του αστικού ιστού¹¹.

Πρόκειται για ένα βιβλίο που περιλαμβάνει μια συζήτηση για την σύγχρονη πόλη, φανερά ή μη, εκτός από την α-χρονική ιδέα της πόλης. Αγγίζει τους προβληματισμούς των πολεοδομών και τους ενισχύει αφού δηλώνεται ότι η ίδια η πόλη είναι η ενδοχώρα. Έτσι θέτει σημαντικά ερωτήματα ως προς τι είναι σήμερα πόλη για εμάς και ποιές είναι οι κρυφές αιτίες που οδήγησαν τους ανθρώπους να ζήσουν στις πόλεις. Το βιβλίο ανοίγει και κλείνει με εικόνες ευτυχισμένων πόλεων που συνεχώς αλλάζουν σχήμα και χάνονται, κρυμμένες μέσα σε δυστυχισμένες πόλεις.

“Ο Ιταλο Καλβίνο στις Αόρατες πόλεις επιχειρεί να καταγράψει και να χαρτογραφήσει όλα εκείνα τα στοιχεία και τις παραμέτρους οι οποίες συνθέτουν την «πόλη» και ως έννοια αλλά και ως εμπειρία. Το λογοτεχνικό εγχείρημα αυτό του Καλβίνο και ως σύλληψη, αλλά κυρίως από την άποψη της εκτέλεσης, από μια πρώτη όψη μπορεί να φαντάζει ότι δεν έχει αντιστοιχία στον πραγματικό κόσμο. Εντούτοις, όπως θα δούμε, ο Καλβίνο καταφέρνει να γράψει ένα «παραμύθι» για τη ζωή στη σύγχρονη πόλη: ένα παραμύθι με ευφυή αλλά και συνάμα παιγνιώδη δομή. Οι Αόρατες πόλεις είναι συνάμα μια ελεγεία για τη δυσκολία της καλλιέργειας της πνευματικής ζωής στο αστικό περιβάλλον και ένα κάλεσμα για την ανακάλυψη των στοιχείων τα οποία χαρακτηρίζουν την αστική ζωή, στα οποία πρέπει να δοθεί χώρος και χρόνος.”¹²

¹¹ <http://www.openlit.gr/city/chiotis.htm>

¹² <http://www.openlit.gr/city/chiotis.htm>

2.2 Αναλυτική Περιγραφή των επιμέρους Κεφαλαίων-Πόλεων

Οι πόλεις οι οποίες περιγράφονται στο βιβλίο είναι στο σύνολό τους πενήντα πέντε. Η αφήγηση του βιβλίου διακρίνεται σε εννέα ενότητες. Η πρώτη και η ένατη ενότητα περιέχουν την περιγραφή δέκα πόλεων, ενώ οι υπόλοιπες περιέχουν από πέντε περιγραφές η κάθε μία. Κάθε ενότητα αρχίζει και τελειώνει με ένα απόσπασμα συνομιλίας μεταξύ του Κινέζου αυτοκράτορα και του Πόλο, γεγονός που σχηματοποιεί την πλοκή του κειμένου. Ο Calvino ταξινομεί λοιπόν τις πόλεις του σε έντεκα κατηγορίες:

1. Οι πόλεις και η μνήμη
2. Οι πόλεις και η επιθυμία
3. Οι πόλεις και τα σημάδια
4. Οι λεπτές πόλεις
5. Οι πόλεις και οι ανταλλαγές
6. Οι πόλεις και τα μάτια
7. Οι πόλεις και το όνομα
8. Οι πόλεις και οι νεκροί
9. Οι πόλεις και ο ουρανός
10. Οι συνεχόμενες πόλεις
11. Οι κρυφές πόλεις

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Οι πόλεις και η μνήμη 1: Διομίρα

Υπάρχουν εξήντα (60) ασημένιοι τρούλοι, αγάλματα των θεών, κρυστάλλινο θέατρο, ένας χρυσός πετεινός που τραγουδά πάνω σε ένα πύργο. Ο ταξιδιώτης τα αναγνωρίζει αυτά τα στοιχεία και από άλλες πόλεις. Το βασικό χαρακτηριστικό της είναι ότι όποιος ζει την πόλη τη νύχτα είναι ευτυχισμένος. Όλες οι πόλεις έχουν ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά που τις ομογενοποιούν. Η κάθε μία μπορεί να έχει μια ιδιαιτερότητα που την καθιστά αξιοζήλευτη για αυτούς που δεν την ζουν καθημερινά. Άρα γίνεται κατανοητό σε μία γενικότερη βάση ότι τα μέρη στα οποία δεν περνάμε τη ζωή μας φαίνονται ιδιαίτερα και σε ορισμένα σημεία τους οικεία.

Οι πόλεις και η μνήμη 2: Ισιδώρα

Πρόκειται για την πόλη των ονείρων. Είναι η πόλη που θα συναντήσει ένας ιππέας που ταξιδεύει πολλές μέρες. Το σημαντικό είναι ότι φτάνει γέρος και οι επιθυμίες του έχουν γίνει μνήμες όταν φτάνει εκεί. Η πόλη αυτή ενδεχομένως να αποτελεί τις επιθυμίες της ζωής μας, όπου όταν φτάνουμε στο σημείο να τις πραγματοποιήσουμε έχουμε ήδη μεγαλώσει και ο χρόνος έχει αφήσει τα σημάδια του επάνω μας. Ίσως να υποδηλώνει τη φθορά και την δύσκολη πορεία που διανύει ο καθένας μας στη ζωή του. Η αλλοτρίωση της καθημερινότητας και του αγώνα μάς απομακρύνουν από τα όνειρα και τις επιθυμίες μας.

Οι πόλεις και η επιθυμία 1: Δωροθέα

Είναι η πόλη των γρήγορων ρυθμών της ζωής, διακοσμημένη με αλουμινένιους πύργους, συνοικίες, σπίτια και καμινάδες. Αποτελεί την εικόνα μιας μεγαλούπολης μέσα από τα μάτια ενός επισκέπτη ο οποίος προέρχεται από μια μικρή επαρχιακή ίσως περιοχή.

Οι πόλεις και η μνήμη 3: Ζαΐρα

Η πόλη προσδιορίζεται από τις αναλογίες των μέτρων της έκτασής της και από τα γεγονότα του παρελθόντος και όχι από τις ψηλές επάλξεις, τους κλιμακωτούς δρόμους, τις ασίδες και τις πύλες. Γίνεται μια σημαντική σύνδεση των τεχνοκρατικών στοιχείων, των πολεοδομικών στοιχείων και των "στιγμών". Όλα αυτά συνδέονται μεταξύ τους και συνιστούν τη πόλη. Είναι ξεκάθαρο ότι η πόλη δεν ζει από το παρελθόν της, αλλά ζει με αυτό και μέσω αυτού εξελίσσεται.

Οι πόλεις και η επιθυμία 2: Αναστασία

Όταν ο επισκέπτης βρεθεί στο κέντρο της πόλης ξυπνούν όλες οι επιθυμίες του και τον περικυκλώνουν. Η πόλη εμφανίζεται ως ένα σύνολο όπου καμία επιθυμία δεν χάνεται και του οποίου ο καθένας αποτελεί τμήμα. Η αστική αυτή διαμόρφωση προβάλλει την αίσθηση ότι ο καθένας μπορεί να την κατακτήσει μόνο και μόνο επειδή αποτελεί ένα κομμάτι της, ζει και εργάζεται σε αυτή. Προσωπικά θεωρώ ότι έχει άμεσες επιδράσεις από την θεωρία της Δύσης, αντίστοιχες με το American Dream. Επιπροσθέτως μπορεί να συνδεθεί με την αντίληψη των Μητροπόλεων από τους οικονομικούς μετανάστες για την απόκτηση μιας καλύτερης τύχης. Είναι η πόλη πλανεύτρα, η πόλη των υποσχέσεων, η πόλη όπου όλα είναι δυνατά, όλα μπορούν να επιτευχθούν.

Οι πόλεις και τα σημάδια 1: Ταμάρα

Οι επιγραφές που εξέχουν από τους τοίχους προσομοιώνουν μια πραγματικότητα. Αντικαθιστούν λέξεις ή φράσεις. Φέρουν μια νοηματοδότηση. Όταν οι επιγραφές απουσιάζουν τότε το σχήμα και η θέση του κτιρίου αποκαλύπτουν τη λειτουργία του. Οι επιγραφές είναι φορείς αξιών όπως για παράδειγμα της κομψότητας, της εξουσίας, της φιληδονίας... Ο αστικός ιστός μετατρέπεται σε μια γραμμένη σελίδα και ο επισκέπτης-περαστικός αποτελεί τον αναγνώστη. Τι βρίσκεται κάτω από τις γραμμές, δηλαδή τι υπάρχει σε ένα μεγαλύτερο βάθος από την επιφάνεια ποτέ δεν θα το μάθει. Εγκαταλείποντας την πόλη συνεχίζει να σχηματοποιεί και να δίνει ονομαστικές φιγούρες στα σύννεφα, στη γη, στον άνεμο.

Οι πόλεις και η μνήμη 4: Ζόρα

Η πόλη που περιγράφεται δεν έχει ιδιαίτερες και σπάνιες ομορφιές. Οι μορφές, δηλαδή οι ακολουθίες των κατοικιών και των δρόμων ακολουθούν μια μουσική παρτιτούρα. Κάθε συγκεκριμένο σημείο της διαδρομής ορίζει μια συγγένεια ή μια αντίθεση μεταξύ των εκατέρωθεν σημείων της ακολουθίας. Αποτελεί μια πόλη που την θυμάσαι από μνήμης. Σε μια όμως βεβιασμένη προσπάθεια να μείνει αναλλοίωτη και ίδια στο χρόνο προκειμένου να διατηρηθεί στη

μνήμη μαράζωσε, διαλύθηκε, εξαφανίστηκε. Το βασικότερο σημείο που πρέπει να παρατηρήσουμε είναι ότι ξεχάστηκε. Συνέβη δηλαδή αυτό ακριβώς για το οποίο φοβόταν. Το συμπέρασμα είναι ότι η κάθε πόλη μπορεί να διατηρεί την ταυτότητά της χωρίς όμως υπερβολές γιατί ειδήλλως ελλοχεύει ο κίνδυνος να απαρχαιωθεί και να ξεχασθεί. Σε αυτή την περιγραφή διαφαίνεται ότι ο συγγραφέας δεν είναι αρχαϊστής. Δεν πιστεύει στην επιστροφή στο παρελθόν προκειμένου να προχωρήσει στο μέλλον μόνο ακολουθώντας τις επιταγές του χωρίς να τις προσαρμόζει στις ανάγκες του παρόντος.

Οι πόλεις και η επιθυμία 3: Δέσποινα

Για την πρόσβαση σε αυτή την πόλη υπάρχουν δύο δρόμοι: ένας από τη στεριά, που τον ακολουθεί ο καμηλιέρης και του θυμίζει ένα πλοίο, ένα καράβι και ένας από τη θάλασσα απ'όπου ο ναυτικός τη φαντάζεται ως καμήλα. Η πόλη σχηματίζεται από την έρημο στην οποία αντιστέκεται. Είναι η πόλη- σύνορο. Για εμένα είναι η διέξοδος των δύο άκρων. Είναι το μέσο που ταξιδεύει και απομακρύνει από τα συνήθη. Δίνει τροφή στη φαντασία. Ο ένας χρήστης ονειρεύεται να φτάσει στη θέση του έτερου και αντιστρόφως βιώνοντας τη Δέσποινα.

Οι πόλεις και τα σημάδια 2: Ζίρμα

Η πόλη επαναλαμβάνεται έως ότου κάποιο στοιχείο της καρφωθεί στο μυαλό του επισκέπτη. Η πόλη είναι στομφώδης. Η μνήμη είναι στομφώδης. Άρα η πόλη είναι μνήμη. Είναι μια λογική ακολουθία. Μέσα από τα σημάδια υπάρχει η πόλη. Σε αυτό το απόσπασμα γίνεται αναφορά στα έμψυχα σημάδια που νοηματοδοτούν την πόλη, στους ανθρώπους. Η επανάληψη των στοιχείων έχει άμεση σχέση με την προσωπικότητα και τον χρόνο αντίληψης των γεγονότων από τον καθένα μας.

Η συγκεκριμένη πόλη θα μπορούσε να σχετιστεί με τις συνεχείς πόλεις προς το τέλος του βιβλίου αφού ανάλογα με τον χρόνο αντίληψης η πόλη θα μπορούσε σε μια πολύ θεωρητική βάση να έχει αρχή αλλά όχι και τέλος.

Οι λεπτές πόλεις: Ισαύρα

Είναι μια βαθιά υπόγεια πόλη. Είναι η πόλη των χιλίων πηγαδιών. Υπάρχουν δύο διαφορετικές θεολογικές δοξασίες. Η πρώτη είναι ότι οι θεοί της πόλης κατοικούν στα βάθη της γης. Η δεύτερη είναι ότι οι θεοί κατοικούν σε οποιοδήποτε στοιχείο κινείται προς τα άνω. Έτσι, σύμφωνα με τη δεύτερη είναι η πόλη που κινείται ολόκληρη προς τον ουρανό. Η εικόνα της πόλης γίνεται αντιληπτή μέσα από δύο διαφορετικές οπτικές της θρησκείας. Ο συγγραφέας εμμένει στη δεύτερη και πιο αισιόδοξη, σύμφωνα με την οποία αν και πρόκειται για μια υπόγεια πόλη, αυτή διαθέτει τα απαιτούμενα και καταφέρνει να ανασύρεται προς την επιφάνεια. Δεν θεωρώ ότι είναι δυο διαφορετικές αντιλήψεις. Θα μπορούσε να αναφέρεται στους ίδιους θεούς οι οποίοι κατοικούν στα βάθη της πόλης, τα οποία έχουν την τάση να ακολουθούν μια ανοδική πορεία. Μπορεί να είναι μια συστατική ανάγκη βελτιστοποίησης των βιώσιμων συνθηκών ενός αστικού ιστού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Οι πόλεις και η μνήμη 5: Μαυριλία

Οι καρτποστάλ δείχνουν την πόλη όπως ήταν παλιά. Το ίδιο ισχύει και σήμερα. Φαίνεται σαν να μην πέρασε ούτε μια μέρα. Όταν ο επισκέπτης μπαίνει στη διαδικασία σύγκρισης των δύο εποχών προκειμένου να μην απογοητεύσει τους κατοίκους οφείλει να προτιμήσει τη σημερινή εκδοχή. Η πόλη των καρτών είναι μια επαρχιακή πόλη του παρελθόντος η οποία μετατράπηκε σε μητρόπολη του παρόντος με τον ίδιο χαρακτήρα. Υπάρχει φυσικά το ενδεχόμενο να πρόκειται για δυο διαφορετικές πόλεις. Σε αυτό το σημείο γίνεται έντονη αναφορά στην αναβίωση μιας πόλης με διαφορετικό χαρακτήρα ή στην ανασύσταση μιας πόλης που προσπαθεί να λάβει συγκεκριμένα γνωρίσματα λόγω της ιστορικής σημασίας του ονόματός της. Θα μπορούσε πολύ εύκολα να τεθεί αυτή η πόλη στην κατηγορία των πόλεων και των ονομάτων. Είναι η μνήμη του ονόματός της που ασκεί την επίδραση και τη δύναμη να μιμηθεί το πρότυπο του παρελθόντος. Αυτή η περιγραφή μας θυμίζει τις καρτ ποστάλ ακόμη και της ελληνικής υπαίθρου οι οποίες από το 1950 και μετά δείχνουν ακριβώς τα ίδια τοπία και δεν έχουν αλλάξει ούτε τα πρόσωπα που απεικονίζονται. Από τότε όμως πολλές αλλαγές έχουν γίνει ακόμη και στον περιβάλλοντα χώρο. Αλλά κατ' αυτόν τον τρόπο επιτυγχάνεται μια ιδιαίτερα αύρα ακόμη και σήμερα μόνο και μόνο επειδή έτσι νοηματοδοτείται η κάθε περιοχή. Ούτως ή άλλως όλα ξεκινούν από τις καρτ ποστάλ οι οποίες ελληνοστή είναι κάρτες μνήμης. Δηλαδή υπάρχουν ακριβώς για αυτόν τον λόγο, να μας θυμίζουν την αίγλη του παρελθόντος και τα χαρακτηριστικά του ώστε να τα μεταφέρουμε στη σύγχρονη μας εποχή.

Οι πόλεις και η επιθυμία: Φεδώρα

Κάποτε κάποιος είχε φανταστεί πως θα μπορούσε να μετατρέψει αυτή την πόλη ως ιδανική. Κατά τη διάρκεια της επεξεργασίας ενός αντίτυπού της σε μικρό μέγεθος, συνειδητοποίησε ότι η πόλη δεν ήταν πλέον ίδια με αυτή της πραγματικότητας και αυτό που μέχρι τώρα φανταζόταν ως μέλλον της τώρα πια ήταν απλώς ένα παιχνίδι εγκιβωτισμένο σε μια γυάλινη σφαίρα. Το σημαντικό είναι να αντιληφθούμε ότι είναι μάταιο να αλλάξουμε μια πόλη διατηρώντας τα στοιχεία της. Όταν μπαίνουμε στη διαδικασία να δημιουργήσουμε ένα ιδανικό μοντέλο για την πόλη τότε καταλήγουμε σε μια υποθετική πραγματικότητα η οποία δεν έχει καμία αντιστοιχία με την παρούσα. Στο τέλος απλώς αποκτούμε μια συλλογή υποθέσεων.

Οι πόλεις και τα σημάδια 3: Ζωή

Η κάθε ανθρώπινη οντότητα φέρει στο μυαλό της μια πόλη φτιαγμένη μονάχα από διαφορές, μια πόλη χωρίς σχήματα και χωρίς μορφή, μια πόλη γεμάτη μόνο από ιδιαιτερότητες. Στη Ζωή ο ταξιδιώτης μη κατορθώνοντας να ξεχωρίσει τα διάφορα σημάδια της πόλης, μπερδεύει ακόμα κι εκείνα που είχε ξεκάθαρα στο μυαλό του. Η πόλη αυτή είναι ο τόπος της αδιαίρετης ύπαρξης.

Οι λεπτές πόλεις 2: Ζηνοβία

Έχει χτιστεί σε στεγνό έδαφος υψωμένη όλη πάνω σε πανύψηλους πασσάλους. Τα σπίτια είναι οικοδομημένα σε διαφορετικό ύψος και συνδέονται μεταξύ τους με ανεμόσκαλες και κρεμαστές γέφυρες. Η πόλη αυτή κατατάσσεται σε εκείνες που συνεχίζουν κατά τη διάρκεια των χρόνων και παρά τις όποιες αλλαγές να μορφοποιούν τις επιθυμίες. Αν ζητηθεί από τους κατοίκους να σχεδιάσουν την ονειρική τους πόλη τότε θα δημιουργήσουν ένα μοντέλο που θα στηριζόταν στο πρότυπο και ενδεχομένως να είχε μικρές διαφοροποιήσεις. Προσωπικά θα την κατέτασσα στις ευτυχισμένες πόλεις όπου οι κάτοικοι είναι ευχαριστημένοι με τον τρόπο της ζωής τους και με τη βοήθεια της μνήμης που αποτελεί το παρόν τους εκείνοι ζουν το μέλλον τους.

Οι πόλεις και οι ανταλλαγές 1: Ευφημία

Η πόλη αυτή δίνει τη δυνατότητα στους χρήστες της να ανταλλάσσουν εμπορεύματα που μπορούν να βρεθούν σε όλες τις αγορές. Σε κάθε ηλιοστάσιο και σε κάθε ισημερία πιο συγκεκριμένα οι άνθρωποι ανταλλάσσουν τις αναμνήσεις τους. Επομένως είναι χαρακτηριστικό ότι αυτοί που φτάνουν στην πόλη εκτός από την ανταλλαγή υλικών αγαθών προχωρούν και στην ανταλλαγή ιστοριών τις οποίες ανακαλούν στη μνήμη τους όταν είναι η ώρα να φύγουν από αυτή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Οι πόλεις και η επιθυμία 5: Ζοβείδα

Για την ίδρυση αυτής της πόλης οι άνθρωποι στηρίχτηκαν σε ένα όνειρο που είχαν και έτσι ο καθένας χάραξε την πορεία που είχε ακολουθήσει σε αυτό. Οι δρόμοι της πόλης έγιναν οι καθημερινοί δρόμοι της δουλειάς και δεν είχαν πλέον καμία σχέση με την ονειρική καταδίωξη. Οι χώροι και τα τείχη διαμορφώθηκαν με τρόπο ώστε να μην ξεφύγει το όνειρο. Μια τέτοια πόλη παύει να είναι όμορφη και καταλήγει να είναι μια πόλη- παγίδα.

Οι πόλεις και τα σημάδια 4: Ιπαθία

Σε μία κοινή λογική βάση θα μπορούσαμε να πούμε ότι αυτά που φαίνονται όμορφα σε μία πόλη μπορεί να μην ισχύουν ή να είναι ακριβώς τα αντίθετα. Τα σημάδια και τα ίχνη μπορεί να έχουν διτή σημασία, δύο όψεις. Αυτό εξαρτάται από το πως θα τα αντιληφθεί ο περαστικός ο οποίος όμως μπορεί να ανατρέψει τη σημασία τους. Η Ιπαθία είναι μια πόλη που δίνει τροφές και ερεθίσματα και σε αυτή το μέρος της απόλυτης ησυχίας είναι το νεκροταφείο. Μάλλον πρόκειται για μία πόλη των ψευδαισθήσεων, των στοιχείων που κανείς δεν γνωρίζει αν είναι πραγματικά και αν έχουν κάποια ισχύ.

Οι λεπτές πόλεις 3: Αρμίλα

Πρόκειται για μια πολύ ιδιαίτερη πόλη όπου δεν υπάρχουν τοίχοι, σκεπές ή πατώματα. Δεν υπάρχει κανένα στοιχείο που να την κάνει να μοιάζει με πόλη εκτός από τις σωληνώσεις του νερού οι οποίες διακλαδίζονται εκεί όπου θ έπρεπε να υπάρχουν όροφοι και άρα αποτελούν τα όρια των "ιδιοκτησιών". Δεν είναι δυνατόν να χαρακτηριστεί ως μια έρημη πόλη. Υπάρχουν οι νεράιδες και οι ναϊάδες, δηλαδή ονειρικά πλάσματα, τα οποία έχουν καταλάβει την πόλη και είναι οι απόλυτοι κύριοι του υδάτινου στοιχείου. Δεν είναι βέβαιο αν αυτά τα πλάσματα έδιωξαν τους ανθρώπους από την πόλη ή αν οι άνθρωποι έχτισαν αυτή την πόλη προκειμένου να τα ευχαριστήσουν. Πάντως οι ονειρικές- εξωτικές γυναίκες είναι πλήρως ευχαριστημένες με το περιβάλλον τους και τραγουδούν.

Σε αυτή την περιγραφή μπορούμε να διαπιστώσουμε μια καταφανή αναφορά στο ονειρικό στοιχείο με την αναβίωση παλαιών μυθευμάτων και δοξασιών. Μιλάμε για την ψυχή της φύσης. Τα πλάσματα αυτά ανήκουν στο φυσικό περιβάλλον και μέσα εκεί αναπτύσσονται και ζουν. Θα ήταν δυνατό όμως να υποθέσουμε ότι αυτή η αφήγηση συνδέεται με την ιδιαίτερη σημασία του νερού στο δίκτυο ύδρευσης ενός αστικού ιστού. Πάντως έχει ένα ιδιαίτερο ενδιαφέρον ο τρόπος με τον οποίο παρουσιάζεται μια αλήθεια της σύγχρονης εποχής σε συνδυασμό με στοιχεία των παραμυθιών.

Οι πόλεις και οι ανταλλαγές 2: Χλόη

Είναι μια μεγάλη πόλη όπου τα άτομα που κυκλοφορούν στους δρόμους δεν γνωρίζονται μεταξύ τους. Είναι η πιο αγνή από όλες τις περιγραφόμενες πόλεις και μια δόνηση φιληδονίας την ταρακουνά συνέχεια. Η μοναδική περίπτωση κατά την οποία οι κάτοικοι θα συνδιαλέγονταν μεταξύ τους είναι αν άρχιζαν να ζουν τα εφήμερα όνειρά τους. Τότε οι σκέψεις τους για τους άλλους θα πραγματοποιούνταν και έτσι θα αποκτούσαν ένα σύστημα επικοινωνίας. Εδώ απεικονίζεται ακριβώς η αποξένωση που συμβαίνει σε κάθε μεγάλη πόλη, όπου μόνο σιωπηλές σκέψεις κάνουμε για τους ανθρώπους που μας περιβάλλουν.

Οι πόλεις και τα μάτια 1: Βαλδράδα

Είναι μια πόλη χτισμένη στις όχθες μιας λίμνης. Ο επισκέπτης βλέπει δύο πόλεις: μια όρθια πόλη πάνω από τη λίμνη και μια αναποδογυρισμένη που καθρεφτίζεται σε αυτή. Κάθε σημείο της πόλης είναι σχηματισμένο έτσι ώστε να αντανakλάται στον καθρέφτη της. Η ιδιότητα αυτή του καθρεφτίσματος αποκλείει από τους κατοίκους τη δυνατότητα να αφεθούν έστω και στιγμιαία στην τύχη και στη λήθη. Ο ιδιαίτερος αυτός καθρέφτης άλλοτε μεγαλώνει την αξία των πραγμάτων και άλλοτε την αρνείται ή την μειώνει. Πρόκειται δηλαδή για έναν καθρέφτη που έχει και παραμορφωτικές ιδιότητες. Οι δύο πόλεις ζουν η μια για την άλλη, κοιτάζοντας η μια την άλλη συνεχώς στα μάτια αλλά χωρίς να αγαπιούνται. Δεν υπάρχει σύμπνοια μεταξύ των δύο

ξεχωριστών μερών. Οι κάτοικοί τους έχουν το μεγαλύτερο πρόβλημα αφού δεν τους επιτρέπεται να ξεφύγουν έστω και λίγο από τα τετριμμένα και να ξεχαστούν γιατί την ίδια στιγμή αυτή τους η ενέργεια θα αντανάκλασει στην έτερη πόλη χωρίς να γνωρίζουν όμως το μέγεθος και την ένταση της αντανάκλασης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Οι πόλεις και τα σημάδια 5: Ολιβία

Πόλη πλούσια σε προϊόντα και κέρδη. Η περιγραφή δεν αρκεί για να γνωρίσουμε μια πόλη. Αυτό οφείλεται στις διαφορετικές εικόνες και στα διαφορετικά βιώματα. Ποτέ δεν είμαστε σε θέση να παραδεχτούμε ότι πραγματικά γνωρίζουμε μια πόλη μόνο από τις αφηγήσεις και τις θεωρητικές περιγραφές. Αντιστοίχως είναι δύσκολο να γνωρίσουμε μια αστική δομή ακόμη κι αν ζούμε μέσα σε αυτή. Γινόμαστε μέρος της και χανόμαστε στην πλάνη και στο ψέμα της γιατί το πρωταρχικό όργανο με το οποίο την αντιλαμβανόμαστε είναι τα μάτια μας. Παρ'όλα αυτά το ψέμα δεν βρίσκεται στην περιγραφή, αλλά στα πράγματα που υπάρχουν. Όταν όμως αποκτούμε ίδια οπτική επαφή εξαιτίας της προσωπικότητας και των βιωμάτων μας τα αντιλαμβανόμαστε ο καθένας με διαφορετικό τρόπο. Έτσι θα λέγαμε ότι ακόμα και μια ονειρική πόλη με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά κοινώς αποδεκτά, ο κάθε άνθρωπος θα την περιέγραφε με διαφορετικό τρόπο χωρίς να αναιρεί κανένα πραγματικό και υφιστάμενο στοιχείο της.

Οι λεπτές πόλεις 4: Σωφρονία

Αποτελείται από δύο μισές πόλεις. Η μία εκ των δύο είναι σταθερή, ενώ η άλλη είναι προσωρινή και όταν τελειώνει ο χρόνος παραμονής της αποσυναρμολογείται και μεταμοσχεύεται στα αόριστα εδάφη μιας άλλης μισής πόλης. Το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό αυτής της πόλης είναι το εξής παράδοξο. Η σταθερή πόλη αποτελείται από εφήμερες κατασκευές όπως για παράδειγμα εγκαταστάσεις του λούνα παρκ, ενώ η μεταφερόμενη αποτελείται από πάγιες και σταθερές κατασκευές όπως τα δικαστήρια, τα νοσοκομεία και άλλα ιδρύματα. Άρα πρόκειται για μια αστική μορφή που αντιτίθεται στα σύγχρονα πολεοδομικά δεδομένα. Ο τίτλος της όμως δικαιολογείται αφού το εφήμερο κομμάτι μεταφέρεται σε αόριστα εδάφη μιας άλλης μισής πόλης. Δηλαδή μπορεί αυτό το μισό μέρος να προσδίδει μια λογική οργάνωση και τακτοποίηση των εφήμερων κατασκευών του σταθερού μέρους και μόλις επιτελέσει το έργο του μεταφέρεται κάπου αλλού προκειμένου να μεταλαμπαδεύσει κι εκεί τα γνωρίσματά του και τις ιδιότητές του και να συνιστήσει μια ολοκληρωμένη αστική δομή μέχρι που να τελειώσει και από εκεί ο χρόνος παραμονής και να συνεχίσει για την επόμενη αποστολή.

Οι πόλεις και οι ανταλλαγές 3: Ευτροπία

Πρόκειται για την πρωτεύουσα μιας χώρας. Ο ταξιδιώτης βλέπει περισσότερες από μία πόλεις που έχουν το ίδιο μέγεθος, ομοιότητες και τοποθετημένες σε ένα πλατύ οροπέδιο. Βρίσκονται όλες οι πόλεις μαζί και κατοικούνται εκ περιτροπής. Η ζωή των κατοίκων ανανεώνεται μεταξύ των μετακομίσεων. Η οργάνωση της κοινωνίας είναι τέτοια ώστε να μην υπάρχουν μεγάλες διαφορές πλούτου ή δύναμης. Η πόλη επαναλαμβάνει ίδια και απαράλλακτη την καθημερινή ζωή της μετακινούμενη στις διαφορετικές τοποθεσίες σαν να πρόκειται για τα τετράγωνα μιας σκακιάρας.

Οι πόλεις και τα μάτια 2: Ζεμρούδη

Σε αυτή την πόλη η διάθεση αποτυπώνεται στις δομές της και γίνεται ορατή κάθε επόμενη μέρα. Αν ο χρήστης έχει χαρούμενη διάθεση τότε την γνωρίζει από κάτω προς τα πάνω, από τα κατώφλια μέχρι τις κουρτίνες και τους πίδακες. Στην αντίθετη περίπτωση τότε βλέπει μόνο χώμα. Το αξιοπρόσεχτο είναι ότι την όμορφη εκδοχή της πόλης την αναπολούν αυτοί που έχουν χαθεί στην άσχημη, ενώ είναι σπάνια η αντίθετη περίπτωση.

Οι πόλεις και το όνομα 1: Αγλαύρα

Είναι μια πόλη ξεθωριασμένη, χωρίς χαρακτήρα. Κάποιες φορές έχει κάτι το μοναδικό, το σπάνιο και το εκπληκτικό. Μέσα από αυτή τη διήγηση αντιλαμβανόμαστε ότι μια κοινωνική και αστική δομή διαθέτει πολλά στοιχεία που συνιστούν την ύπαρξή της, όταν όμως γίνει πραγματικά αντιληπτή σε πραγματικό χωροχρόνο τότε διαπιστώνεται ότι είναι λιγότερο υπαρκτή αφού δεν διαθέτει τόσα όσα φημολογούνται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Οι λεπτές πόλεις 5: Οκταβία

Είναι η πόλη-αράχνη. Βρίσκεται μέσα σε ένα βάραθρο στο κενό. Στις άκρες της είναι δεμένη με σχοινιά, αλυσίδες και πεζογέφυρες. Η βάση της συνίσταται από δίκτυ και τα σπίτια είναι σαν σακιά. Η ζωή των κατοίκων είναι λιγότερο αβέβαιη απ'ό,τι στις άλλες πόλεις γιατί γνωρίζουν ότι το δίκτυ δεν θα αντέξει περισσότερο απ'ό,τι προορίζεται και η πόλη θα καταστραφεί. Οι εικόνες αυτής της πόλης θυμίζει τους σημερινούς καταυλισμούς, οι οποίοι δεν έχουν καν θεμέλια, βάση και οι "κατοικίες" τους είναι εφήμερες κατασκευές με περιορισμένη διάρκεια οι οποίες ανά πάσα ώρα και στιγμή μπορεί να χαλάσουν με αβέβαιο μέλλον. Το δίκτυ που απαρτίζει τη βάση της είναι σαν αυτό του ιστού της αράχνης και θεωρώ ότι έχει ακριβώς την ίδια διάρκεια. Είναι κι αυτό πιασμένο από τις άκρες του σε απότομα και απόκρημνα σημεία.

Οι πόλεις και οι ανταλλαγές 4: Ερσιλία

Οι σχέσεις μεταξύ των σπιτιών οριοθετούνται με κλωστές χρώματος άσπρου, μαύρου, γκριζου ή ασπρόμαυρου αναλόγως του είδους των σχέσεων, δηλαδή ανάλογα με το αν πρόκειται για σχέσεις συγγένειας, συναλλαγών, εξουσίας ή εκπροσώπησης. Όταν ο αριθμός των κλωστών γίνει μεγάλος τότε οι κάτοικοι φεύγουν από την πόλη κι αυτό που μένει είναι οι κλωστές και τα στηρίγματά τους. Μέσα από αυτό το πλέγμα δημιουργείται μια αποπνικτική ατμόσφαιρα σχέσεων. Η πόλη αυτή είναι ο τόπος που προσδιορίζεται από τις σχέσεις των κατοίκων. Την ζώσα σημασία καταλαμβάνει το πλέγμα των ινών και όχι οι φθαρτές υποστάσεις του υλικού κόσμου. Διαρθρώνεται από τις σχέσεις των ατόμων και όχι από τα ίδια τα άτομα. Το συμπέρασμα είναι ότι αυτό που έχει τελικά σημασία, μένει στο χρόνο και αποτελεί το βασικότερο στοιχείο της ζωής μας είναι οι διαπροσωπικές σχέσεις, οι οποίες αλλάζουν, μεταβάλλονται, αυξάνονται και δημιουργούν έναν ιστό στον χρόνο που μπορεί να αποδοθεί με αυτούς τους σχηματισμούς στον χώρο.

Προκύπτουν ενδιαφέροντα ερωτήματα σε σχέση με αυτή την απεικόνιση. Πώς φαίνονται οι αντίστοιχες σχέσεις εκτός της πόλης, σε ένα χωριό, σε έναν καταυλισμό, στο σύνολο της χώρας; Ποιά θα είναι τότε τα αποτυπώματά τους; Οι σχέσεις τελικά είναι εμφανείς κρυφές; Από ποιόν εξαρτώνται; Και κυρίως είναι σημαντικές;

Οι πόλεις και τα μάτια 3: Βαυκίδα

Η συγκεκριμένη αυτή πόλη είναι στηριγμένη πάνω σε ξυλοπόδαρα που χάνονται στα σύννεφα. Η πρόσβαση επιτυγχάνεται με σκάλες. Όμως οι κάτοικοι σπανίως κατεβαίνουν στη γη αφού οτιδήποτε χρειάζονται το έχουν εκεί. Σύμφωνα με τη διήγηση υπάρχουν τρεις εκδοχές για αυτή την αντιμετώπιση των κατοίκων προς τη γη. Η πρώτη εκδοχή τους θέλει να μισούν τη γη, η δεύτερη να τη σέβονται πάρα πολύ για να έχουν κάποια επαφή μαζί της και η τρίτη τους θέλει να την αγαπούν όπως ήταν προτού εμφανιστούν εκείνοι και ουσιαστικά θαυμάζουν την απουσία τους. Η μορφή θυμίζει πάρα πολύ τη Ζηνοβία μόνο που η Βαυκίδα φαίνεται να ανήκει στις ευτυχισμένες πόλεις.

Οι πόλεις και το όνομα 2: Λεάνδρα

Η προστασία της πόλης επιτυγχάνεται από θεούς μικρούς, αόρατους και αμέτρητους, οι οποίοι κατατάσσονται σε δύο κατηγορίες. Η πρώτη εξ αυτών είναι οι πενάτες. Όσοι ανήκουν σε αυτή κατοικούν στις πόρτες, στην ομπρελοθήκη και στις κρεμάστρες και ακολουθούν τους ιδιοκτήτες σε κάθε νέο τόπο διαμονής. Άρα είναι οι πιστοί στους ιδιοκτήτες οι οποίοι τους ακολουθούν παντού. Άρα πρόκειται για τους προσωπικούς θεούς. Η δεύτερη είναι οι Λάρητες, οι οποίοι κατοικούν στην κουζίνα, στο τζάκι, στην αποθήκη, είναι τμήμα του σπιτιού και δεν μετακινούνται. Άρα είναι οι θεοί της εστίας οι οποίοι προστατεύουν αντιστοίχως κάθε νέο ιδιοκτήτη που προσέρχεται να κατοικήσει στο εκάστοτε σπίτι. Οι δύο ομάδες θεών άλλοτε καυγαδίζουν και άλλοτε μονιάζουν, όμως πάντα συνυπάρχουν. Έχουν ένα κοινό χαρακτηριστικό, πάντα έχουν λόγο για ό,τι συμβαίνει στην οικογένεια την οποία προστατεύουν. Οι θεοί δηλαδή παρέχουν προστασία στα δύο συστατικά στοιχεία της πόλης, στους κατοίκους και στις οικίες.

Οι πόλεις και οι νεκροί 1: Μελανία

Εδώ αποτυπώνεται η μεγάλη αλήθεια της ζωής μόνο που αναφέρεται σε μια πόλη των νεκρών όπου συμβαίνει ο ίδιος κύκλος της ζωής. Το συμπέρασμα είναι πως η ζωή και των κατοίκων μιας τέτοιας ιδιόμορφης πόλης είναι εξαιρετικά σύντομη για να το συνειδητοποιήσουν οι ίδιοι πόσο μάλλον και ένας εξωτερικός παρατηρητής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Οι πόλεις και οι ανταλλαγές 5: Σμαραγδίνα

Η Σμαραγδίνα είναι η πόλη του νερού. Τα κανάλια και οι δρόμοι επικαλύπτονται και διασταυρώνονται. Για την μετακίνηση ο επισκέπτης επιλέγει μεταξύ μιας διαδρομής μέσω της στεριάς ή με τη χρήση πλωτού μέσου. Η πιο σύντομη διαδρομή δεν είναι η ευθεία, αλλά ένα ζικ ζακ σε ελικοειδείς παραλλαγές. Οι επιλογές δεν είναι μόνον δύο αλλά περισσότερες. Η κάθε διαφορετική διαδρομή αποκαλύπτει διαφορετικά μέρη της πόλης κι έτσι ο κάθε κάτοικος το διασκεδάσει. Η ήσυχη και συνήθης ζωή περνά χωρίς επαναλήψεις, αλλά κάθε φορά όμως ανακαλύπτεται κάτι νέο. Είναι δύσκολη η αποτύπωση- χαρτογράφηση της πόλης με τις τόσες διαφορετικές διαδρομές όλων των χρηστών της, είτε πρόκειται για φιλήσυχους ανθρώπους είτε για παράνομα ζευγάρια είτε για κλέφτες είτε για ποντίκια και πουλιά.

Οι πόλεις και τα μάτια 4: Φιλίδα

Διάφορες γέφυρες διαπερνούν την πόλη με διαφορετικά στηρίγματα και το ίδιο ισχύει και για την ποικιλία των πατωμάτων. Σε κάθε σημείο η πόλη αποκαλύπτει μία έκπληξη όπως για παράδειγμα το άγαλμα τριών βασιλισσών που διακοσμεί ένα φουρούσι. Όταν περάσεις εκεί όλη τη ζωή σου η πόλη φαίνεται να χάνει το χρώμα της και οι διαδρομές χαράζονται σε σημεία που αιωρούνται στο κενό. Τα βήματα ακολουθούν τη διαδρομή που βρίσκεται εντός του οπτικού πεδίου του περιπατητή. Αυτά τα σημεία που τώρα θεωρούνται σβησμένα διατηρούν τη χάρη τους μόνο χάρη στη μνήμη του παρελθόντος. Δεν ξέρω κατά πόσο η πόλη ανήκει σε αυτή την κατηγορία ή αν θα μπορούσε να ανήκει σε αυτή της μνήμης ή ακόμα και σε αυτή των ιχνών. Μάλλον ανήκει και στις τρεις που ούτως ή άλλως έχουν πολλά κοινά στοιχεία και είναι αλληλένδετες και μπορεί να γίνει αντιληπτή με συνδυασμό όλων αυτών των στοιχείων. Η διαδικασία αυτή ξεκινά με την αντίληψη από το αισθητήριο όργανο της όρασης, το μεγαλείο αντικρίζεται στην καθημερινότητα ως κάτι που συνέβαινε παλιά και το σύνολό τους αποτυπώνεται ως διαδρομές συγκεκριμένες που "οριοθετούν" μια "σβησμένη" πόλη.

Οι πόλεις και το όνομα 3: Πίρρα

Το όνομα κάθε πόλης δίνει το περιθώριο στο μυαλό να πλάσει μια συγκεκριμένη μορφή σε αυτή, η οποία ενδέχεται να καταρριφθεί από μια επίσκεψη και ίδια επαφή με την πόλη. Έτσι, αρχικά ακούγοντας για πρώτη φορά το όνομα Πίρρα σχημάτιζες με το νου μια οχυρωμένη πόλη με

πύργους και πλατεία. Στην πραγματικότητα όμως έχει χαμηλά σπία κατά ομάδες που διαχωρίζονται μεταξύ τους από αποθήκες ξυλείας. Από τη στιγμή όμως που λαμβάνουμε οι ίδιοι γνώση του πραγματικού περιβάλλοντος τότε ταυτίζουμε το όνομα με αυτό και η πόλη του μυαλού συνεχίζει να υπάρχει απλά δεν έχει πλέον κάποιο συγκεκριμένο όνομα.

Οι πόλεις και οι νεκροί 2: Αδέλμα

Στη ζωή έρχεται κάποια στιγμή όπου ανάμεσα στους ανθρώπους που έχεις γνωρίσει συνειδητοποιείς ότι οι νεκροί είναι περισσότεροι από τους ζωντανούς. Το μυαλό αρνείται να δεχτεί άλλες φυσιολογικές και άλλες εκφράσεις. Σε όλα τα νέα άτομα που συναντάς αποτυπώνεις τα παλιά εκμαγεία και το καθένα βρίσκει τη μάσκα που του ταιριάζει καλύτερα. Ίσως να πρόκειται για μια πόλη όπου φτάνεις όταν πεθαίνεις και έτσι βρίσκεις άτομα που είχες γνωρίσει. Αυτό σημαίνει είτε ότι έχεις πεθάνει είτε ότι στο υπερπέραν δεν υπάρχει ευτυχία, γεγονός που θέτει ζητήματα μεταφυσικής. Τι σημαίνει όμως αυτό σε σχέση με την ευτυχία; Παύουμε να είμαστε ευτυχισμένοι όταν προσδίδουμε σε νέα πρόσωπα τα χαρακτηριστικά παλαιών γνωστών μας και έτσι θεωρούμαστε νεκροί ως προς ποια φύση; Μπορούμε να δεχτούμε ότι υπάρχει μετά θάνατον ζωή; Αν ναι τότε δεν θα πρέπει να είμαστε χαρούμενοι που ξαναβρισκόμαστε με άτομα που έχουμε αγαπήσει και έχουμε χάσει; Από μια άλλη οπτική η πόλη αυτή θα μπορούσε να αναφέρεται στον κόσμο στον οποίο ζούμε και λειτουργεί ως θετικό- αρνητικό ενός φιλμ.

Οι πόλεις και ο ουρανός 1: Ευδοξία

Η πόλη εκτείνεται προς τα πάνω και προς τα κάτω. Έχει σοκάκια, σκάλες, αδιέξοδα, τρώγλες κι ένα χαλί στο οποίο αποτυπώνεται γραμμικά η πραγματική μορφή της πόλης. Στην αρχή το σχήμα είναι συμμετρικό και με επαναλαμβανόμενα μοτίβα που δεν θυμίζει την πόλη όπως τη βλέπεις. Αν το παρατηρήσεις όμως με ιδιαίτερη προσοχή αντιλαμβάνεσαι πως κάθε σημείο του χαλιού – σχεδίου αντιστοιχεί σε ένα σημείο της πόλης όπου τα πράγματα είναι τοποθετημένα με αναλογίες που απέχουν από το μπερδεμένο βλέμμα λόγω της πολυκοσμίας και της σύγχυσης. Το χαλί λειτουργεί ως ένας χάρτης όπου μπορείς να βρεις ό,τι ψάχνεις με τις αναπαραστάσεις των χρωμάτων και το καθένα από αυτά έχει να αφηγηθεί μια ιστορία ή να δώσει απαντήσεις στα ερωτήματα κάθε κατοίκου. Υπάρχει ένα δίλημμα για το αν η μορφή του χαλιού είναι θεϊκής προέλευσης και η πόλη η αντανάκλασή του όπως και κάθε ανθρώπινο έργο ή αν ο αληθινός χάρτης του κόσμου είναι αυτή η πόλη όπως ακριβώς υφίσταται με όλες τις δυσμορφίες, αλλαγές και παρεκκλίσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

Οι πόλεις και τα μάτια 5: Μοριάνα

Οι πύλες της είναι διαφανείς στο φως του ήλιου και αλαβάστρινες. Πόλεις σαν κι αυτή έχουν το αντίθετό τους. Αν στη μία υπάρχει η έννοια της διαφάνειας, της λεπτότητας, της στιλπνότητας στην

αντίθετη κυριαρχεί η αδρότητα, η δυστυχία, το τσάκισμα. Ο συγγραφέας καταλήγει ότι δεν υπάρχει πάχος, παρομοιάζει την πόλη με ένα φύλλο χαρτί με τις δύο αντίθετες πλευρές που δεν χωρίζονται αλλά δεν κοιτάζονται. Καλύτερη θα ήταν η παρομοίωση με τις δύο όψεις ενός ίδιου νομίσματος προκειμένου να δοθεί μεγαλύτερη έμφαση στη διαφοροποίηση των παραστάσεων και να αποδοθούν τα σωστά συναισθήματα. Ένα φύλλο χαρτί είναι πολύ πιο επίπεδο και δεν αποδίδει τις ίδιες ποιότητες.

Οι πόλεις και το όνομα 4: Κλαρίσα

Η πόλη αυτή παρήκμασε και ξανάνθισε πολλές φορές. Η πρώτη πόλη αποτελεί το πρότυπο της μοναδικής λάμψης. Υπήρξε η πόλη της επιβίωσης, όπου αντικείμενα της παλαιής απέκτησαν διαφορετική χρηστικότητα κι έτσι από την πρώτη λάμψη δεν χάθηκε σχεδόν τίποτα. Στη συνέχεια μετά από περιόδους ένδειας υπήρξαν πιο χαρούμενες περίοδοι. Αναγεννήθηκε με νέα υλικά και κτίρια και νέους πληθυσμούς. Η νέα αυτή πόλη απομακρύνθηκε πολύ από την πρώτη και ήταν περισσότερο άσχετη και από αυτή της ένδειας με τις τρώγλες και τα ποντίκια. Τα παλιά αντικείμενα τοποθετούνται σε προθήκες, σε βιτρίνες προκειμένου μέσω αυτών να συνθέσουν μια πόλη για την οποία κανείς δεν γνώριζε τίποτα. Κάθε νέα εκδοχή επιδεικνύει σαν κόσμημα ό,τι παραμένει από τις αρχαίες αποσπασματικές και νεκρές Κλαρίσες, αλλά η σειρά διαδοχής των εποχών έχει χαθεί. Η πόλη αυτή θυμίζει κάτι σαν παζλ ή άλλο αντίστοιχο παιδικό παιχνίδι όπου γίνονται συνεχείς μετακινήσεις κομματιών προκειμένου να παραχθεί ένα αποτέλεσμα. Ένα κομμάτι μπορεί να ταιριάζει σε περισσότερα από ένα σημεία ή καθόλου. Πρόκειται για μια συνεχή αναζήτηση και μετατόπιση όπου κανένας δεν θυμάται ή δεν γνωρίζει ποια ακριβώς ήταν η αρχική μορφή προτού κατακερματιστεί.

Οι πόλεις και οι νεκροί 3: Ευσαπία

Είναι αυτή η πόλη που θέλει να απολαμβάνει τη ζωή και να αποφεύγει τα βάσανα. Για να καταστεί το πέρασμα από τη ζωή στο θάνατο λιγότερο οδυνηρό υπάρχει ένα αντίγραφο της κανονικής πόλης και δεν σταματούν ποτέ οι εμπορικές και επαγγελματικές δραστηριότητες της πόλης των ζωντανών. Στην πόλη των νεκρών ο κάτοικος μπορεί να αναζητήσει ένα διαφορετικό πεπρωμένο από αυτό που του έτυχε στη ζωή. Τις μετακινήσεις των νεκρών από τον πάνω στον κάτω κόσμο έχει αναλάβει μια ειδική κατηγορία κατοίκων, οι κουκουλοφόροι, οι οποίοι είναι οι μόνοι που έχουν πρόσβαση στον κόσμο των νεκρών. Η κάτω αυτή πόλη συνεχώς ανακαινίζεται και γίνεται αγνώριστη. Λαμβάνοντας αυτές τις πληροφορίες οι ζωντανοί από τις διηγήσεις των κουκουλοφόρων αρχίζουν να αντιγράφουν το υπόγειο αντίγραφο τους. Είναι μια δίδυμη πόλη όπου κανείς δεν μπορεί να ξεχωρίσει τους ζωντανούς από τους νεκρούς.

Υπάρχει συνεχής συνδιαλλαγή των δύο κόσμων με κοινούς μεσάζοντες. Απλώς οι νεκροί φαίνεται να παίρνουν πιο συνετές αποφάσεις για την πόλη τους και όχι για να ικανοποιήσουν κάποια στιγμιαία επιθυμία. Αυτό ίσως να οφείλεται στη γνώση τους ότι εκεί θα ζήσουν χωρίς να

φοβούνται τον θάνατο κι έτσι δεν κάνουν παρορμητικές κινήσεις. Το θετικό είναι ότι οι ζωντανοί τους μιμούνται, γεγονός που ομορφαίνει τη ζωή τους.

Τίθεται το ζήτημα του πεπρωμένου, της επικοινωνίας ζωντανών- νεκρών. Οι δύο αυτές πόλεις συνυπάρχουν και συμβαδίζουν. Οι άνθρωποι του κάτω κόσμου έχουν άπλετο χρονικό περιθώριο να αλλάξουν, να βελτιωθούν και ενδεχομένως να αποτελέσουν πρότυπα και κινητήριες δυνάμεις για τους ζωντανούς.

Δεν πρόκειται για μια δυστυχημένη πόλη. Προσφέρει τα ίδια συναισθήματα άνεσης και ικανοποίησης με τη μόνη διαφορά ότι οι κάτοικοί της έχουν διαφορετική υπόσταση.

Οι πόλεις και ο ουρανός 2: Βερσαβέα

Υπάρχει η δοξασία της ύπαρξης μιας ουράνιας πόλης όπου εξισορροπούνται οι αρετές και τα ανώτερα συναισθήματα και ότι αν η γήινη πόλη λάβει ως πρότυπό της την ουράνια τότε θα γίνει ένα με αυτή. Η ουράνια πόλη χαρακτηρίζεται ως πόλη- κόσμημα. Οι κάτοικοι της γήινης είναι πιστοί σε αυτή την παράδοση και τιμούν οτιδήποτε ανακαλεί στη μνήμη τους αυτή την αξία: συλλέγουν ευγενή μέταλλα, σπάνιες πέτρες, αρνούνται τις εφήμερες απολαύσεις και προσπαθούν να ακολουθούν τις επιταγές μιας σύνθετης ευπρέπειας. Εκτός όμως από τις δύο πόλεις που μέχρι τώρα αναφέραμε, υπάρχει και μια Τρίτη υπόγεια πόλη ως αποδέκτης του κάθε τι αναξιοπρεπούς και οι κάτοικοι της γήινης προσπαθούν να διακόψουν τις σχέσεις τους με αυτή. Η εικόνα της κάτω πόλης θυμίζει σκουπίδια, περιπτώματα, απομηνάρια. Συνοψίζοντας υπάρχουν δύο αντίγραφα μιας πόλης, το ένα είναι η ουράνια και το δεύτερο εξ αυτών της κολάσεως. Οι γήινοι κάνουν ένα λάθος ως προς την υπόσταση των δύο αντιγράφων. Η υπόγεια είναι τελικά εκείνη η πλούσια, καλοχτισμένη. Ο πραγματικός θησαυρός της Βερσαβέας είναι τα πεταμένα πράγματα. Δεν γνωρίζουν οι κάτοικοι ότι οι καλύτερες στιγμές τους είναι αυτές κατά τις οποίες αυτοσπαταλούνται παραιτούμενοι από τις εμμονές τους. Είναι ελάχιστες όμως αυτές οι όμορφες στιγμές που οι κάτοικοι της πόλης δεν είναι συμφεροντολόγοι και είναι ελεύθεροι και πραγματικά ευτυχισμένοι.

Η πόλη αυτή συνδέεται με την αντίληψη περί ιδανικών. Έχουν εξιδανικεύσει μια μορφή που στην πράξη είναι λάθος. Έχουν κάνει μάλλον λάθος σύνδεση, λάθος εκτίμηση νοημάτων και εικόνων. Έχουν αντιληφθεί με λάθος τρόπο τα γεγονότα και αναλώνονται πιστεύοντας σε ένα ιδανικό έχοντας λανθασμένα πρότυπα. Η συγκεκριμένη πόλη αντιπροσωπεύει σε μεγάλο βαθμό μια πόλη του σήμερα, καταναλωτική και με λανθασμένες πεποιθήσεις.

Οι συνεχόμενες πόλεις 1: Λεονία

Πρόκειται για μια πόλη που καθημερινά φροντίζει να φρεσκάρεται. Ο πλούτος της μετριέται βάσει των πραγμάτων που κάθε μέρα πετιούνται για να δώσουν τη θέση τους σε καινούρια. Αρέσει στην πόλη να απολαμβάνει κάθε τι νέο και διαφορετικό ή κατά άλλους της αρέσει να απομακρύνει κάθε περιοδική μιαιρότητα. Το επάγγελμα των σκουπιδιαρήςδων έχει κατακτήσει το σεβασμό όλων. Η εργασία τους αποπνέει ευλάβεια. Τα φορτία τους τα μεταφέρουν έξω από τα όρια της πόλης. Κάθε χρόνο η πόλη επεκτείνεται και τα απορρίμματα της αυξάνονται. Έχει παρατηρηθεί ότι όσο

βελτιώνεται η τέχνη παραγωγής νέων υλικών τόσο βελτιώνεται η ποιότητα των σκουπιδιών και αντέχουν στον χρόνο, τις καύσεις κλπ. Φτάνουν σε σημείο να αποτελούν ένα άφθαρτο οχυρό από υπολείμματα. Όσα πράγματα αποδιώχνει η πόλη τόσα τελικά συσσωρεύει. Κάποια στιγμή τα σκουπίδια της θα κατακτήσουν σταδιακά όλο τον κόσμο αν δεν υπήρχαν κι αυτά των άλλων πόλεων. Τα σύνορα μεταξύ των πόλεων είναι προμαχώνες ακάθαρτοι όπου τα απορρίμματα μπερδεύονται. Όσο αυξάνεται το ύψος τους τόσο μεγαλύτερος είναι ο κίνδυνος των κατολισθήσεων, οι οποίες όταν συμβούν πρόκειται να σβήσουν κάθε ίχνος της καθαρής και αψεγάδιαστης πόλης. Λέγεται επίσης ότι από τις διπλανές πόλεις έχει ληφθεί η απόφαση να ισοπεδωθούν οι σκουπιδότοποι προκειμένου να καταστεί δυνατή η διεύρυνση και η επέκταση των εδαφών τους.

Αντιπροσωπεύει την σύγχρονη κατάσταση των πόλεων, την εξάπλωση των απορριμμάτων που δεν είναι βιοδιασπόμενα και τα σοβαρά προβλήματα επέκτασης αλλά κυρίως υγιεινής. Όσο καθαρή φαίνεται μια πόλη, τόσα περισσότερα σκουπίδια συγκεντρώνονται γύρω της με τον καθημερινό φόβο της κατάρρευσής τους και του πνιγμού της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

Οι πόλεις και το όνομα 5: Ειρήνη

Είναι εκείνη η πόλη που εξέχει από την άκρη ενός οροπεδίου την ώρα που ανάβουν τα φώτα και έχει καθαρίσει η ατμόσφαιρα. Όσοι τη βλέπουν και την αγναντεύουν από μακριά μιλούν γι' αυτή. Ο άνεμος μεταφέρει τους ήχους της πόλης. Διάφορες σκέψεις περνούν από το μυαλό των περαστικών για να την πλησιάσουν, αλλά κακοί δρόμοι οδηγούν στην πόλη. Είναι ελκυστική για τα βλέμματα από ψηλά και δυσπρόσιτη. Όπως και σε άλλες πόλεις το όνομα παραπέμπει σε συγκεκριμένες εικόνες οι οποίες διαφέρουν από τις πραγματικές, οπότε όταν τις πλησιάζεις αλλάζουν τα ονόματα ή καλύτερα αλλάζει η νοηματοδότησή τους. Περιγράφοντας μια τέτοια πόλη, δεν μιλά μόνο γι' αυτή αλλά και για άλλες.

Δεν είναι λίγες οι φορές που το ονειρικό είναι ψεύτικο, είναι μια μυθοπλασία. Οι σκέψεις που γεννιούνται μόνο στο άκουσμα του ονόματος οφείλονται στις συνθήκες στις οποίες βρισκόμαστε, στον περιβάλλοντα χώρο, στις εκάστοτε επιθυμίες μας και κυρίως στα βιώματά μας. Γι' αυτό κι όταν πραγματοποιήσουμε μια επίσκεψη συνειδητοποιούμε πόσο διαφορετικό είναι ένα μέρος απ' αυτό που είχαμε φανταστεί.

Οι πόλεις και οι νεκροί 4: Αργεία

Στην δεδομένη πόλη αντί για αέρας υπάρχει χύμα. Συνίσταται από λαγούμια σκουληκιών και σχισμές στις οποίες παρεισφρέουν οι ρίζες. Οι κάτοικοι πρέπει να μείνουν ακίνητοι γιατί στην αντίθετη περίπτωση τα κορμιά τους διαλύονται. Σκοτάδι κυριαρχεί παντού. Από την επιφάνεια της γης δεν βλέπουμε κανένα σημάδι της πόλης, παρά μόνο αν τις νυχτερινές ώρες εντεινουμε την προσοχή μας κι ακούσουμε κάποιο θόρυβο.

Πρόκειται για μια συμπίεσμένη πόλη, για μια πόλη της δυστυχίας, της καταπίεσης, του σκότους. Ουσιαστικά δεν υπάρχει πόλη με την κλασική αστική δομή. Ο άνθρωπος γίνεται ένα με το χώμα. Είναι ένας αφιλόξενος χώρος. Τα κορμιά πρέπει να είναι ακούνητα, παγωμένα και καθηλωμένα προκειμένου να συνεχίζουν να υπάρχουν. Προσωπικά θεωρώ ότι πρόκειται για μια πόλη αόρατη, υπόγεια και κυρίως εφιαλτική.

Οι πόλεις και ο ουρανός 3: Θέκλα

Συνεχές κτίσιμο, σκαλωσιές, σκελετοί, σχοινιά, ανεμόσκαλες, κουβάδες, πινέλα, αψάδια αποτελούν τη δομή. Οι κάτοικοι φοβούνται να τελειώσουν το κτίσιμο για να μην ξεκινήσει η καταστροφή, η οποία δεν θα είναι μόνο της πόλης. Το ζήτημά τους δεν είναι ότι θα χαλάσει η πόλη, αλλά ότι θα πάψουν οι ίδιοι να υπάρχουν. Είναι πολύ σημαντικό το ερώτημα για το ποιός είναι ο στόχος μιας υπό κατασκευή πόλης αν όχι η ίδια η πόλη. Η εργασία τους τελειώνει το δειλινό και όταν η νύχτα έρχεται με τον έναστρο ουρανό οι κάτοικοι δηλώνουν ότι αυτό είναι το σχέδιό τους.

Διάφορα ερωτήματα δημιουργήθηκαν στο μυαλό μου διαβάζοντας αυτή την αφήγηση. Ποιό είναι το σχέδιό τους; Χτίζουν συνέχεια χωρίς να ολοκληρώνουν τίποτα; Πρόκειται δηλαδή για μια πόλη όχι με τη συνήθη σημασία. Οι κάτοικοι ζουν βλέποντας τον ουρανό. Μήπως με αυτό τον τρόπο πετυχαίνουν την απόλυτη ελευθερία; Κοπιάζουν αυτοί οι άνθρωποι καθημερινά για να αποκτήσει νόημα η ζωή τους και η επιβράβευση έρχεται το βράδυ. Είναι μια πόλη άμεσα συνδεδεμένη με τον ουρανό. Δεν έχει όψεις, δεν έχει μύθους. Καταβάλλεται συνεχής προσπάθεια δίχως τέλος. Έτσι όμως δεν υπάρχουν φθορές, δεν επέρχεται η καταστροφή. Ενδεχομένως τελικά αυτές οι ανθρώπινες υπάρξεις να έχουν πετύχει το ιδανικό.

Οι συνεχόμενες πόλεις 2: Τρούδη

Όλος ο κόσμος έχει καλυφθεί από μια τέτοια μοναδική πόλη που δεν έχει ούτε αρχή ούτε τέλος παρά μόνο αλλάζει το όνομά της. Όταν φτάσει ο επισκέπτης εκεί νοιώθει ότι την έχει ήδη βιώσει, όπου κι αν πάει αναγνωρίζει τα πάντα.

Αυτή θα μπορούσε να είναι μια εικόνα παγκοσμιοποίησης ή μια εικόνα της μάζας. Όλα είναι ίδια και στην καλύτερη περίπτωση απλά διαφέρει το όνομα. Θα μπορούσε να μεταφραστεί επί πλέον στους ανθρώπους και στη λογική της ομογενοποίησης, όπου δεν υπάρχει πολλαπλότητα, διαφορετικότητα. Είναι μια περιγραφή σχετική με αστικά και κοινωνικά φαινόμενα.

Οι κρυφές πόλεις 1: Ολίνδη

Η πόλη ξεκινά από ένα μικροσκοπικό μέγεθος και καταλήγει σε φυσικό μέγεθος όπου περικλείει μέσα μια προηγούμενη πόλη και αυτή ωθεί τη νέα να ανοιχτεί προς τα έξω. Μεγαλώνει σε ομόκεντρους κύκλους όπως οι κορμοί των δέντρων. Τα παλαιά τείχη διευρύνονται παρασύροντας τις παλιές συνοικίες. Οι παλαιές συνοικίες δίνουν τη θέση τους στις πρόσφατες. Κάθε νέα και

καινούρια Ολίνδη διατηρεί τα χαρακτηριστικά και τη ροή των χυμών της πρώτης και της προηγούμενης. Είναι δύσκολο όμως να διαχωρίσεις τη μελλοντική και αυτές που θα αναπτυχθούν στη συνέχεια.

Η πόλη συμπεριφέρεται όπως ακριβώς το δέντρο. Είναι ένας ζωντανός οργανισμός. Συνεπώς μεγαλώνει, αναγεννάται, πλουτίζει, αυξάνεται. Το ερώτημα που προκύπτει είναι το εξής. Κάθε πόλη είναι ζωντανός οργανισμός; Κατά πόσο ταυτίζεται με τα δέντρα και μόνο;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9

Οι πόλεις και οι νεκροί 5: Λαυδομία

Κάθε πόλη έχει δίπλα της μια άλλη πόλη όπου οι κάτοικοι έχουν τα ίδια ονόματα. Πρόκειται για την πόλη των νεκρών, δηλαδή το νεκροταφείο. Η ιδιαιτερότητα της πόλης αυτής είναι ότι περιλαμβάνει και μια τρίτη δομή που αντιστοιχεί σε αυτούς που δεν γεννήθηκαν ακόμη. Η χάραξη της πόλης των νεκρών και των ζώντων είναι ίδια μόνο που στη μια δεν υπάρχουν παράθυρα ενώ υπάρχει η αντίστοιχη πυκνή δόμηση. Στο χώρο των νεκρών οι ζωντανοί αναζητούν απαντήσεις και εξηγήσεις σε θέματα που τους βασανίζουν. Το ίδιο συμβαίνει για τον χώρο των αγέννητων και των ζωντανών μόνο που ζητούν απαντήσεις σε ερωτήματα που αφορούν τον ίδιο τους τον εαυτό και τις συνέπειες των πράξεών τους. Η τρίτη αυτή πόλη δεν μεταδίδει ασφάλεια, αλλά πανικό και αβεβαιότητα στους ζωντανούς. Αυτός είναι ο φόβος για το αβέβαιο μέλλον που δεν έχει έρθει ακόμα. Οι γενιές θα ακολουθούν η μια την άλλη μέχρι να φτάσουν έναν συγκεκριμένο αριθμό και τότε θα σταματήσουν. Τότε οι δύο κόσμοι, αγέννητοι-νεκροί, θα λάβουν τη μορφή μιας κλεψύδρας όπου το πέρασμα από τη γέννηση στο θάνατο θα αντιστοιχεί σε έναν κόκκο άμμου.

Είναι μια διήγηση που παρουσιάζει με έναν απόλυτα συνοπτικό τρόπο τον κύκλο της ζωής του ανθρώπου.

Οι πόλεις και ο ουρανός 4: Περινθία

Για την ίδρυση της πόλης οι αστρονόμοι όρισαν το μέρος σύμφωνα με τη θέση των άστρων. Η πόλη θα ήταν σε θέση να αντανakλά την αρμονία του στερεώματος. Η λογική της φύσης και η χάρη των θεών θα έδιναν μορφή στα πεπρωμένα των κατοίκων. Οι πρώτοι κάτοικοι της πόλης έζησαν, μεγάλωσαν, παντρεύτηκαν κι έκαναν παιδιά. Οι σημερινοί κάτοικοι είναι σακάτηδες, άσχημοι, ανήθικοι, με παιδιά παραμορφωμένα. Άρα δύο τεινά υπάρχουν, είτε ήταν λάθος οι υπολογισμοί των αστρονόμων είτε η τάξη των θεών είναι αυτή που καθρεφτίζεται στη πόλη των τεράτων.

Οι συνεχόμενες πόλεις 3: Προκοπία

Σε αυτή την πόλη αρχικά υπήρχαν μόνο δέντρα και ουρανός. Κάθε χρόνο προστίθεται από κάποιο άτομο. Όταν γέμισε ο κενός χώρος άρχισαν να εξαφανίζονται τα φυσικά στοιχεία μέχρι που

τα πάντα καλύφθηκαν από άτομα. Ακόμα και στο δωμάτιο ενός ξενοδοχείου δεν υπήρχε ένας χρήστης αλλά είκοσι επτά. Όλα τα πρόσωπα μοιάζουν μεταξύ τους και είναι ευγενικά.

Υπάρχει το ενδεχόμενο αυτή η πόλη να εκφράζει το συνωστισμό της εποχής και την έλλειψη του χώρου λόγω της αύξησης του πληθυσμού.

Οι κρυφές πόλεις 2: Ραΐσα

Ανήκει στην κατηγορία των θλιμμένων πόλεων. Δημιουργείται όμως η εντύπωση ότι υπάρχει ένα αόρατο νήμα που συνδέει τις φιγούρες κάθε στιγμή έτσι ώστε σε κάθε στιγμή η δυστυχημένη πόλη να περιλαμβάνει μια ευτυχισμένη που η ίδια δεν υποψιάζεται ότι υπάρχει.

Οι πόλεις και ο ουρανός 5: Ανδρία

Κάθε δρόμος της χτίστηκε ακολουθώντας την τροχιά ενός πλανήτη, ενώ τα κτίρια επαναλαμβάνουν τη σειρά των αστερισμών και τη θέση των φωτεινών άστρων. Η ζωή της πόλης κυλά ήρεμη μιμούμενη την κίνηση των ουράνιων σωμάτων. Είναι μια πόλη που φαίνεται να μένει ακίνητη στο χρόνο, χωρίς οι κάτοικοι να επιφέρουν αλλαγές. Ακόμη κι αν το κάνουν δεν επιφέρουν ανισορροπία στον αστικό ιστό αφού υπάρχει τέλεια αντιστοιχία μεταξύ της πόλης και του ουρανού και συνεπώς αλλάζουν και τα αστέρια. Τελικά, η πόλη και ο ουρανός δεν μένουν ποτέ τα ίδια. Οι κάτοικοι χαρακτηρίζονται από αυτοπεποίθηση και από σύνεση.

Επιτυγχάνεται αλληλεπίδραση των δύο χώρων και συνετές επιλογές μετά από σοβαρή σκέψη για τους κινδύνους και τα πλεονεκτήματα γι' αυτούς, για την πόλη, για τον κόσμο.

Οι συνεχόμενες πόλεις 4: Καικιλία

Οι πόλεις δεν έχουν όνομα, είναι τόποι χωρίς φύλλα που χωρίζουν τους βοσκότοπους. Τα μέρη στον κόσμο έχουν πλέον αναμειχθεί. Η Καικιλία είναι μια απέραντη πόλη, είναι παντού.

Τίθεται το ζήτημα της εξάπλωσης των πόλεων. Οι πόλεις έχουν μετατραπεί σε έναν απέραντο κικώνα όπου δεν μπορείς να βγεις. Από την άλλη τονίζεται και η καταστροφή του περιβάλλοντος για την εξάπλωση των αστικών εδαφών. Οι πόλεις επεκτείνονται αποκτώντας κοινά χαρακτηριστικά και παύουν να υπάρχουν τα φυσικά τοπία που υπήρχαν κάποτε στην ύπαιθρο.

Οι κρυφές πόλεις 3: Μαροζία

Διαρθρώνεται σε δύο πόλεις, σε αυτή του ποντικιού και σε αυτή του χελιδονιού. Η πόλη ξεκίνησε ως του ποντικιού με λαγούμια και ψίχουλα. Στους κόλπους της μια ομάδα κατοίκων προετοιμαζόταν να δώσει τέλος σ' αυτή την εποχή και να έρθει η πόλη του χελιδονιού. Έτσι η πόλη άλλαξε προς το καλύτερο. Συμβαίνει όμως μέσα από χαραμάδες να βλέπεις ενίοτε κομμάτια της παλιάς πόλης. Τότε αισθάνεσαι πως η πόλη είναι διάφανη, κρυστάλλινη. Όταν γίνεται αυτή η

διαπίστωση δεν πρέπει να δώσεις ιδιαίτερη προσοχή και σημασία γιατί διαφορετικά θα ξαναγυρίσει η εποχή της πόλης του ποντικιού. Συμπερασματικά συνυπάρχουν οι δύο μορφές της πόλης, αλλά η δεύτερη πάντα θα γεννιέται από την πρώτη όσο κι αν αυτές εξελίσσονται.

Είναι καθαρά συμβολικός ο χαρακτήρας των ζώων και προφανώς αναφέρεται σε πολιτικές διαφοροποιήσεις και σε διαφορές των πολιτευμάτων μιας κοινωνίας. Το βιβλίο άλλωστε γράφεται σε μια εποχή όπου έχουν ήδη επέλθει διάφορες κομματικές αλλαγές και αλλαγές καθεστώτων. Έτσι το ποντίκι αντιπροσωπεύει τα σκοτεινά και καταπιεστικά καθεστώτα, ενώ το χελιδόκι τα φιλελεύθερα. Η Μαροζία είναι μια παραβολή-πόλη.

Οι συνεχόμενες πόλεις 5: Πενθεσίλεια

Ο αστικός ιστός απλώνεται για μίλια γύρω από μια πόλη-χυλό που διαχέεται στην πεδιάδα με χλωμές λαϊκές κατοικίες. Υπάρχουν βιοτεχνίες, αποθήκες, λούνα παρκ, μαγαζιά. Κανείς δεν γνωρίζει που ακριβώς είναι η πόλη, ποιός είναι ο πυρήνας της ή αν υπάρχει αστικό κέντρο. Εδώ ο επισκέπτης αποκτά ένα αγχωτικό ερώτημα: υπάρχει έξω από την πόλη ή όσο κι αν προχωρά να φύγει απλά θα περνά από μια κατάσταση σε μια άλλη εξίσου αβέβαιη χωρίς να καταφέρνει ποτέ να ξεφύγει;

Οι κρυφές πόλεις 4: Θεοδώρα

Πολλές επιδρομές είχαν ταλαιπωρήσει την πόλη στην ιστορία της. Οι επιδρομές γίνονταν από κόνδορες, τέρμιτες, αράχνες, φίδια, μύγες και σαράκια. Κυριότερη από αυτές ήταν τα ποντίκια, από τα οποία πάντα κάποια κατάφερναν να επιβιώσουν και να δώσουν ζωή σε νέες γενιές. Η πόλη έχει μετατραπεί σε ένα μέγα νεκροταφείο του ζωικού βασιλείου. Οι κάτοικοι θεωρούσαν ότι δεν υπήρχε πλέον κάποιο είδος ζωντανό που θα μπορούσε να αμφισβητήσει την κυριαρχία του ανθρώπου επί της φύσης. Δεν έλαβαν όμως υπόψη τους ότι μια ξεχασμένη από τα πλήθη πανίδα θα ξυπνούσε και θα ερχόταν μέσα από τα υπόγεια ενός σημαντικού για την πόλη κτιρίου, τη βιβλιοθήκη. Η πανίδα αυτή αναφέρεται στις σφύγγες, τις χίμαιρες, του γύπες, τους δράκους, τους μονόκερους κλπ. και θα επανακτούσαν την πόλη που θεωρούσαν ότι έχασαν.

Ο άνθρωπος ως υπέρτατο ον καταστρέφει το περιβάλλον και κυριαρχεί σε αυτό. Η φύση όμως εκδικείται και το γνωρίζουμε καλά. Ο συνδυασμός μιας σκληρής πραγματικότητας και των μυθικών υπάρξεων δίνει ακριβώς την αίσθηση της εκδίκησης της φύσης δίνοντας στον άνθρωπο να καταλάβει ότι πρέπει να συνυπάρχει με τα άλλα είδη του σύμπαντος και όχι να προσπαθεί να ικανοποιήσει τη ματαιοδοξία του προκαλώντας καταστροφές σε αυτά.

Οι κρυφές πόλεις 5: Βερενίκη

Η Βερενίκη είναι η πόλη της αδικίας και η πόλη των δικαίων. Η άδικη πόλη φυτρώνει πάντα κρυφά μέσα στην κρυφή δίκαιη πόλη. Άρα η μία εκδοχή προέρχεται από την άλλη, μπλέκονται και η μια ελλοχεύει στην άλλη. Η αληθινή πόλη είναι μια ακολουθία στο χρόνο διαφορετικών πόλεων,

άλλοτε δίκαιων και άλλοτε άδικων. Οι μέλλουσες πόλεις υπάρχουν ήδη τυλιγμένες η μία εντός της άλλης, στριμωγμένες και αδιαχώριστες.

Κεφάλαιο 3: Τα περιεχόμενα- Η συμμετρία- Η ονοματολογία- Οι χαρακτήρες

3.1 Το σχήμα των περιεχομένων

Όπως περιέγραψα στο προηγούμενο κεφάλαιο ο συγγραφέας λαμβάνει τον ρόλο του σκηνοθέτη και θέτει τον Μάρκο Πόλο ως αφηγητή των ταξιδιών του με ακροατή τον αυτοκράτορα των Ταρτάρων, τον Κουμπλάι Χαν. Η αφήγηση αυτή αποτελείται από την παρουσίαση 55 πόλεων σε ισάριθμα διακρινόμενα κεφάλαια. Το σύνολο των κεφαλαίων διακρίνεται σε 9 μέρη. Στην αρχή και στο τέλος του βιβλίου καθώς και στο ενδιάμεσο των μερών παρεμβάλλονται διάλογοι μεταξύ του Μάρκο Πόλο και του αυτοκράτορα.

Ο Calvino τιτλοφορεί τα 55 κεφάλαια χρησιμοποιώντας 11 τίτλους, που επαναλαμβάνονται περιοδικώς από 5 φορές ο καθένας και συνοδεύεται ο τίτλος από τον αντίστοιχο αύξοντα αριθμό. Έτσι σχηματοποιούνται οι 11 θεματικές ενότητες: οι πόλεις και η μνήμη, οι πόλεις και η επιθυμία, οι πόλεις και τα σημάδια, οι λεπτές πόλεις, οι πόλεις και οι ανταλλαγές, οι πόλεις και τα μάτια, οι πόλεις και το όνομα, οι πόλεις και οι νεκροί, οι πόλεις και ο ουρανός, οι συνεχόμενες πόλεις και οι κρυφές πόλεις.

Ο Γιάννης Πεπονής στο έργο του Χωρογραφίες υποστηρίζει ότι ο Calvino επιχειρεί μια κατασκευή που διαφαίνεται πρωτίστως από την διάταξη των θεματικών ενότητων στον πίνακα των περιεχομένων. Οι σελίδες του έργου διαδέχονται η μια την άλλη με τρόπο γραμμικό, ενώ η οργάνωση των περιεχομένων είναι σύνθετη και στηρίζεται στην αρχή της αναγνωστικής παλινδρόμησης. Στη συνέχεια παραθέτω τα διαγράμματα που έχει σχηματίσει ο Πεπονής. Για την κατανόησή τους πρέπει να εξηγήσω ότι χρησιμοποιείται η λατινική αρίθμηση για τα 9 μέρη του βιβλίου, τα σύμβολα της αλφαβήτου Α-Λ για τις 11 ενότητες και οι πραγματικοί αριθμοί 1-5 για τα ενδιάμεσα μέρη.

ΤΑ ΜΕΡΗ										
I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX		

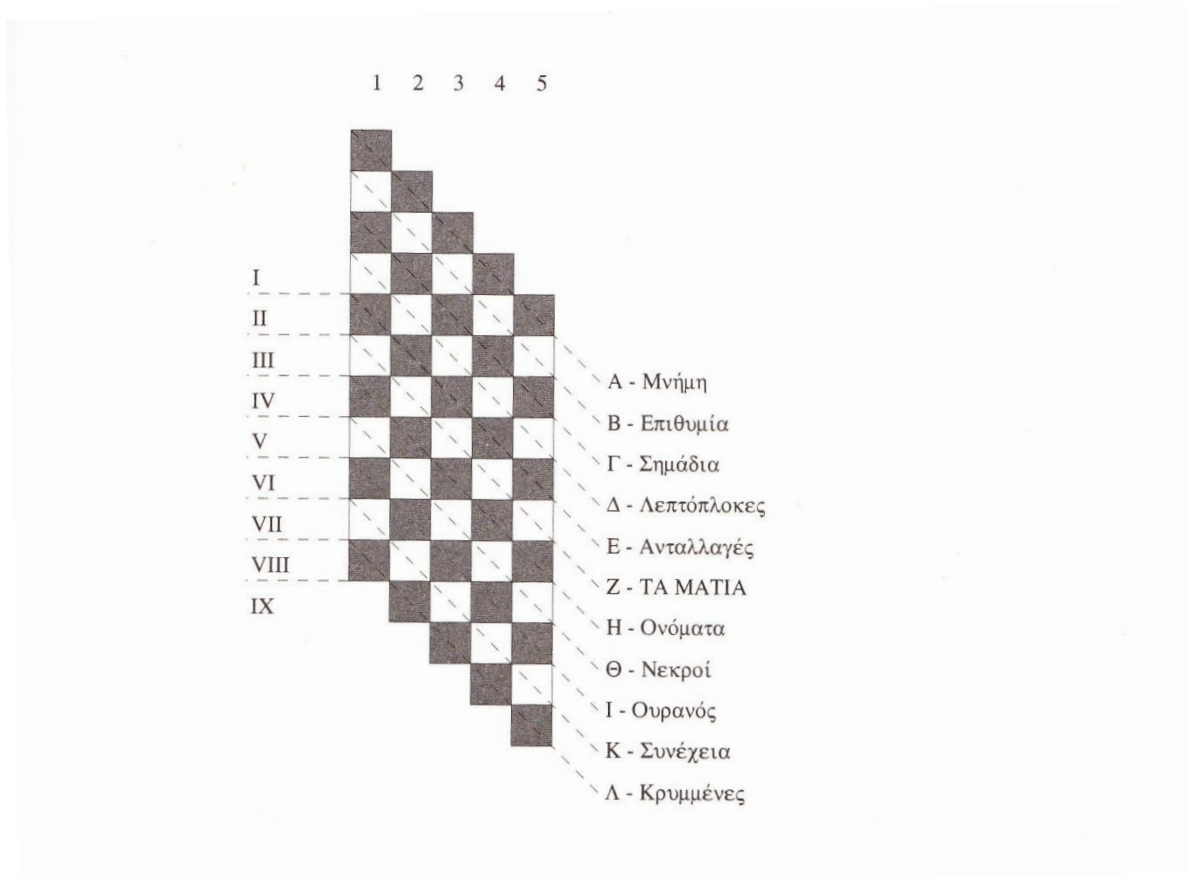
ΟΙ ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ										
A										
AB										
ABΓ										
ABΓΔ	ABΓΔΕ	ΒΓΔΕΖ	ΓΔΕΖΗ	ΔΕΖΗΘ	ΕΖΗΘΙ	ΖΗΘΙΚ	ΗΘΙΚΛ	ΘΙΚΛ	ΙΚΛ	ΚΛ
										Λ

ΟΙ ΑΥΞΟΝΤΕΣ ΑΡΙΘΜΟΙ										
1										
2 1										
3 2 1										
4 3 2 1	5 4 3 2 1	5 4 3 2 1	5 4 3 2 1	5 4 3 2 1	5 4 3 2 1	5 4 3 2 1	5 4 3 2 1	5 4 3 2 1	5 4 3 2	5 4 3
										5 4
										5

Πηγή: Πεπονής Γιάννης, 2003, Χωρογραφίες, Αθήνα, Αλεξάνδρεια, σελ. 40

Σύμφωνα, λοιπόν, με το διάγραμμα τα 7 ενδιάμεσα μέρη χαρακτηρίζονται από τον κανονικό ρυθμό εμφάνισης και απόσυρσης των ενότητων με την επανάληψη των αυξόντων αριθμών. Ασφαλώς η φορά του πρώτου ρυθμού είναι αντίστροφη από αυτή του δεύτερου, εφόσον οι αύξοντες αριθμοί φθίνουν περιοδικώς ενώ οι ενότητες διαδέχονται η μια την άλλη. Στα δύο ακραία μέρη ακολουθείται διαφορετική τακτική. Στο πρώτο μέρος εισάγονται τα περιεχόμενα, ενώ στο τελευταίο οδηγείται ο ρυθμός στην συμμετρική ολοκλήρωσή του. Κατ' αυτόν τον τρόπο δημιουργείται η αίσθηση της ανεστραμμένης συμμετρίας μεταξύ του πρώτου και του τελευταίου μέρους.

Υπάρχει, όμως, και ένα δεύτερο διάγραμμα στο οποίο οι πόλεις αναπαρίστανται ως τετράγωνα, τα μέρη παρατίθενται από αριστερά προς τα δεξιά και οι αύξοντες αριθμοί από πάνω προς τα κάτω κι έτσι οι θεματικές ενότητες οργνώνονται ως διαγώνιες διαδοχικές. Το σχήμα που δημιουργείται είναι ένα πλάγιο παραλληλόγραμμο. Αν κόψουμε το σχήμα και ενώσουμε τις τεθλασμένες πλευρές δημιουργείται μια κορδέλα. Αυτό μπορούμε να το ερμηνεύσουμε ως εξής: μπορούμε να κινούμαστε κυκλικά πάνω στα περιεχόμενα επ'άπειρον δίχως να μπορούμε να διακρίνουμε την αρχή και το τέλος.

Πηγή: Πεπονής Γιάννης, 2003, *Χωρογραφίες*, Αθήνα, Αλεξάνδρεια, σελ. 41

Η σχηματοποίηση των περιεχομένων δεν είναι τυχαία. Ουσιαστικά όπως θα δούμε και πιο κάτω, η φυσική γεωγραφία της πρωτότυπης και πρότυπης αφήγησης του Μάρκο Πόλο αντικαθίσταται από τη μετρημένη και αρχιτεκτονικοποιημένη γεωγραφία της εκδοχής του Calvino. Σύμφωνα με τους σχηματισμούς που επιβάλλει ο συγγραφέας υποβάλλει και υποδεικνύει στον αναγνώστη την ανάγνωση του έργου ξεφεύγοντας από την τετριμμένη ακολουθία των σελίδων. Αυτό σημαίνει ότι ο αναγνώστης μπορεί να διαβάσει το κείμενο κατά ενότητες, ή να συνδυάσει την ανάγνωση με τους αύξοντες αριθμούς ή με κάποιον άλλο τρόπο, ακολουθώντας έτσι μια πιο αφαιρετική λογική συγγραφικής και αναγνωστικής σύνθεσης.

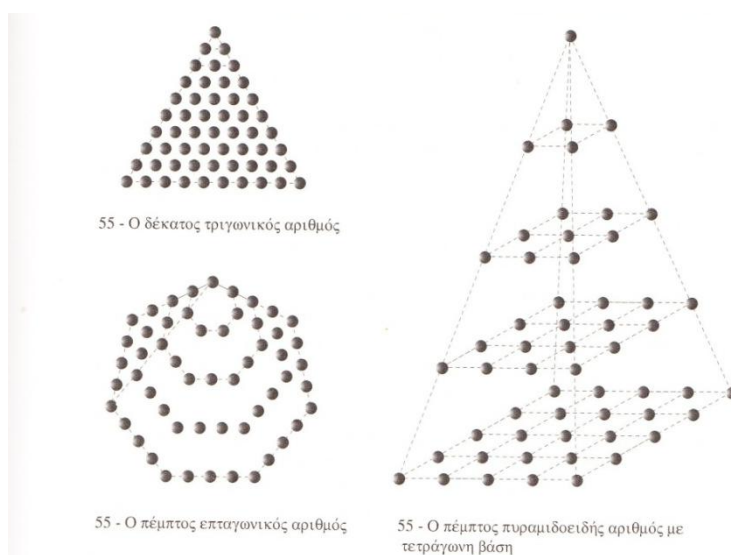
Αυτή η μέθοδος συγγραφής, που επιτρέπει πολλές και διαφορετικές πορείες ανάγνωσης, μπορεί να συνδεθεί και με την πόλη ως ένα ιδιαίτερο θέμα και ως ένα ιδιαίτερο αντικείμενο. Η πόλη εν γένει έχει υπάρξει πολλές φορές σημείο αναφοράς για τη φιλοσοφία, από τον More και τον Campanella μέχρι τον Descartes, τον Kracauer και τον Benjamin. Η πόλη μπορεί να παρομοιαστεί με τη γλώσσα αφού και οι δύο μπορούν να αποτελέσουν κόμβους νοημάτων που το καθένα από αυτά ακολουθεί πολλούς, διαφορετικούς και πολυσχιδείς δρόμους. Ο Calvino, άλλωστε στο έργο του *Six memos for the Next Millenium*, αναφέρει το ενδιαφέρον του να περιγράψει τον δυϊσμό και την αντίθεση μεταξύ της γεωμετρικής τάξης του άστεως και του βίου των ανθρώπων. Αυτός ακριβώς ο δυϊσμός εμφανίζεται μέσω της αφαιρετικής διάταξης των περιεχομένων στο γραμμικό ξετύλιγμα των σελίδων.

3.2 Η συμμετρία

Στις Αόρατες Πόλεις υπάρχει η έννοια της συμμετρίας και σε ορισμένες περιπτώσεις και της ανεστραμμένης συμμετρίας. Αυτή μπορεί να διερευνηθεί στα σύστοιχα ζεύγη των θεματικών ενοτήτων. Πέραν τούτου, οι 11 θεματικές ενότητες είναι συμμετρικές, η πρώτη προς την ένατη, η δεύτερη προς την όγδοη και αντιστοίχως καθώς προχωρούμε από τα άκρα προς το κέντρο. Το κέντρο βρίσκεται στην Πέμπτη θεματική ενότητα και συγκεκριμένα στο θέμα οι πόλεις και τα μάτα, το οποίο αποτελεί τον άξονα συμμετρίας.

Στην κατηγορία αυτή οφείλουμε να παρατηρήσουμε ότι η πρώτη και η πέμπτη από τις πόλεις των ματιών κάνουν αναφορά σε σχέσεις συμμετρίας, αντανάκλασης και διπλής όψεως. Η δεύτερη και η τέταρτη αναφέρονται στις συμπληρωματικές κατευθύνσεις του βλέμματος, προς τα άνω και προς τα κάτω, η φτώχεια του συμβατικού και καθημερινού και ο πλούτος του καινούριου κοιτάγματος. Η Τρίτη, που όπως ήδη ανέφερα αποτελεί τον άξονα, είναι η κεντρική πόλη Βαυκίδα και γίνεται αναφορά στην απόσταση μεταξύ του βλέμματος και του ορόμενου αντικειμένου.

Γιατί είναι 55 οι Αόρατες Πόλεις; Για να απαντήσουμε στην ερώτηση αυτή, θα πρέπει να λάβουμε υπ' όψη μας την Πυθαγόρεια φιλοσοφία. Σύμφωνα, λοιπόν, με τους Πυθαγόρειους, οι αριθμοί αναπαρίστανται ως στίγματα τοποθετούμενα κατά μήκος γραμμών ώστε να σχηματίζονται κανονικά σχήματα. Εν τέλει, οι αριθμοί χωρίζονται σε ομάδες ανάλογα με το αν αναπαριστούν τρίγωνο, τετράγωνο ή άλλο σχήμα¹³. Σε ό,τι μας αφορά, ο αριθμός 55 ήταν ιδιαίτερα σημαντικός γιατί ήταν δυνατόν να αναπαρασταθεί κατά τρεις διαφορετικούς τρόπους, ως ο δέκατος τριγωνικός αριθμός, ο πέμπτος επταγωνικός αριθμός και ως ο πέμπτος πυραμιδοειδής αριθμός με τετράγωνη βάση. Για να τα κατανοήσουμε ακολουθεί το σχετικό διάγραμμα. Συμπερασματικά, επομένως, ο αριθμός 55 παραπέμπει στην εξεταζόμενη ιδέα του μετασχηματισμού μέσω της αντιστοιχίας του σε περισσότερα του ενός σχήματα.

Πηγή: Πεπονής Γιάννης, 2003, *Χωρογραφίες*, Αθήνα, Αλεξάνδρεια, σελ. 47

¹³ *Greek Mathematics*, 1939, Επιμέλεια, μετάφραση Ivor Thomas. Loeb Classical Library, Harvard University Press, σελ 86-99

3.3 Περί ονοματολογίας των Πόλεων

Σε πρώτο επίπεδο, όταν παρατηρούμε τον πίνακα των περιεχομένων του εξεταζόμενου βιβλίου βλέπουμε πως οι πόλεις χαρακτηρίζονται μόνο από την κατηγορία στην οποία ανήκουν, π.χ. οι πόλεις και τα μάτια, οι πόλεις και οι μνήμη, κλπ και στη συνέχεια από έναν αύξοντα αριθμό, όπως έχουμε ήδη αναφέρει. Σε ένα δεύτερο επίπεδο, ο αναγνώστης προχωρά στο εσωτερικό του έργου και όταν πλέον αρχίζει να το διαβάσει, στην αρχή κάθε κεφαλαίου-κατηγορίας, στην πρώτη ή δεύτερη γραμμή, εμφανίζεται και το όνομα της εκάστοτε πόλης. Συνολικά οι πόλεις χαρακτηρίζονται από ονόματα γένους θηλυκού. Πώς συνδέεται όμως το όνομα με το περιεχόμενο κάθε πόλης; Υπάρχει κάποια σχέση ή είναι αυθαίρετη η επιλογή; Αντιπροσωπεύει ή περιγράφει κάποια κατάσταση ή κάποιο ιδιαίτερο χαρακτηριστικό ή είναι το αντίθετο από το περιγραφόμενο;

Για να απαντηθούν αυτές οι ερωτήσεις, οι οποίες γεννήθηκαν και σε εμένα από την πρώτη ανάγνωση του βιβλίου, πρέπει πρωτίστως να αναφέρω τα στοιχεία που μπόρεσα και βρήκα σχετικά με την προέλευση ορισμένων ονομάτων. Η έρευνα δεν ήταν εύκολη, καθώς δεν υπάρχει επαρκής ελληνική βιβλιογραφία κι έτσι τα συμπεράσματα είναι κατόπιν συνδυασμού δηλώσεων του ίδιου του συγγραφέα και ερευνών ξένων επιστημόνων που έχουν κάνει ορισμένες διεργασίες και οικασίες επ' αυτού.

Η πρώτη πόλη στην οποία θα αναφερθώ είναι η Ισιδώρα. Ο Italo Calvino, σύμφωνα με το χρονολόγιο, το 1951 πραγματοποίησε ένα ταξίδι διάρκειας στην ΕΣΣΔ. Τρεις δεκαετίες πιο πριν είχε περάσει από εκεί μια σπάνια και ιδιαίτερα προσωπικότητα της εποχής, η Isadora Duncan¹⁴. Βεβαίως, πρόκειται για τη γνωστή χορεύτρια, αλλά όταν εκείνη μετέβη στη Ρωσία, στη Μόσχα επηρέασε όλους τους πολιτιστικούς κλάδους, ακόμη και τη λογοτεχνία. Δεν έχει αυτό όμως σχέση μόνο με τη λογοτεχνία, αλλά κυρίως με την γενικότερη επίδραση που άσκησε έχοντας μια πολυτάραχη προσωπική ζωή. Στις Αόρατες Πόλεις, η ομώνυμη πόλη –Ισιδώρα- είναι μια πόλη των ονείρων, η οποία αντιπροσωπεύει τις επιθυμίες της ζωής και μέσα από τις λέξεις διαφαίνεται η δύσκολη πορεία της ζωής του κάθε ανθρώπου και κυρίως ότι συμβάντα της καθημερινότητας τον απομακρύνουν από τα όνειρα και τις επιθυμίες του. Διαβάζοντας και το βιογραφικό της Isadora δεν μπορώ παρά να πιστέψω ότι αυτή η πόλη αποτελεί μια εικονοποίηση της ζωής της. Περιλαμβάνει όλον τον αγώνα να καταφέρεις να κάνεις αυτό που επιθυμείς και αυτό είναι χαρακτηριστικό κατά τον συγγραφέα τόσο για τον περαστικό όσο και για τον μόνιμο κάτοικο. Απεικονίζεται όλος αυτός ο υλικός πλούτος (ο αντίστοιχος με αυτόν που ονειρεύεται κάθε άνθρωπος), γίνεται αναφορά στην τέχνη και τη μουσική και υπάρχει μια ποιητική αύρα, η οποία διακόπτεται από καυγάδες και στοιχήματα. Αυτά είναι σκέψεις που έρχονται κατ'επανάληψη στο μυαλό του εκάστοτε ανθρώπου. Ουσιαστικά πρόκειται για τη ζωή αυτής της γυναίκας. Ήταν μια γυναίκα που γνώρισε τη δόξα και τη φήμη και τον πλούτο κι όμως στη ζωή της ήταν πολύ άτυχη όσο κι αν προσπαθούσε να την αλλάξει. Όταν ήταν η ώρα να γευτεί τη χαρά ήταν ήδη πια πολύ αργά μέχρι που την βρήκε και ο πρόωρος θάνατος μέσω ενός ακαθόριστου ατυχήματος.

¹⁴ http://en.wikipedia.org/wiki/Isadora_Duncan

Η επόμενη πόλη, σύμφωνα με την περιγραφή, είναι η Αναστασία. Αυτό το όνομα είναι από τα λίγα αυτοτελή και υπαρκτά ονόματα που χαρακτηρίζουν τις πόλεις. Ενδέχεται να σημαίνει την ανάσταση της ψυχής σε έναν κόσμο χωρίς ελπίδα. Είναι ο παράδεισος κάθε ανθρώπου που τον αναζητά.

Στην κατηγορία Οι πόλεις και τα σημάδια 3: Ζωή, θεωρώ ότι το όνομα αντιπροσωπεύει ακριβώς αυτό που είναι. Η πόλη αποκτά ζωή από τις επιλογές του κάθε χρήστη της. Είναι μια ζωντανή πόλη που συνέχεια μεταλλάσσεται κάτω από ένα κοινό περίβλημα.

Το όνομα της πόλης Ευφημία προέρχεται από το τροπικό αρχαίο επίρρημα ευ και το ρήμα φημί. Άρα σημαίνει κάτι το οποίο καλώς λέγεται. Προσωπικά θεωρώ ότι αναφέρεται στην ευχάριστη εμπειρία της ανταλλαγής των ιστοριών τις οποίες παίρνουν μαζί τους οι ταξιδιώτες όταν φεύγουν.

Σε ό,τι αφορά την πόλη Ευτροπία, ετυμολογικά το όνομα προέρχεται από τη σύνθεση του τροπικού επιρρήματος ευ και από το ουσιαστικό τρόπος. Δηλαδή, το όνομα δηλώνει την ιδιότητά της να μετασχηματίζεται με εύκολο τρόπο χωρίς δυσκολίες και τρομακτικές διαφοροποιήσεις.

Το όνομα της Ζεμρούδης το αντελήφθη αφού διάβασα την περιγραφή της πόλης και διαπίστωνα ότι προέρχεται από τη σύνθεση του ζεν και του ουσιαστικού ρους. Το ζεν σημαίνει το καλό, το υπέρτατο καλό και ρους σημαίνει τον δρόμο. Δηλαδή συνολικά το όνομα δηλώνει την πορεία από το άσχημό στο όμορφο, από το κακό στο καλό, από την δυστυχία στην ευτυχία. Επομένως αντικατοπτρίζεται αυτή η φιλοσοφία στην περιγραφόμενη πόλη αφού αυτή γνωρίζεται από τον χρήστη από κάτω προς τα πάνω, αφού η όμορφη εκδοχή της πόλης γίνεται αντιληπτή από τους κατοίκους της άσχημης εκδοχής.

Η επόμενη εξεταζόμενη πόλη είναι η Αγλαύρα. Προσωπική εκτίμηση είναι ότι ο τίτλος προέρχεται από τη σύνθεση των λέξεων α(ι)γλή και αύρα. Αυτό θα μπορούσε να έχει ως προέκταση αλλά και λογική εξήγηση ότι αντιπροσωπεύει όντως μια πόλη με αίγλη και αύρα με τη διαφορά ότι η αίγλη μπορεί να διακοσμηθεί με περιττά στοιχεία εν τη ρύμη του λόγου ενώ έχει η ίδια πόλη μια μοναδική αύρα η οποία μπορεί να βιωθεί μόνο στο πραγματικό περιβάλλον προκειμένου να αποδοθεί το πραγματικό συναίσθημα. Η αύρα αυτή μπορεί να μην γίνει αντιληπτή σε όλο της το μεγαλείο όταν ο επισκέπτης εμφανίζεται στην πόλη έχοντας ακούσει όλες τις φημολογούμενες ιστορίες και έχει ουσιαστικά επηρεαστεί από αυτές. Έτσι αρκετές φορές η αίγλη υπερέχει της αύρας και αυτές είναι δύο έννοιες οι οποίες δεν συμπορεύονται και δεν αλληλοϋποστηρίζονται.

Η Οκταβία είναι συνυφασμένη με την αράχνη. Η αράχνη είναι η πόλη, ίδιος ζωντανός οργανισμός. Το όνομα προέρχεται από τη σύνθεση του αριθμητικού οχτώ και του ουσιαστικού βίος. Το οχτώ παραπέμπει στον αριθμό των κινούμενων άκρων της αράχνης.

Το όνομα της Μελανίας μάλλον έχει ρίζα στη γαλλική γλώσσα και προέρχεται από το επίθετο mélange, που σημαίνει μαύρος, σκούρος. Υπάρχουν πιθανότητες να είναι σωστός συλλογισμός αφού ανήκει στην γενική κατηγορία Οι πόλεις και οι νεκροί και μάλιστα είναι οι πρώτοι στη σειρά.

Εν συνεχεία έχουμε την πόλη Αδέλμα που ανήκει όπως και η προηγούμενη στην κατηγορία Οι πόλεις και οι νεκροί. Θα μπορούσε η ρίζα του ονόματος να προέρχεται από τη σύνθεση του αρχαίου καταχθόνιου ολύμπιου θεού Άδη και του ουσιαστικού άλμα. Ο Άδης αναφέρεται στον

Κάτω Κόσμο, άρα και στην κατάσταση η οποία περιγράφεται και το άλμα είναι το πέρασμα μεταξύ των δύο κόσμων στους οποίους ζούμε.

Στην δεύτερη θέση της κατηγορίας Οι πόλεις και ο ουρανός τοποθετείται η Βερσαβέα. Το πρώτο συνθετικό του ονόματος προέρχεται από το γαλλικό επίρρημα *vers* που σημαίνει μέσω, διαμέσου. Άρα οι κάτοικοι διαμέσου των πεποιθήσεών τους οδηγούνται σε συμπεράσματα τα οποία αποτελούν τους οδηγούς της ζωής τους. θεωρητικά η σημασία αυτή θα μπορούσε να ενισχυθεί αν υποθέσουμε ότι το δεύτερο συνθετικό προέρχεται από το αντίστοιχο ιταλικό τροπικό επίρρημα *via*. Άρα εδώ δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στον τρόπο, στο μέσο με το οποίο συμβαίνει κάτι.

Ο τίτλος της πόλης Ειρήνη αντιπροσωπεύει τις όμορφες και πράες εικόνες που μας παρέχει η διήγηση της πόλης από απόσταση. Η εικόνα αυτή διαλύεται με τη μορφή των δρόμων που οδηγούν στην πόλη και την καθιστούν δυσπρόσιτη (εννοώντας ότι και στην πράξη η ειρήνη είναι δύσκολο να επιτευχθεί).

Αντίστοιχα με την πόλη Ισιδώρα, που εικονοποιούσε την ζωή της διάσημης χορεύτριας, υπάρχει και η πόλη της Θέκλας. Η πόλη αντιστοιχεί στη ζωή, το μαρτύριο και την εξύψωση της Αγίας Θέκλας, αγίας της χριστιανοσύνης¹⁵. Τελικά οι κάτοικοι δεν χτίζουν συνέχεια χωρίς σκοπό. Ουσιαστικά οικοδομούν και μοχθούν, εργάζονται αδιαλείπτως προκειμένου να ισχυροποιήσουν το οικοδόμημά τους και βεβαίως η επιβράβευσή τους έρχεται το βράδυ κοιτώντας τον ουρανό, μέσω της πίστης σε έναν Θεό και όντως αυτές οι ανθρώπινες υπάρξεις έχουν πετύχει το ιδανικό.

Τελευταία στην ονοματολογική ανάλυση είναι η πόλη Θεοδώρα. Το όνομα, κι αυτό απόλυτα χριστιανικό, προέρχεται από τη σύνθεση των ουσιαστικών θεός και δώρο. Αυτό δηλώνει ότι τα πάντα σε μια πόλη, σε έναν κόσμο είναι δώρα του θεού, όποιος κι αν είναι αυτός και σε όποια θρησκευτική κατηγορία κι αν ανήκει κανείς. Υπάρχει η κοινή πεποίθηση ότι τα πάντα προέρχονται από μια ανώτερη δύναμη που όλοι γενικά ονομάζουν θεό. Άρα όλα είναι θεόσταλτα και καλώς καμωμένα. Συνεπώς πρέπει να υπάρχει κατανόηση, συναίσθηση, σεβασμός και ανέχεια. Στην αντίθετη περίπτωση μπορούμε να προσδώσουμε στον θεό ανθρώπινα γνωρίσματα και να θεωρήσουμε ότι θα μας τιμωρήσει με τον δικό του ιδιαίτερο τρόπο.

Για να κατανοήσουμε τον συσχετισμό ονόματος-πόλης, θα λάβουμε υπ' όψη μας τον θεωρητικό Walter Benjamin¹⁶ ο οποίος υποστηρίζει ότι ο αστικός χώρος αποτελεί το σύμβολο και τον φορέα του πολιτισμού, το περιβάλλον της ανθρώπινης ιστορίας, τη δομή των διαπροσωπικών κοινωνικών σχέσεων και το πεδίο των εμπειριών. Ο Italo Calvino στο εξεταζόμενο έργο του δεν φαίνεται να διαφωνεί με την παραπάνω άποψη. Οι πόλεις του περιγράφονται με βάση όλα τα παραπάνω στοιχεία, ορισμένες φορές διαχωρίζοντάς τα ενώ άλλοτε αυτά συνάδουν και αλληλοεμπλέκονται. Γι' αυτό άλλωστε έχει κατηγοριοποιήσει τις πόλεις στηριζόμενος στα διαφορετικά στοιχεία που απαρτίζουν το αστικό σύνολο. Ο Benjamin στη "Νάπολη" αποδεικνύει τον συσχετισμό της καθημερινής ζωής στον αστικό χώρο με ιδεολογίες, κοσμοθεωρίες και θρησκευτικές πεποιθήσεις. Ο Calvino αντιστοίχως περιλαμβάνει στο έργο του αρκετές περιγραφές πόλεων που στηρίζονται σε δοξασίες και θρησκευτικές πεποιθήσεις ακόμη κι όταν αναφέρεται σε

¹⁵ <http://1myblog.pblogs.gr/2008/08/agia-thekla.html>

<http://www2.egiklopedia.gr/imeportal/forms/fLemmaBodyExtended.aspx?lemmaID=4477>

¹⁶ Νικόλαος – Ίων Τερζόγλου, "Ίδέες του Χώρου στον Εικοστό Αιώνα", σελ 207-218

μυθοπλασίες και ονειρικά στοιχεία, όπως για παράδειγμα οι νεράιδες και οι ναϊάδες στην πόλη της Αρμίλας (Κεφάλαιο 3, Οι λεπτές πόλεις 3). Εν συνεχεία παρουσιάζεται από τον Benjamin η πόλη ως τόπος οικονομικών και παραγωγικών δραστηριοτήτων, εμπορίου και ανταλλαγών. Στις Αόρατες Πόλεις η Πενθεσίλεια (Κεφάλαιο 9, Οι συνεχόμενες πόλεις 5) περιγράφεται ως μια μεγάλη πόλη δίχως αρχή και τέλος η οποία περιλαμβάνει βιοτεχνίες, αποθήκες, μαγαζιά κλπ. Έτσι αντιλαμβανόμαστε ότι το άστυ αποτελεί ένα τόπο αλληλεπίδρασης των ονειρικών χωρικών εικόνων με την καπιταλιστική οργάνωση της παραγωγής. Ακολούθως ο Walter Benjamin υποστηρίζει μέσα από το έργο του ότι η παιδική σκέψη, οι συσχετισμοί και οι συνειρμοί οργανώνουν τον χώρο της πόλης άμεσα συνυφασμένο με τη σημασία των λέξεων και το νόημά τους. Αυτό είναι ένα βασικό στοιχείο των Αόρατων Πόλεων, όπου μετά από πολύωρη έρευνα διαπίστωσα ότι τα ονόματα έχουν άμεση σχέση με τις περιγραφόμενες πόλεις και πάντα κάτι αντιπροσωπεύουν. Αυτό συμβαίνει και στο γενικότερο οργανωτικό επίπεδο του βιβλίου, αλλά και στην ιδιαίτερη κατηγορία Οι πόλεις και το όνομα, όπου ο συγγραφέας προσπαθεί είτε να αποδείξει πώς το όνομα συνδέεται με την πόλη είτε πως δεν έχουν καμία απολύτως συνάφεια. Συμπερασματικά και οι δύο συγγραφείς θεωρούν ότι ο ρόλος των ονομάτων και των λέξεων έχουν άμεση επίπτωση στη νοηματοδότηση και στον προσδιορισμό του εκάστοτε χώρου.

3.4 Μάρκο Πόλο – Κουμπλάι Χαν – Βενετία¹⁷

Όπως είναι ευρέως γνωστό ο Μάρκο Πόλο κατά τον 13^ο αιώνα ταξίδεψε σε όλο τον ασιατικό χώρο, μέχρι την Ινδία και την Ιαπωνία. Ο Rustichello, συγγραφέας και μυθιστοριογράφος, μας παρέδωσε τις αφηγήσεις των ταξιδιών του Πόλο. Την εποχή εκείνη, η Ασία ήταν ένας άγνωστος και ανεξερεύνητος τόπος για τους αναγνώστες εκείνων των χρόνων. Έτσι η περιήγηση του ταξιδευτή λαμβάνει χώρα σε μια πολυσύνθετη και ανεξερεύνητη γεωγραφία. Στην πρωτότυπη αφήγηση οι πόλεις που περιγράφονται εξυπηρετούν τρεις λειτουργίες: α) αποτελούν τοπόσημα για τη σήμανση της θέσης του περιηγητή, β) στίζουν την περιγραφή της πορείας, γ) καθορίζουν το επίκεντρο της περιγραφής των περιοχών. Συνεπώς, από τις περιγραφόμενες πόλεις μόνο δύο-τρεις περιγράφονται πιο αναλυτικά πολεοδομικά. Η πλειοψηφία συνδέεται με την περιγραφή εθίμων ή άλλων ιστορικών γεγονότων και περισσότερο συσχετίζεται με το μετάξι, τον ορυκτό πλούτο και την εμπορική δραστηριότητα.

Η αφήγηση των ταξιδιών του Μάρκο Πόλο παραδόθηκε ως ένα πλήθος χειρογράφων και οι τρέχουσες εκδόσεις είναι αποτέλεσμα της εργασίας των επιμελητών που προσπάθησαν να ταξινομήσουν το υλικό. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την ποικιλία των ταξιδιωτικών εντυπώσεων και την δυσκολία σύνταξης του υλικού. Έτσι, η γαλλική έκδοση αποτελείται από 232 κεφάλαια, τα οποία ταξινομούνται με βάση τα θεματικά αντικείμενα, ενώ η αγγλική έκδοση αποτελείται από 9 κεφάλαια, ταξινομημένα κατά γεωγραφική περιοχή. Ο Italo Calvino για το έργο του ακολουθεί την εννεαμερή κατανομή. Παρ'όλα αυτά η κατανομή του συγγραφέα δεν υπακούει στην ταξινόμηση της περιγραφής μιας πραγματικής γεωγραφίας. Η ταξινόμηση αυτή διαρθρώνει τη γεωγραφία του έντεχνου και ποιητικού λόγου για τον οποίο έχει ήδη γίνει λόγος σε προηγούμενη ενότητα.

Στις Αόρατες Πόλεις ο Μάρκο Πόλο, μέσω των περιγραφών του, εντοπίζει κι εξερευνά όλες τις παραγκωνισμένες και κρυμμένες πτυχές των πόλεων. Η εξερεύνηση αυτή αποτελεί μια περιπλάνηση, η οποία ως σκοπό έχει την χαρτογράφηση των πολυάριθμων εμπειριών των κατοίκων της εκάστοτε πόλης. Έτσι, ο ταξιδιώτης Πόλο εξερευνά την αχανή κινέζικη αυτοκρατορία και επιστρέφει στον Κουμπλάι με αφηγήσεις οι οποίες διασταυρώνονται μεταξύ τους και ο αφηγητής αποτελεί το συνδετικό νήμα. Οι διηγήσεις αυτές, θα έλεγα, πως αποτελούν μια αντίσταση στην φθορά και την κατάρρευση της αστικής ζωής που επέρχεται με την πάροδο του χρόνου.

Ο Κουμπλάι Χαν, ή Μεγάλος Χαν, είναι ο αυτοκράτορας της Κίνας που ζήτησε από τον Μάρκο Πόλο να περιηγηθεί στην αυτοκρατορία του και να επιστρέψει με τις ιστορίες που είχε συλλέξει, διότι η αυτοκρατορία είναι πολύ μεγάλη και ο ίδιος δεν θα μπορούσε ποτέ να επισκεφθεί κάθε άκρη της. Ο ρόλος του Κουμπλάι Χαν συγκεκριμενοποιείται στο έργο του Calvino και αποτελεί τον καθρέφτη του αναγνώστη. Ακούει τις περιγραφές των πόλεων και προσπαθεί να αποκρυπτογραφήσει το νόημα που κρύβεται πίσω από αυτές τις αφηγήσεις. Υπάρχει όμως το ζήτημα αν οι περιγραφές αυτές ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα ή αν αποτελούν μυθοπλασίες του Πόλο. Τόσο ο Κουμπλάι Χαν όσο και ο αναγνώστης παρακολουθούν τις διηγήσεις του Μάρκο Πόλο χωρίς όμως να είναι βέβαιοι για την αλήθεια των λεγομένων του.

¹⁷ <http://www.openlit.gr/city/chiotis.htm>

Πεπονής Γιάννης, 2003, *Χωρογραφίες*, σελ 38-39, 42-44, Αθήνα, Αλεξάνδρεια

Ο Calvino στον πρόλογο του βιβλίου του σημειώνει ότι όλες οι πόλεις που πρόκειται να περιγράψει δεν είναι αναγνωρίσιμες, αλλά επινοημένες. Κατά την εισαγωγή του έκτου κεφαλαίου κατά τη διάρκεια της συζήτησης μεταξύ του Πόλο και του Χαν αναιρείται ο ισχυρισμός του συγγραφέα λέγοντας ο Μάρκο Πόλο πως μιλούσε για την Βενετία (τόπος που γεννήθηκε, μεγάλωσε κι έζησε). Η πόλη της Βενετίας αποτελεί σημείο αναφοράς για τον ταξιδευτή και κάθε πόλη που επισκέπτεται την διαβάσει μέσα από το πρίσμα της δικής του πόλης. Με αυτόν τον τρόπο διατυπώνεται η άποψη κατά την οποία η ταυτότητα του ανθρώπου καθορίζεται από την πόλη στην οποία ζει και όταν επισκέπτεται έναν ξένο τόπο τότε είναι βέβαιο πως θα τον δει με βάση την δική του καθημερινότητα και το περιβάλλον. Έτσι, κάθε ταξίδι του Πόλο του παρέχει τη δυνατότητα κατανόησης των πόλεων που έχει ήδη επισκεφθεί και ζήσει όπου η κάθε πόλη αποτελεί πλέον τη σκιά μιας άλλης πόλης, γεγονός που οδηγεί τον περιηγητή στην αποκωδικοποίηση της εμπειρίας όλων των πτυχών της αστικής ζωής.

Ουσιαστικά, όλο το κείμενο του εξεταζόμενου έργου κάνει αναφορά σε μια Βενετία, η οποία βρίσκεται εκατοντάδες χιλιόμετρα μακριά από την Κίνα εντούτοις αναπαρίσταται με κάθε αφήγηση. Εξετάζοντας τα λεγόμενα του αυτοκράτορα αποκαλύπτεται η ανάγκη για βαθύτερη γνώση της αυτοκρατορίας του, αλλά σε ένα δεύτερο επίπεδο απεικονίζεται η δαιδαλώδης πόλη της Βενετίας με τα πολυάριθμα κανάλια της, που αποτελεί πλέον ΤΗΝ Ιδεατή Πόλη, από την οποία όλες οι άλλες απορρέουν και περιγράφονται. Το κύριο χαρακτηριστικό αυτής της πόλης είναι η ατέρμονη εσωτερική της έκταση, όπου περιέχονται τα πάντα, έστω κι αν πρόκειται για τρομερές και τολμηρές δομικές αντιθέσεις. Έτσι αποκαλύπτεται ο συγγραφέας να εξετάζει εντός ενός λογοτεχνικού πλαισίου διάφορες θεωρίες για την πόλη.

Είναι πάντως εύλογο το ερώτημα γιατί ο Calvino επιλέγει να περιγράψει τις πόλεις μέσω των συνομιλιών δύο άγνωστων μεταξύ τους ανθρώπων. Η απάντηση εν τέλει είναι σχετικά απλή. Όπως ήδη ανέφερα ο ταξιδιώτης χρησιμοποιεί την αφήγηση της προηγούμενης πόλης για την περιγραφή της επόμενης. Αυτό αποτελεί την εμπειρία του να είσαι ξένος σε έναν τόπο. Θέτοντας τον Μεγάλο Χαν να ζητά από έναν ξένο, τον Μάρκο Πόλο, να γυρίσει την αυτοκρατορία του και να επιστρέψει με τις αντίστοιχες εντυπώσεις, ο συγγραφέας μας τονίζει ότι η επαφή με τον άγνωστο, με τον ξένο μας κάνει να έρθουμε εγγύτερα στον ενδότερο εαυτό μας. Εννοεί πως είμαστε αρκετά αποξενωμένοι από τον εσωτερικό μας κόσμο σε σημείο που χρειαζόμαστε την περιγραφή του από έναν ξένο ώστε να γίνει προσβάσιμος σε εμάς. Είναι οξύμωρο, αλλά ο αυτοκράτορας είναι εξόριστος στο κέντρο της δικιάς του αυτοκρατορίας, έτσι κι εμείς είμαστε εξόριστοι ακόμη κι αν βρισκόμαστε σε έναν δικό μας χώρο, όπως π.χ. στο σπίτι μας. Όντας εκεί δεν είμαστε σε θέση να εξερευνήσουμε και να αφηγηθούμε ιστορίες για τον χώρο στον οποίο ζούμε.

Ο Calvino, λοιπόν, με έναν άκρως επιδέξιο και πλάγιο τρόπο μας εξηγεί πως γενικά η πόλη ως οντότητα δεν καθορίζεται μόνο από τις αναμνήσεις μας, τις ανάγκες μας και τις προσδοκίες μας, αλλά ορίζει και την δική μας ταυτότητα είτε αν βρισκόμαστε σε αυτή ως ταξιδευτές είτε ως κάτοικοι.

Κεφάλαιο 4: Η πόλη, ο δημόσιος χώρος και άλλες ουτοπικές θεωρίες πόλεων

4.1 Η πόλη και ο δημόσιος χώρος στον Calvino, τον Benjamin και τον Kracauer¹⁸

Για τον Calvino, οι πόλεις είναι τόποι γλωσσικοί, όπου ο κάτοικος δύναται να προσανατολιστεί μέσα σε αυτή διαβάζοντας τον αστικό χώρο ως ένα βιβλίο. Θα ήταν αρκετά διαφωτιστικό να εξετάσουμε την έννοια της πόλης και του δημόσιου χώρου στο έργο αυτό αναφορικά με τις απόψεις του Walter Benjamin και του Siegfried Kracauer.

Στο κεφάλαιο 3.4 ανέφερα ήδη ορισμένες από τις απόψεις του Benjamin¹⁹. Στο έργο του "Μόσχα" μπορούμε να αντιληφθούμε ότι η πολιτική ιδεολογία είναι καθοριστική για την οργάνωση του δημόσιου χώρου, της πόλης και του τρόπου ζωής. Είναι μια ειδική παρατήρηση για την πόλη της Μόσχας, αλλά τη βλέπουμε να την επαναλαμβάνει και ο Calvino στη Μαροζία (Κεφάλαιο 9, Οι κρυφές πόλεις 3) όπου μιλάει για ανατροπή μιας υπάρχουσας κατάστασης από μια ομάδα κατοίκων που μεγαλώνουν μέσα στους κόλπους της πρώτης και την κατάλληλη στιγμή την αντικαθιστούν προσφέροντας καλύτερες μέρες, χωρίς όμως να την εξαφανίσουν. Εκεί είναι ιδιαίτερα εμφανές ότι ο δημόσιος χώρος αποτελεί μια αρένα όπου συγκρούονται ιδεολογίες και ταξικά συμφέροντα και έτσι ο χώρος διαμορφώνεται και παράγεται από συγκεκριμένους ανθρώπους αντανakλώντας τα οράματά τους και τις θέσεις τους. Είναι ένα σημείο όπου οι πολιτικές αναφορές είναι εμφανείς και μας δίνει να καταλάβουμε με παραβολικό τρόπο τα γενόμενα της σύγχρονης εποχής στον κόσμο της πολιτικής και πώς αυτά μας επηρεάζουν σε όλους τους τομείς της καθημερινότητάς μας. Στον "Μονόδρομο", ο Benjamin χωρίζει το κείμενο σε ορισμένα κεφάλαια με τίτλους που τους συνοδεύουν σήματα, πινακίδες και ταμπέλες που αποτελούν συστατικά στοιχεία του αστικού χώρου της μοντέρνας μεγαλούπολης. Κάτι αντίστοιχο συμβαίνει σε αρκετές περιγραφές των πόλεων του Calvino που ανήκουν στην κατηγορία Οι πόλεις και τα σημάδια. Στο ίδιο έργο του Benjamin αναφέρεται η άποψη ότι η αρχιτεκτονική της πόλης είναι αντίστοιχη της δομής της ιστορίας του ατομικού εγώ. Αυτή η ιδέα αποτυπώνεται ακριβώς στην Ζοβεΐδα (Κεφάλαιο 3, Οι πόλεις και η επιθυμία 5), όπου ο κάθε κάτοικος χάραξε τη δική του διαδρομή με βάση μια ονειρική του καταδίωξη. Παρ'όλα αυτά δημιουργείται ένα πλέγμα οδικού δικτύου που συνιστά την πόλη ως μια ατομική αρχιτεκτονική. Τέλος, Σε ένα επόμενο έργο του, "Χρονικό στο Βερολίνο", ο Walter Benjamin καταλήγει στο ότι οι χώροι της πόλης αποτελούν την έκφραση της ιστορίας της, της κοινωνικής εξέλιξής της και των πολιτισμικών αξιών της. Αυτό συνεχίζει να ισχύει και για τον Italo Calvino, ο οποίος έχει δημιουργήσει μια ιδιαίτερη κατηγορία που αντικατοπτρίζει αυτές τις πόλεις και λέγεται Οι πόλεις και η μνήμη. Εκεί μπορούμε μέσα από τις περιγραφές να αντιληφθούμε πως ακριβώς επηρεάζονται οι αστικοί χώροι από το παρελθόν και πώς μπορούμε να το χρησιμοποιήσουμε ώστε να εξελίξουμε την εκάστοτε πόλη χωρίς να αλλοιωθεί και χωρίς να χάσει τον χαρακτήρα της.

Ο Calvino στις Αόρατες Πόλεις μας δίνει την εικόνα των φανταστικών πόλεων δίνοντας σημασία στο ανθρώπινο συναίσθημα του παρατηρητή- επισκέπτη, στις ιδιαίτερες μορφολογίες τους, στο

¹⁸ <http://www.openlit.gr/city/chiotis.htm>

¹⁹ Νικόλαος – Ίων Τερζόγλου, 2009, "Ιδέες του Χώρου στον Εικοστό Αιώνα", σελ 207-218, Αθήνα, Νήσος

πλέγμα των δρόμων, στους χώρους, στην έννοια της εμπειρίας, στις αναμνήσεις. Παρομοίως ο Siegfried Kracauer²⁰ στα κείμενά του παρουσιάζει τις πόλεις με βάση τα φαινόμενα, τους δρόμους, τους αρχιτεκτονικά σχηματοποιημένους χώρους, τα γεγονότα, τα διάφορα αντικείμενα και τις αναμνήσεις παρέχοντας ένα πορτρέτο του αστικού τοπίου. Παράλληλα κάνει λόγο για την έλλειψη της επικοινωνίας μεταξύ των κατοίκων των μεγάλων πόλεων, γεγονός που παρατηρείται σε αρκετές από τις περιγραφές του Calvino. Υπάρχουν έντονα τα ζητήματα της αποξένωσης και της διαμόρφωσης κρυφών σκέψεων για τους ανθρώπους που μας περιβάλλουν καθημερινά. Χαρακτηριστική ήταν η περιγραφή της Χλόης, η οποία ανήκει στο τρίτο κεφάλαιο του εν λόγω βιβλίου, στην κατηγορία Οι πόλεις και οι ανταλλαγές 2. Εκεί οι άνθρωποι περπατούν στους δρόμους και δεν γνωρίζονται μεταξύ τους. Ο καθένας ζει στη δική του πραγματικότητα και θα αποκτήσουν ένα κοινό σύστημα επικοινωνίας μόνο αν εκφράσουν αυτά που σκέπτονται. Κατά τον Kracauer αυτό είναι το στοιχείο της ανωνυμίας και της έλλειψης ανθρώπινης επαφής. Στη συνέχεια αναφέρεται στην απουσία σκοπού στη σύγχρονη ζωή. Αντίστοιχο παράδειγμα βρίσκουμε στην αφήγηση της Θέκλας (Κεφάλαιο 8, Οι πόλεις και ο ουρανός 3), το οποίο έρχεται σε πλήρη αντίθεση. Εκεί οι κάτοικοι κάθε άλλο παρά έλλειψη σκοπού στη ζωή τους έχουν. Είναι στόχος τους καθημερινός η ενασχόληση με ένα συνεχές χτίσιμο προκειμένου να έχουν οι ζωές τους ένα νόημα. Παρ' όλα αυτά συμφωνούν οι δύο συγγραφείς ως προς το ότι δεν υπάρχει σκοπός στη ζωή μας αν δεν ενασχοληθούμε με ένα αντικείμενο. Ακολούθως ο Kracauer δηλώνει πως η πόλη είναι η ζωντανή εικόνα της αστικής δομής και μεταμορφώνεται σε πόλο ζωής. Υπάρχει μια αναλογία σε αυτή τη δήλωση και στην διήγηση της Ολίνδης (Κεφάλαιο 8, Οι κρυφές πόλεις 1), που την παρομοιάζει με ένα δέντρο. "Οι χωρικές εποπτείες – εικόνες σε τρεις διαστάσεις είναι τα όνειρα – οράματα της κοινωνίας. Όπου τα ιερογλυφικά μίας χωρικής εποπτείας αποκρυπτογραφούνται, εκεί η βάση της κοινωνικής πραγματικότητας αποκαλύπτεται καθ'εαυτή"²¹. Σύμφωνα με αυτά τα λόγια ο Siegfried Kracauer θεωρεί ότι ο δημόσιος χώρος συνιστάται από το πλαίσιο της συγκρότησης της συλλογικής μνήμης, της συλλογικής προσδοκίας, της συλλογικής ζωής. Η Ευδοξία (Κεφάλαιο 6, Οι πόλεις και ο ουρανός 1), είναι η πόλη που διαθέτει ένα χαλί στο οποίο είναι σχεδιασμένη η ίδια η αστική δομή και αυτό αποκαλύπτει κάθε σημείο της πόλης, διαθέτει χρωματικές διαφοροποιήσεις λειτουργιών και μπορεί να δώσει αναμνήσεις, πληροφορίες και απαντήσεις. Άρα αποτελεί εικόνα εποπτείας του συνόλου της πόλης και παράλληλα φανερώνει μια κοινωνική πραγματικότητα. Σε γενικές γραμμές βλέπουμε τους δύο συγγραφείς να συγκλίνουν προς την άποψη ότι μπορείς να λάβεις εμπειρία του δημόσιου αστικού χώρου με την περιπλάνηση του βλέμματος, του νου και του σώματος, στοιχεία που τον μετατρέπουν σε εικόνα ονειρική, σε χώρο φανταστικό. Τέλος και οι δύο θεωρούν ότι εντός του χώρου της πόλης συναντώνται εμπειρίες, προσδοκίες, αναμνήσεις, συναισθήματα προσδίδοντάς του έτσι έναν υπαρξιακό και κοινωνικό χαρακτήρα.

²⁰ Νικόλαος – Ίων Τερζόγλου, 2009, "Ίδέες του Χώρου στον Εικοστό Αιώνα", σελ 203-207, Αθήνα, Νήσος

²¹ Leach Neil, 1997, *Rethinking Architecture*, σελ 60, London, Routledge

4.2 Οι Αόρατες Πόλεις και οι More, Campanella, Hobbes, Andrae

Από το πρώτο κεφάλαιο προσπαθήσα μελετώντας την πολυτάραχη ζωή του συγγραφέα να ερμηνεύσω τον τρόπο γραφής και να αποκωδικοποιήσω το περιεχόμενο του βιβλίου. Από τον τίτλο του έργου (Αόρατες Πόλεις) έως την εκάστοτε περιγραφή μου αναρωτιόμουν αν σχετίζονται οι πόλεις αυτές με άλλες ουτοπικές πόλεις. Όπως ήδη ανέφερα ο Calvino μέσα στα πλαίσια ενός λογοτεχνικού κειμένου εσωκλύει διάφορες θεωρίες για τις πόλεις, επομένως μπορούμε να το δούμε το έργο αυτό συγκριτικά με ορισμένα έργα περί ουτοπικών θεωριών των πόλεων και βεβαίως σχετικά και με τον ολοκληρωτικό σχεδιασμό των πόλεων. Έτσι, επέλεξα να μελετήσω ένα χαρακτηριστικό τέτοιο έργο καθενός από τους: More, Campanella, Hobbes και Andrae και να κάνω μια σύγκριση με το εν λόγω έργο του Calvino, ενώ παράλληλα γίνεται και η σχετική αναφορά περί ουτοπισμού, ουτοπίας και ουτοπικών πόλεων. Είναι άσκοπο σε αυτό το κύριο μέρος της εργασίας να παρεμβληθεί η επιμέρους ανάλυση κι έτσι παρατίθεται στο παράρτημα, ενώ θα προχωρήσω αμέσως στη σύνδεση του Calvino με τους υπόλοιπους συγγραφείς.

Οι τέσσερις συγγραφείς ουτοπιών που αναλύω στο παράρτημα έχουν αρκετά κοινά σημεία μεταξύ τους, τα οποία θα αναφερθούν σε αυτό το σημείο διότι ταυτίζονται με τα αντίστοιχα του Calvino, παρ'όλο που Οι Αόρατες Πόλεις συνεγράφησαν με τρεις αιώνες διαφορά.

Οι Αόρατες Πόλεις αποτελούν ένα ουτοπικό κείμενο του 20^{ου} αιώνα, γεγονός που μας αποδεικνύει ότι όντως υπάρχει λόγος για τον οποίο αναβιώνει η ανάγκη επανάκτησης του χαμένου παραδείσου που βρίσκεται στο πίσω μέρος του εγκεφάλου μας. Μελετώντας τον άστατο βίο του Calvino διαπιστώνουμε ότι πέραν των καλών εποχών, έχει ζήσει και πολύ δύσκολες περιόδους και προφανώς είχε την ανάγκη να παραδοθεί στην ηδονή και την απόλαυση της φαντασίας προσφέροντας έτσι έναν παράδεισο στον κάθε αναγνώστη.

Ο συγγραφέας ονομάζει τις πόλεις του “αόρατες”, εντούτοις είναι μια άλλη έκδοση του χαρακτηρισμού “ουτοπικές”. Προέρχονται και οι δύο λέξεις από αρνητικά μόρια (“α” και “ου”) και δύο ουσιαστικά (“ορατός” και “τόπος”), που δηλώνουν την ύπαρξη, την αίσθηση του υπαρκτού. Στο διήγημα αυτό βλέπουμε μεταφορικά την Ασία να γίνεται ένας αυθύπαρκτος κόσμος που διαιρείται σε πόλεις ιδεώδεις. Αυτές σε πρώτο επίπεδο δεν φαίνεται να αποσκοπούν ή να προβάλλουν μια καλή ζωή. Τελικά όμως σε ένα δεύτερο επίπεδο ανάγνωσης μέσα στις εφιαλτικές πόλεις κρύβεται μια σπίθα αναζωογόνησης, ελπίδας και χαράς. Σχετικά με την άποψη ότι ο εκάστοτε συγγραφέας δανείζεται υλικά από την εποχή του για να οικοδομήσει τις πόλεις του, ωφείλουμε να αναφέρουμε ότι ισχύει και σε αυτή την περίπτωση. Μια ιστορία που τοποθετείται χρονικά, λόγω της ύπαρξης του ιστορικού προσώπου, στον 13^ο αιώνα και ειδικά στην Ασία μπορούμε εύκολα να κατανοήσουμε ότι δεν υπήρχαν οι επιστημονικές και τεχνικές γνώσεις για υποβρύχιες πόλεις ή για πόλεις κάτω από το χώμα ή για πόλεις στον ουρανό. Όλα αυτά απαρτίζονται από τα στοιχεία της επιστήμης και της τεχνολογίας τα οποία κατέχει ο Calvino στην εποχή του 20^{ου} αιώνα.

Σε σύγκριση με την ουτοπία του Thomas More, η οποία δεν αποτελεί την πραγματικά τέλεια κοινωνία, πρέπει να σχολιάσουμε ότι ο Calvino δεν επιθυμεί τόσο να προβάλλει την εξειδικευμένη εικόνα μιας κοινότητας, όσο να αντικατοπτρίσει την πραγματική της εικόνα και να προωθήσει τα

θετικά και ξεχωριστά της χαρακτηριστικά. Το μοτίβο του More, κατά το οποίο ένας τρίτος άνθρωπος ταξιδεύει και αφηγείται όσα είδε καθώς και η αλληλογραφία με τον συγγραφέα, φαίνεται να το ξανασυναντάμε στον Calvino, όπου ο Μάρκο Πόλο αφηγείται τις εμπειρίες του από την περιήγησή του στην αυτοκρατορία του Χαν και φυσικά έχουμε και πάλι την επικοινωνία με την μορφή αφήγησης και όχι αλληλογραφίας (προσδίδει αμεσότερη επαφή) του περιηγητή –πομπού και του ακροατή/αφηγητή- δέκτη. Αυτό επαναλαμβάνεται και στην Πόλη του ήλιου του Campanella, όπου όλη η ιστορία εκτυλίσσεται μέσω του διαλόγου.

Σε σχέση με την ουτοπία του Campanella, πρέπει να παρατηρήσουμε ότι σε εκείνη η ίδια η πόλη αποτελεί ένα είδος θεάτρου γνώσης. Για τον Calvino, συμβαίνει αυτό το θέατρο να λαμβάνει χώρα μέσω των γλαφυρών περιγραφών του εξερευνητή, στο παλάτι του αυτοκράτορα. Αυτό αποτελεί τη σκηνή και οι περιγραφές τα κινούμενα σκηνικά που προσφέρουν δίχως φειδώ πληροφορίες και γνώσεις, ως μια ζωντανή εγκυκλοπαίδεια.

Σε ό,τι αφορά τη σχέση του Calvino με τον Hobbes, παρατηρούμε και στα δύο έργα τη σημαντικότητα των επιλογών, των πράξεων και των βουλήσεων των κατοίκων. Ακόμη και σε πόλεις του Calvino, όπου υποτίθεται ότι οι θεοί αποφασίζουν για τους ανθρώπους, τελικά καταλήγει στο συμπέρασμα ότι οι ίδιοι οι άνθρωποι με αυτά που επιλέγουν να κάνουν καθορίζουν την αυριανή μέρα. Οι ίδιοι οικοδομούν τις σχέσεις μεταξύ τους και το περιβάλλον τους, ώστε να ζουν καλύτερα, διότι και οι δύο συγγραφείς εμπεριέχουν την άποψη στα έργα τους ότι είναι πολύ χειρότερο να αποφασίσει κάποιος άλλος για τα δικά σου ζητήματα, καθώς και υπόχρεος του άλλου θα τεθείς και δεν μπορείς να λάβεις γνώση για τα μελλούμενα.

Το ναυάγιο που χρησιμοποιεί ο Andreae αποτελεί ουσιαστικά το τέλος ενός ταξιδιού. Η ξηρά στην οποία έφτασε ο επισκέπτης αποτελεί τον τόπο, τον οποίο καλείται να ανακαλύψει. Το έργο του Andreae έχει μια συγκεκριμένη μη αμφισβητήσιμη δομή, λιγότερο περίπλοκη από του Calvino. Το γεγονός ότι το γ' μέρος του έργου του πρώτου είναι το λιγότερο κατανοητό αντιστοιχεί σε εκείνες τις πόλεις του δεύτερου, τις οποίες αδυνατούμε να κατανοήσουμε, ή έχουν μπερδεμένο περιεχόμενο αφού ο ίδιος ο περιηγητής αδυνατούσε να τις συλλάβει με κάποιο νόημα. Το μέρος δ' έρχεται να τονίσει αυτή την άποψη, αφού και ο Andreae θέτει έναν περιηγητή, ο οποίος δεν μπορεί να κατανοήσει όλα όσα βλέπει, κάτι που σημαίνει (αντικατοπτρίζει μια σύγχρονη άποψη) ότι στην πραγματικότητα δεν είναι όλα τόσο απλά γύρω μας. Αν και ο Andreae δεν θέτει ευρητήριο στο έργο του ενώ ο Calvino το εισάγει, τελικά συμβαίνει και στις δύο περιπτώσεις ο αναγνώστης να οδηγείται μέσα απ' τον γραπτό λόγο, τις εμπειρίες και τις αισθήσεις και από μια αλληλουχία συναισθημάτων από τη μια πόλη στην άλλη, από το ένα κεφάλαιο στο επόμενο.

Τέλος καλό θα ήταν να επισημάνουμε ότι ο Calvino δεν κάνει λόγο για τον τρόπο διακυβέρνησης των πόλεων (εκτός από μια αναφορά σε ένα Δημαρχείο, αλλά κι αυτό ήταν έρημο) αφού είναι κάτι δεδομένο από τη στιγμή που αναφέρεται στην κεντρική εξουσία όλων των πόλεων, τον αυτοκράτορα. Παρ' όλο που ο συγγραφέας ζει σε μια φιλελεύθερη εποχή και στο παρελθόν έχει γνωρίσει και τον κομμουνισμό, τον συναντάμε να υποστηρίζει μια μοναδική μορφή εξουσίας, αδιάβλητης και αδιαμφισβήτητης, κάτι που μας επιτρέπει να υποθέσουμε ότι θεωρεί πραγματικά πως μια εξουσία συγκεντρωτική και όχι ελεύθερα δημοκρατική μπορεί να φέρει την τάξη στον κόσμο. Ο ολοκληρωτικός σχεδιασμός των πόλεων όμως, όπως παρουσιάστηκαν κι από τους

προηγούμενους ουτοπικούς συγγραφείς δεν σχετίζονται με καταπιεστικές συνθήκες ζωής, πόνο και περιορισμό. Κυρίως αναφέρεται ως έννοια στην γενική περιγραφή του χώρου και ουσιαστικά πρόκειται για τη σχηματοποίηση της αντίληψης του νου για τη μορφή των πραγμάτων.

Όλα όσα λέγονται και καταγράφονται αποτελούν κατά τους συγγραφείς μαρτυρίες τρίτων προσώπων, γεγονός που μπορεί να αμφισβητηθεί για την ισχύ τους, αλλά νομιμοποιούνται από τους διαλόγους, την επικοινωνία και τα ηθικά διδάγματα στο τέλος κάθε ιστορίας.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Σύμφωνα με τον E. Minkowski²² ζούμε και δρούμε μέσα στον χώρο και μέσα σε αυτόν ξετυλίγεται τόσο η προσωπική μας ζωή όσο και η συλλογική ζωή της ανθρωπότητας. Η ζωή εκτείνεται μέσα στον χώρο χωρίς να έχει κυριολεκτικά γεωμετρική έκταση. Έχουμε ανάγκη από έκταση, από προοπτική, από ορίζοντα για να ζούμε. Ο χώρος είναι απαραίτητος στην ανάπτυξη της ζωής όπως ακριβώς και ο χρόνος. Η βιωμένη απόσταση διαφέρει ποιοτικά από την έννοια της γεωμετρικής απόστασης χωρίς να παύει να είναι χωρική. Δηλαδή, ο χώρος αποτελεί βασικό συστατικό του περιβάλλοντός μας και επιδρά στις ανθρώπινες συμπεριφορές, στις διαπροσωπικές και κοινωνικές διαδικασίες. Στο δομημένο περιβάλλον συμπυκνώνεται, σηματοδοτείται και οργανώνεται αντίστοιχα η εξελικτική, συμβολική και δυναμική μορφή της ανθρώπινης κοινωνίας. Πρόκειται για έναν κατ'εξοχήν ανθρώπινο χώρο, προϊόν της αλληλεπίδρασης των παραγωγικών σχέσεων και δυνάμεων και ολική έκφραση της κυρίαρχης κουλτούρας, δηλ. της ιδεολογίας, των πολιτιστικών αξιών και προτύπων και των πεποιθήσεων.

Κατά τον Raymond Ledrut²³ η πόλη είναι ταυτοχρόνως ένα σημαίνον κι ένα σημαινόμενο. Εκφράζεται διαμέσου του σημείου που αποτελεί η λέξη "πόλη", η οποία με τη σειρά της έχει ένα σημαίνον κι ένα σημαινόμενο. Θέλοντας να μελετήσουμε τη συμβολική της πόλης σημαίνει ότι θα προσπαθήσουμε να αποκωδικοποιήσουμε αυτό που λέει ή που θέλει να πει για όσους τη ζούμε. Επίσης υπάρχει και μια δεύτερη συμβολική διάσταση κατά την οποία είναι το σύνολο των στοιχείων που συμβολίζουν την πόλη ή μια συγκεκριμένη πόλη και πάντα μέσα από τα στοιχεία από τα οποία εκφράζεται και εκδηλώνεται. Η πόλη δηλαδή απεικονίζει και απεικονίζεται. Απεικονίζει έναν τρόπο ζωής και απεικονίζεται διαμέσου των μνημείων της. Καμία πόλη δεν είναι ίδια με άλλη. Κάθε πόλη έχει τη μοναδικότητά της, όπως και κάθε άτομο στο επίπεδο του εγώ βιώνει εντελώς διαφορετικά τον αστικό χώρο.

Εξ αρχής το περιεχόμενο του βιβλίου στηρίζεται ακριβώς στην επιθυμία του αυτοκράτορα να γνωρίσει καλύτερα την γη του μέσω ενός ξένου και οι περιγραφές είναι αποκλειστικά τα λόγια του Μάρκο Πόλο. Το γεγονός ότι η ζωή εκτείνεται μέσα στον χώρο δίχως να έχει γεωμετρική έκταση θεωρώ ότι το αντιλαμβανόμαστε μέσω των διαφόρων περιγραφών που σχετίζονται με πόλεις στον ουρανό ή στα έγκατα της γης και σε αιωρούμενες κατασκευές. Αυτό άλλωστε φαίνεται με τη χρήση της αχανούς κινέζικης αυτοκρατορίας, η οποία ως ένα βαθμό αντικατοπτρίζει τον χώρο δίχως αρχή και τέλος και είναι μέσα σε αυτή που συνυπάρχουν τόσο διαφορετικές και αντικρουόμενες υπάρξεις, αστικές οντότητες και ποιότητες ζωής. Το περιβάλλον των πόλεων αποτελεί ανθρώπινο δημιούργημα, αφού από ανθρώπους δημιουργήθηκε, σχηματοποιήθηκε, δηλαδή πήρε ζωή, αναπτύσσεται ή αναπτύχθηκε και σε ορισμένες περιπτώσεις πέθανε. Σε όλα όμως αυτά ευθύνη έχει ο άνθρωπος γιατί αυτός είναι που ζει και διαμορφώνει τον χώρο του.

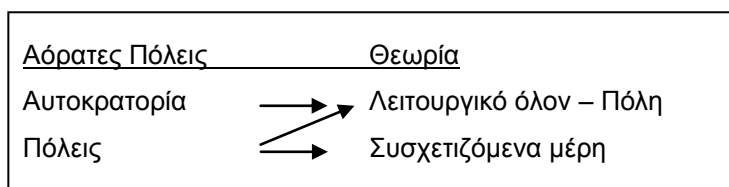
Το τι ακριβώς συμβολίζει η πόλη ως ολότητα εκφράζεται σε πρώτο επίπεδο μέσω του ονόματός της, από το οποίο ξεκινά και η ιστορία της αφού μας παραπέμπει σε μνήμες. Αποτελεί δηλαδή το σύμβολο της γέννησής της. Σε αυτό προστίθενται τα λεγόμενα των Ledrut και Benjamin αναφορικά

²² Νικολαΐδου Σήλια, 1993, *Η κοινωνική οργάνωση του αστικού χώρου*, σελ 215-216, Αθήνα, Παπαζήσης

²³ Νικολαΐδου Σήλια, 1993, *Η κοινωνική οργάνωση του αστικού χώρου*, σελ 268, Αθήνα, Παπαζήσης

με το όνομα και την πόλη, οφείλω να αναφέρω ως συμπέρασμα ότι υπάρχει όντως άμεση σχέση μεταξύ των δύο στοιχείων, αλλά είναι αρκετά περίπλοκη η διαδικασία εύρεσής της. Είναι αλήθεια τελικά ότι η πόλη απεικονίζει έναν τρόπο ζωής και εγώ θα συμπλήρωνα και τις συνθήκες βίωσης του περιβάλλοντος και ο Calvino φροντίζει να το απεικονίσει στο όνομα της κάθε πόλης. Όντως το κάθε όνομα έχει μια ιδιαίτερη σημασία και σχετίζεται αναμφίβολα με την εκάστοτε περιγραφή. Έχω αναφερθεί και πάλι για τη μοναδικότητα της κάθε πόλης. Είναι αποδεκτό ότι σε κάθε πόλη ο Πόλο έβλεπε τη Βενετία, παρ'όλα αυτά η κάθε περιγραφή ήταν διαφορετική και διακριτή από την προηγούμενη και από την επόμενη. Ακόμη και το ίδιο άτομο είχε διαφορετική εντύπωση για το κάθε μέρος που επισκεπτόταν άσχετα με το γεγονός ότι είχε ένα σταθερό σημείο αναφοράς. Ο ρόλος του Μάρκο Πόλο ήταν να περιγράψει τις πόλεις της αυτοκρατορίας. Οι περιγραφές γίνονταν σύμφωνα με τα δικά του αισθητήρια όργανα και τους δικούς του συνειρμούς. Ο Κουμπλάι Χαν που ουσιαστικά αποτελεί την απεικόνιση του κάθε αναγνώστη προσπαθεί να αποκωδικοποιήσει τα λεγόμενα του ταξιδευτή γιατί έχει το δικό του ιδιαίτερο εγώ ώστε να αντιλαμβάνεται διαφορετικά τον κάθε χώρο. Έτσι παρ'όλο που ήδη υπάρχει ένας μεγάλος βαθμός υποκειμενικότητας διαβάζοντας την περιγραφή και μόνο, ο εκάστοτε αναγνώστης εξάγει τα δικά του συμπεράσματα για την κάθε πόλη και προσπαθεί να φανταστεί πλέον τη μορφή της.

Εφόσον η πόλη αποτελεί την έκφραση μιας γενικότερης κοινωνικής διαδικασίας στον χώρο δεν είναι δυνατό να θεωρηθεί ως μια σειρά τοποθετημένων αντικειμένων σε αυτόν σύμφωνα με κάποιο σχέδιο. Λίγοι είναι οι ερευνητές που υποστηρίζουν το αντίθετο. Η πλειοψηφία των συγγραφέων συμφωνεί με την άποψη ότι η πόλη αποτελεί ένα λειτουργικό όλον μέσα στο οποίο το κάθε μέρος έχει σχέση με όλα τα άλλα. Δηλαδή, όπως είδαμε και στο βιβλίο, η κάθε πόλη απαρτιζόταν από πολλά στοιχεία χωρίς όμως ο συγγραφέας να μας δίνει ιδιαίτερη περαιτέρω πληροφόρηση για αυτά, ενώ λίγες ήταν εκείνες που είχαν την αντίστοιχη πληροφόρηση. Διευρύνοντας την άποψη αυτή, μπορώ να πω ότι και η ίδια η αυτοκρατορία θα μπορούσε να αποτελεί τη μεταφορά μιας πόλης, ιδιαίτερα σύγχρονης μεγαλούπολης, στην οποία όντως υπάρχουν πολλά ετερόκλητα ορισμένες φορές στοιχεία τα οποία έχουν προκύψει μέσω διαφόρων κοινωνικών διεργασιών και όλα σχετίζονται μεταξύ τους. Αυτό συμβαίνει και στις Αόρατες Πόλεις. Δηλαδή, η αυτοκρατορία αντιστοιχεί στην πόλη (το όλον), η οποία περιλαμβάνει τις πόλεις που με τη σειρά τους αντιστοιχούν στα μέρη τα οποία διασταυρώνονται και συσχετίζονται με κύριο συνδετικό κρίκο τον αφηγητή.

Ο χώρος που δημιουργείται δίνει κατεύθυνση και σημασία στην καθημερινή ζωή. Τα σημάδια, τα σύμβολα και τα σήματα που μας περιβάλλουν εντός του αστικού χώρου ασκούν ισχυρή επιρροή. Διαμορφώνονται οι ευαισθησίες μας, αποκτούμε την δική μας αίσθηση των επιθυμιών και

των αναγκών μας και επαναπροσδιορίζουμε τις φιλοδοξίες μας σύμφωνα με το κτισμένο περιβάλλον που δημιουργείται. Αυτό γίνεται κατανοητό από την Ταμάρα (οι πόλεις και τα σημάδια 1), η οποία αποτελεί τη σύγχρονη εικόνα της μεγαλούπολης με τις διάφορες επιγραφές και πλέον ο χώρος μπορεί να αναγνωστεί ως ένα βιβλίο με κεντρικό αναγνώστη, αφηγητή και πρωταγωνιστή τον ίδιο τον άνθρωπο, ο οποίος έχει τεθεί σε μια διαδικασία ονομαστικοποίησης των πάντων και συμβιβασμού των επιθυμιών του σύμφωνα με το φορτωμένο από σήματα περιβάλλον. Το ίδιο συμβαίνει και με την Ισιδώρα. Στο κεφάλαιο ανάλυσης των ονομάτων, ανέφερα την άποψη προέλευσης του ονόματος της πόλης από την Isadora Duncan (οι πόλεις και η μνήμη 2) και τη ζωή της. Ανεξάρτητα αλλά και παράλληλα με αυτό υπάρχει η έννοια των σημαδιών και των επιθυμιών που διαμορφώνονται ανάλογα με τις περιστάσεις σε έναν ακραίο όμως βαθμό γιατί ουσιαστικά όταν καταφέρνει ο κάτοικος να εκπληρώσει τις επιθυμίες του είναι ήδη αργά. Το πιο αντιπροσωπευτικό παράδειγμα είναι η Βαλδράδα (οι πόλεις και τα μάτια 1) με την ιδέα του καθρεφτίσματος, στην οποία ο χώρος δημιουργείται από την αντανάκλαση σε έναν καθρέφτη όλων εκείνων των στοιχείων που απαρτίζουν την πόλη και αυτά γίνονται σήματα-σύμβολα και οι κάτοικοι πρέπει να δρουν πάντα σύμφωνα με τα τετριμμένα που τους έχουν υπαγορευθεί μέσω των συμβόλων.

Η οργάνωση του χώρου σε συμβολικό επίπεδο αφορά στη λειτουργία της συλλογικής μνήμης. Μέσα από τις έννοιες του παλαιού και του καινούριου εκφράζεται η αναφορά μεταξύ του παρελθόντος και του παρόντος. Συμβολικά φορτισμένοι είναι παλαιοί ιστορικοί πυρήνες που μετεξελίχθηκαν σε σύγχρονες μεγαλουπόλεις. Η παρουσία του παρελθόντος όμως είναι έντονα παρούσα στη συλλογική μνήμη. Μέσα από τη λειτουργία της ιστορικής μνήμης ανακαλείται η διαχρονικότητα της πόλης. Με αυτόν τον τρόπο συμβολίζεται η συνέχειά της κυρίως ως πνευματικής οντότητας. Το καινούριο εκτοπίζει το παλιό, εντούτοις η παλιά γλώσσα δεν εξαφανίζεται, διατηρείται και θεμελιώνεται η ιδέα της προστασίας της παραδοσιακής κληρονομιάς. Οπότε η παρουσία των παλαιών κτισμάτων ή περιοχών μιας πόλης συμβολίζει για τους υπέρμαχους της διατήρησης, την προστασία της ιστορικής μνήμης, ενώ για τους πολέμιους την εμμονή σε ξεπερασμένες αξίες και ιδεώδη. Αυτή η άποψη ανταποκρίνεται στην Μαυριλία (οι πόλεις και η μνήμη 5). Πρόκειται για την ιδέα της card postal στην οποία απεικονίζεται η παλιά πόλη, παρ'όλο που οι κάτοικοι φαίνεται να είναι πολέμιοι της ιδέας, αλλά φαίνεται να έχουν συμβιβαστεί με το παρελθόν και να το εκτιμούν αρκετά ώστε να κρατούν τις εικόνες της πόλης από την οποία μετεξελίχθηκε η δική τους στη σύγχρονη μητρόπολη. Είναι η ίδια ιδέα που έχουμε σήμερα για τα μνημεία μας και προσπαθούμε να τα διατηρήσουμε. Σε μια πραγματική σημερινή σύγχρονη πόλη η αντίστοιχη card postal είναι ο αρχαιολογικός χώρος, δείγμα μιας άλλης εποχής που δίνει αφορμές αναπόλησης του μακρινού παρελθόντος. Είναι σημαντικό να κατανοήσουμε ότι κάθε πόλη χαρακτηρίζεται από τη δική της ιστορία και αναπτύχθηκε στο δικό της ιδιαίτερο περιβάλλον. Τα στοιχεία αυτά, συνενωμένα με τις κοινωνικές συνθήκες και τις ιστορικές συγκυρίες είναι παρόντα πέραν όλων των άλλων, κυρίως στη συμβολική οργάνωση κάθε αστικού χώρου.

Στην κατηγορία "οι κρυφές πόλεις 1", Ολίνδη, περιγράφεται μια πόλη, η οποία αναπτύσσεται σε ομόκεντρους κύκλους. Αυτή η διατύπωση συμπίπτει με το μοντέλο των ομόκεντρων ζωνών του E.W. Burgess, ο οποίος προσπαθεί να προσδιορίσει τους νόμους από τους οποίους εξαρτάται η

δομή και η ανάπτυξη της πόλης και τελικά συμπεραίνει ότι η αστική ανάπτυξη ακολουθεί μια διαδικασία οργάνωσης και αποδιοργάνωσης καταλήγοντας στη διαμόρφωση μιας σειράς ομόκεντρων κύκλων. Σε μια σύγχρονη πόλη, όπου ακολουθείται αυτό το μοντέλο, γύρω από τη βιομηχανικό κέντρο η γη αποτελεί τον ενδιάμεσο χώρο για τη μελλοντική επέκταση του κέντρου και αντικατοπτρίζεται η αυξημένη κοινωνική αποδιοργάνωση μέσω της ανομοιογένειας και της διαφορετικότητας του τρόπου ζωής των διαφόρων κοινωνικών ομάδων. Μετά από αυτό ακολουθεί η περιοχή κατοικίας της εργατικής τάξης και στην επόμενη ζώνη βρίσκεται ο τόπος κατοικίας της ανώτερης κοινωνικής τάξης. Σύμφωνα με την δεδομένη θεωρία των ομόκεντρων ζωνών (ή zoning), διαφοροποιείται η ποιότητα του χώρου και βελτιώνεται όσο αυξάνεται η απόσταση των περιοχών από το κέντρο.

Στην κατηγορία "οι συνεχόμενες πόλεις 3", Προκοπία, συνοπτικά κυριαρχεί η ιδέα του συνωστισμού. Όπως είναι γενικά αποδεκτό, ο άνθρωπος παράγει χώρο. Αν επρόκειτο ο άνθρωπος να υποτάξει τη φύση προς το συμφέρον του, τότε θα διαμόρφωνε ένα τεχνητό μεν περιβάλλον αλλά περισσότερο φιλικό από το φυσικό. Σήμερα, όμως, ο τεχνητός κόσμος που τον περιβάλλει συγκρούεται με τις άμεσες βιολογικές ανάγκες του όπως αυτές εκφράζονται με τις έννοιες του προσωπικού χώρου και της ιδιωτικότητας. Είναι πλέον σύνηθες το φαινόμενο κατά το οποίο στις σύγχρονες πόλεις ο άνθρωπος ζει μονίμως σε συνθήκες συνωστισμού έστω κι αν δεν του γίνεται αντιληπτό. Κατά τον Hall²⁴, ο προσωπικός χώρος αποτελεί μια μικρή προστατευτική σφαίρα την οποία ένας οργανισμός διατηρεί ανάμεσα στον εαυτό του και στους άλλους. Ο όρος συνωστισμός, σύμφωνα με την Σήλια Νικολαΐδη²⁵, χρησιμοποιείται για την περιγραφή καταστάσεων όπου ο αριθμός ατόμων ανά μονάδα χώρου ξεπερνά το βέλτιστο άνεσης και δεν επιτρέπεται η φυσιολογική λειτουργία. Δεν υπάρχει περιορισμός για τη βέλτιστη σχέση αριθμού ατόμων – μεγέθους χώρου. Στην καθημερινότητά μας θεωρούμε ότι υπάρχει συνωστισμός σε έναν χώρο ή όχι ανάλογα με τη χρήση και τη χρονική στιγμή. Έτσι, όταν αναφερόμαστε σε έναν συνωστισμένο χώρο, δεν εννοούμε μόνο τον μικρό χώρο που ο καθένας έχει στη διάθεσή του ατομικά, αλλά και στις περιορισμένες δυνατότητες που προσφέρει αυτός ο χώρος για την εξυπηρέτηση των τρεχούμενων αναγκών. Κατάλυση της ιδιωτικότητας παρατηρείται επίσης και εντός ενός τυπικού διαμερίσματος, με τους μικρούς και απρόσωπους χώρους του, την ανεπαρκή ηχομόνωση, τα ανοίγματα με τον περιορισμένο ορίζοντα. Απόρροια αυτού είναι το τυπικό διαμέρισμα με την έλλειψη χώρου να ακυρώνει τις ατομικές εκφράσεις της προσωπικότητας των ενοίκων του.

Το σημαντικότερο ερώτημα είναι το ακόλουθο: **Γιατί μας ενδιαφέρει αυτό το έργο ως Αρχιτέκτονες;**

Στο πρώτο κεφάλαιο είχα καταλήξει να αναφέρω ότι θα προσπαθήσω να αποδείξω ότι οι "Αόρατες Πόλεις" δεν είναι μόνο ένα λογοτεχνικό κείμενο, αλλά μια αρχιτεκτονική μαρτυρία. Κατά τη διάρκεια της εργασίας πραγματοποίησα τις ανωτέρω αναλύσεις και εξηγήσεις μέσα από κοινωνικές, ψυχολογικές, κ.α. ερμηνείες περί αστικού χώρου και επαλήθευσης απόψεων πολεοδομικών και συγγραφέων. Θεωρώ ότι την απάντηση μας την δίνει ο Calvino αυτοπροσώπως

²⁴ Νικολαΐδου Σήλια, 1993, *Η κοινωνική οργάνωση του αστικού χώρου*, σελ 220-221, Αθήνα, Παπαζήσης

²⁵ Νικολαΐδου Σήλια, 1993, *Η κοινωνική οργάνωση του αστικού χώρου*, σελ 229-243, Αθήνα, Παπαζήσης

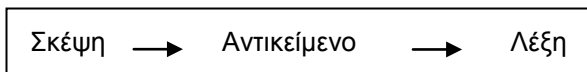
στην τέταρτη ενότητα, με τις λεπτές πόλεις, και στην όγδοη ενότητα, με τις πόλεις των νεκρών. Αποτελεί την σημαντικότερη και πιο δυνατή ποιητική μεταφορά από την οπτική γωνία της αρχιτεκτονικής. Στις πόλεις των νεκρών υπάρχει ανάμιξη των ρόλων των ανθρώπων και άμβλυνση μεταξύ ζωής και θανάτου, ύπαρξης και ανυπαρξίας. Στις λεπτές πόλεις δίνεται η μεγαλύτερη έμφαση στην κατασκευή (συγκριτικά με τις άλλες περιγραφές). Πρόκειται, λοιπόν, συνήθως για λεπτές κατασκευές που ανθίστανται στους νόμους της βαρύτητας. Στην πόλη Ισαύρα το νερό ανεβαίνει από σκιερά πηγάδια, αλλά περισσότερη προσοχή δίνεται στις εναέριες κατασκευές της άντλησης και της διοχέτευσής του. Η πόλη Ζηνοβία είναι οικοδομημένη επί πασσάλων σε άνυδρη γη. Τα κωνικά σχήματα που περιγράφονται συνήθως λαμβάνουν τον ρόλο της έδρασης βαριάς φέρουσας κατασκευής, στην περιγραφή αυτή αντιθέτως είναι ανεστραμμένα και λειτουργούν ως δοχεία συλλογής του βρόχινου νερού. Η Αρμιλία είναι εν ολίγοις ένας σκελετός υδραυλικών σωληνώσεων και παρεμφερών εγκαταστάσεων, όπου ζουν οι νύμφες των υδάτων. Η Σωφρονία είναι η διπλή πόλη με μόνιμα εγκατεστημένο το τμήμα του λούνα παρκ και μεταφερόμενο το τμήμα των πέτρινων μνημείων. Η Οκταβία τέλος είναι μετέωρη πάνω σε μια γέφυρα, οικοδομημένη σε ένα βάραθρο μεταξύ δύο βουνών. Όλες αυτές οι πόλεις που συνοπτικά τώρα ανέφερα μεταφέρουν τις συνήθεις αντιλήψεις μας σχετικά με τα θεμέλια και την ανωδομή, τη βαρύτητα και την ελαφρότητα, τη δομή και το εποικοδόμημα.

Αρα όλες αυτές οι πόλεις είναι σκελετικές (αρθρωτές) κατασκευές αιθέριες και όχι επίγειες. Οι νεκροί, αντιθέτως, βρίσκονται μέσα στη γη όπως περιγράφεται στην Αργεία. Στις πόλεις των νεκρών, ο σκελετός ως μέσω στήριξης και μορφολογική υποδομή του σώματος, αποκαλύπτεται μετά την αποσύνθεση. Οι μελετητές της πόλης αντίστοιχα μελετούν τον σκελετό της χωρικής σύνταξης των δικτύων ως υπόβαθρο και αρχή οργανωτική της ζωής της πόλης και κυρίως ως συντονιστική αρχή της αρχιτεκτονικής της εμφάνισης. Συμπερασματικά λοιπόν ο σκελετός είναι συγχρόνως σημάδι θανάτου αλλά και κατασκευής της ζωής. Αυτό επιβεβαιώνεται και από την Θέκλα όπου τα οικοδομήματα στην αρχή τους περιβάλλονται από σκελετικές σκαλωσιές που φέρουν το βάρος των κτιστών.

Η αντίστοιχη σκελετική δομή παρατηρείται και στον πίνακα των περιεχομένων όπου ο σκελετός της σκέψης είναι η μεταφορά και σύνταξη των περιεχομένων και σώμα σκέψης η δύναμη της γλώσσας που αντικαθιστά τη θέα των πραγμάτων. Η γλώσσα που χρησιμοποιεί ο Calvino είναι άμεσα εμποτισμένη από το βλέμμα. Αποκαθιστά την οπτική υπόσταση των αντικειμένων και μας θέτει στη διαδικασία επαναπροσδιορισμού των πραγμάτων.

Κατ'αυτόν τον τρόπο διακρίνουμε κρυστάλλινα θέατρα, δρόμους με κασσίτερο, σκάλες με επίστρωση από ελικοειδή όστρακα, την κλίση της υδρορροής στην οποία περπατάει ένας γάτος, παράθυρα στα ισόγεια, τόξα υδραγωγείων λεπτά, ντεπόζιτα πάνω στις στέγες, μουσεία μεταλλικά με σφαίρες γυάλινες, κρεμαστές και σκεπαστές γέφυρες, πλακόστρωτα, χαλικόστρωτα, λιθόστρωτα, πλατεία με πηγάδι, αντλίες νερού, κλειδαριές ασημένιες, πύλες διαμαντένιες. Αυτά αποτελούν μόνο ένα δείγμα της πανδαισίας των υλικών και των πραγμάτων που κυριαρχούν στις περιγραφές, η οποία γίνεται κατά πρώτον αντιληπτή μέσω της όρασης. Παρουσιάζεται όμως πλουσιοπάροχα στη φαντασία απαλλαγμένη από τον φόβο του κορεσμού της σκέψης. Την προβολή των υλικών κατασκευών ακολουθεί η σύνταξη των δρώμενων, τα οποία αποδίδονται στην

οπτική τους διάσταση ως στιγμιότυπα- αποσπάσματα μιας οιονεί περιγραφής. Τα δρώμενα σε συνδυασμό με τα υλικά δίνουν σχήμα στην πόλη. Στους σχηματισμένους δρόμους των Αόρατων Πόλεων η σκέψη και το βλέμμα συμπορεύονται με μια κατεύθυνση αμφίδρομη από το αντικείμενο προς τη λέξη και από τη σκέψη προς το αντικείμενο:

Στην πόλη Δέσποινα, διατυπώνεται η αρχή κατά την οποία συντίθεται η σκέψη και το αντικείμενο στη φαντασία (εικονοποιία). Στο έργο το βλέμμα κινείται μεταξύ των ερήμων της τυφλής σκέψης, μιας παρτίδας σκακιού χωρίς νόημα, των ακατανόητων περιγραφόμενων πραγμάτων και των συνδυασμών χωρίς συνδετικό νήμα. Συγχρόνως θεμέλιο της εικόνας είναι οι διαδρομές, η συνάντησή τους, η δημιουργία ενός κοινού κέντρου άφιξης, αναχώρησης και ανταλλαγής. Οι πόλεις από αόρατες γίνονται ορατές τη στιγμή που η σκέψη και η λέξη διασταυρώνονται με την εικόνα και τη σύνταξη των πραγμάτων στον χώρο.

Επομένως γιατί οι πόλεις χαρακτηρίζονται ως Αόρατες; Η πρώτη εξήγηση τις θέλει αόρατες όταν η γλώσσα που χρησιμοποιείται για την περιγραφή τους γίνει τόσο αφαιρετική όσο μια παρτίδα σκάκι. Η δεύτερη εξήγηση τις θεωρεί αόρατες όταν η δύναμη του βλέμματος αλλοιωθεί από τη συνήθεια.

Το εξεταζόμενο αυτό βιβλίο θα μπορούσε να αναγνωστεί και να θεωρηθεί ως έναυσμα για την επανεξέταση των πραγματικών πόλεων με διαφορετική πλέον οπτική επηρεασμένη από το περιεχόμενό του. Σε τελική ανάλυση η πόλη, ως σύνολο, είναι το προϊόν της σύνθεσης των συμβολικών μορφών και του κατοικημένου χώρου.

Συμπερασματικά, το έργο του Italo Calvino βρίσκεται κάπου ανάμεσα στη Λογοτεχνία και την Αρχιτεκτονική. Περιέχει όλα εκείνα τα στοιχεία που θα μπορούσαν να περιγράψουν μια πόλη με τη διαφορά ότι πρόκειται για 55 ονειρικές κατασκευές. Πρόκειται για μια συλλογή και έναν καταμερισμό όλων εκείνων των διακριτών στοιχείων των πραγματικών και υπαρκτών πόλεων μετασχηματισμένων και εμπλουτισμένων. Η κάθε μία από τις πόλεις που διάβασα δεν αντιστοιχεί σε κάποια πραγματική πόλη του κόσμου, αλλά διαθέτει χαρακτηριστικά στοιχεία που διακρίνουμε σε πόλεις του κόσμου. Πάνω απ'όλα έχει σημασία ότι όλα αυτά τα στοιχεία αποτελούν την έκφραση της υποκειμενικής οπτικής προσέγγισης ενός χώρου και την μετάπλάσή του στη φαντασία του κάθε αναγνώστη. Το έργο αυτό είναι ένας πραγματικός θησαυρός, στον οποίο πρέπει να ανατρέχουμε κάθε φορά που έχουμε στερέψει από ιδέες. Υπάρχει μια πανδαισία εικόνων και φυσικά διαβάζοντάς το πλέον αντιλαμβανόμαστε τον δομημένο κόσμο με άλλο μάτι και μαθαίνουμε να επικοινωνούμε και να αλληλεπιδρούμε με αυτόν. Το σημαντικό είναι ότι δεν μπορούμε να οικειοποιηθούμε τον αστικό χώρο αν ο εκάστοτε κάτοικος δεν την κατακτήσει περπατώντας τη. Μέσα από αυτή την πορεία μπορεί να σταθεί και να αναγνωρίσει τα σημεία του αστικού χώρου που θα έχουν θετική επίδραση στην εικόνα της πόλης στις ατομική συνείδηση. Ο κάτοικος-περιπατητής είναι κατ'ουσία το ζωντανό στοιχείο του δομημένου περιβάλλοντος και δίχως αυτόν η πόλη είναι κλινικά νεκρή. Αυτή η άποψη είναι ιδιαίτερα έντονη και κυρίαρχη στο έργο αυτό καθώς όλες οι

περιγραφές γίνονται αφού πρώτα έχουν κατακτηθεί οι εικόνες και οι περιοχές μέσω της πεζής πορείας του Μάρκο Πόλο. Πρόκειται για ένα βιβλίο που διέπεται από πολυάριθμες αρχές. Δεν ανήκει στα καθαρά λογοτεχνικά είδη. Ο Calvino είναι ένας γλωσσικός πολεοδόμος και το έργο του πλέον αρχιτεκτονική μαρτυρία.

Πιο συγκεκριμένα και για να ολοκληρώσω θα δανειστώ τα λόγια της Σήλιας Νικολαΐδη, τα οποία θεωρώ ότι αντιπροσωπεύουν συνοπτικά όλα αυτά που θα έπρεπε να αποκομίσουμε ως αρχιτέκτονες από τις Αόρατες Πόλεις: *“Σήμερα ο ρόλος αυτών που πρέπει να κτίσουν χώρους ζωής, να κτίσουν σπίτια, είναι δύσκολος, γιατί εκτός από τις τεχνικές γνώσεις πρέπει να έχουν διαίσθηση, ευαισθησία και φαντασία. Πρέπει να δονούνται για το ωραίο. Να έχουν μνήμη. Να ξέρουν να επιθυμούν, για να κάνουν και τους άλλους να επιθυμούν. Να ξέρουν να ονειρεύονται, για να κάνουν και τους άλλους να ονειρεύονται. Να ξέρουν να ζουν, για να μπορέσουν να δώσουν ζωή σε μορφές που δεν υπάρχουν, και αυτές ζωή στις ζωές που θα ζήσουν μέσα σε αυτές. Να μπορούν, κλείνοντας τη ζωή μέσα σε τέσσερις τοίχους, να την αφήνουν λεύτερη να ταξιδέψει παντού. Χρειάζεται να μάθουν να αγαπούν, να χαίρονται. Χρειάζεται να μάθουν να βλέπουν, να μάθουν να ακούν. Είναι κρίμα που δεν μάθαμε να βλέπουμε τα σπίτια μας σαν καράβια έτοιμα να ταξιδέψουν. Θελήσαμε να στεριώσουμε στη γη, μα έχουμε ήσυχο το κεφάλι μας. Σφαλίσαμε για σιγουριά τις πόρτες και τα παράθυρα. Τα θελήσαμε στέρεα να αντέξουν για να κυριέψουν τον χώρο, να απηφήσουν τον χρόνο. Τα κάναμε ασπίδα στους φόβους μας, αλλά ξεγυμνωθήκαμε στολίζοντάς τα. Δεν τα αγαπήσαμε. Είναι κρίμα που τα σπίτια μας δεν μάθαμε να τα κτίζουμε σαν όνειρα. Κρίμα που δεν μάθαμε να τα ζούμε σαν ελπίδες.”*²⁶

²⁶ Νικολαΐδου Σήλια, 1993, *Η κοινωνική οργάνωση του αστικού χώρου*, σελ 290, Αθήνα, Παπαζήσης

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Εισαγωγικές έννοιες

Η λέξη ουτοπία είναι σύνθετη και αποτελείται από το αρνητικό μόριο ου και το ουσιαστικό τόπος (δηλαδή πουθενά ή σε κανέναν τόπο). Συνήθως χρησιμοποιείται με την θετική έννοια, δηλαδή σημαίνει ευ-τοπία. Ο όρος αυτός σηματοδοτεί μια ιδανική κοινότητα ή κοινωνία. Εκείνος που πρώτος έπλασε τη λέξη αυτή ήταν ο Thomas More, ο οποίος στο σύγγραμά του: "Περί της άριστης κατάστασης της πολιτείας και περί του νέου νησιού Ουτοπία", περιέγραφε την πολιτειακή κατάσταση και οργάνωση του φανταστικού νησιού Ουτοπία.

Ο όρος "ουτοπία" ήταν για πολύ καιρό συνδεδεμένος με την έννοια του εξωπραγματικού και του ανέφικτου. Θεωρήθηκε το αντίθετο του πραγματικού κόσμου. Η ουτοπία μπορεί να οριστεί ως ένας αυθύπαρκτος κόσμος που διαιρείται σε ιδεώδεις πολιτείες με όλες τις πόλεις τους να αποσκοπούν στην καλή ζωή. Οι ιδέες, οι εμμονές και τα όνειρα των ανθρώπων συμμετέχουν ενεργά στη διαμόρφωση της ιστορικής πραγματικότητας. Η ουτοπική φαντασία δεν αφορά μόνο ατομικούς κόσμους και περιθωριακά συμβάντα, αλλά αφορά τη γέννηση και την ανάπτυξη/ εξέλιξη του πολιτισμού. Οτιδήποτε φαντάζει ουτοπία σήμερα ενδεχομένως αύριο να αποτελεί μια σύμβαση, μια καθημερινότητα. Άλλωστε υπάρχουν παραδείγματα παλαιών ουτοπιών, οι οποίες αποτελούν δεδομένα καθημερινά στοιχεία στον σύγχρονο κόσμο (π.χ. το υποβρύχιο, το διαστημόπλοιο, ακόμη και το γεγονός ότι η γη γυρίζει γύρω από τον ήλιο ή ότι είναι στρογγυλή και όχι επίπεδη μέχρι να αποδειχθεί ότι ισχύουν και οι δύο θεωρίες). Ανεξαρτήτως όλων αυτών, ο πυρήνας, η ιδιοσυστασία της ουτοπικής σκέψης είναι η προσδοκία μιας καλής ζωής ή όπως θα έλεγαν οι αρχαίοι, η ευδαιμονία και ο αγαθός βίος.

Οι ουτοπίες οικοδομούν κόσμους, προσβλέπουν σε μια αρμονικότερη βιοτική συνθήκη για τα άτομα και τις κοινωνίες. Αυτή την άποψη τη βλέπουμε να πραγματοποιείται από την Πολιτεία του Πλάτωνα μέχρι την Ουτοπία του Thomas More²⁷, τα Φαλανστήρια του Fourier²⁸ και την Καρβουνούπολη του Charles Dickens. Ωστόσο ο εκάστοτε ουτοπικός συγγραφέας δανείζεται από την εποχή του τα υλικά με τα οποία κατασκευάζει την πολιτεία του. Μια ουτοπική πολιτεία μπορεί να είναι ειδυλλιακή, βουκολική ή αριστοκρατική και ελιτίστικη, χειροτεχνική, αγροτική ή βιομηχανική. Στον βιομηχανικό πολιτισμό υπάρχουν τα φαινόμενα της γραφεικρατίας, της ανάπτυξης της τεχνικής και του συγκεντρωτισμού, τα οποία είναι ικανά να στρεβλώσουν την ουτοπία και να την μετατρέψουν σε εφιάλη. Δεν πρέπει όμως να ξεχνάμε ότι σε κάθε ουτοπία, ανεξαρτήτως χρονικού προσδιορισμού, ελλοχεύει η ψευδαίσθηση της ύπαρξης μιας τέλει ρύθμισης του συνόλου της ζωής, μιας οριστικής διευθέτησης των κοινωνικών σχέσεων και των ατομικών συμπεριφορών.

Αν και οι ωφέλειες από την ουτοπιστική φιλολογία δεν ήταν άμεσες, έμμεσα διατήρησαν άσβηστη την επιθυμία των ανθρώπων για βελτίωση των συνθηκών της ζωής τους και

²⁷ Η Πολιτεία του Πλάτωνα και η Ουτοπία του Thomas More αποτελούν τους εμπνευστές της κλασικής ουτοπίας, η οποία αποτελεί την εικόνα της καλής κοινωνίας, της ιδανικής πόλης, η οποία δρα ως όργανο εκπαίδευσης και ηθικής και είναι η έκφραση της κοσμικής νομοτέλειας επί της γης.

²⁸ Πρόκειται για μια ουτοπία του 19^{ου} αι. Οραματίστηκε την προσπάθεια εναρμόνισης της βιομηχανικής κατάκτησης του υλικού κόσμου, της κοινωνικής αρμονίας που θα προκύπτει από την ισορρόπηση των παθών μέσω της ηθικής και του νοητικού πεπρωμένου μέσα από την ανακάλυψη της τάξης και της συγκρότησης του όλου.

αναμφισβήτητα τους έβγαλαν από τη μακαριότητα και τη νάρκη. Όσο μεγαλύτερη είναι η αντίδραση των ανθρώπων στο περιβάλλον τους και το τροποποιούν βάσει ενός σχεδίου, τόσο περισσότερο αισθάνονται να ζουν στην ουτοπία τους. Όταν υπάρχει όμως ρήγμα μεταξύ του κόσμου των οικονομικών συναλλαγών και του υψιπετούς κόσμου της ουτοπίας, αντιλαμβανόμαστε τον σπουδαίο και ιδιαίτερο ρόλο που έπαιξε στη ζωή μας η θέληση για ουτοπία και την αντιμετωπίζουμε πλέον ως μια ξεχωριστή πραγματικότητα και κατ' αυτόν τον τρόπο ξυπνούμε από τη λήθη της δύσκολης και πραγματικής ζωής/ καθημερινότητας.

Ουτοπισμός

Ο ουτοπισμός αναφέρεται σε διάφορα κοινωνικά και πολιτικά κινήματα. Σε πολλούς πολιτισμούς, κοινωνίες, θρησκείες και κοσμογονίες υπάρχει ένα είδος μύθου ή μνήμης ενός μακρινού παρελθόντος όπου το ανθρώπινο είδος ζούσε σε μια πρωτόγονη και απλή κατάσταση, αλλά συγχρόνως η κατάσταση αυτή χαρακτηριζόταν από υπέρτατη ευτυχία και ολοκλήρωση. Οι διάφοροι μύθοι μας εξηγούν ότι εκείνες τις εποχές υπήρχε άψογη αρμονία μεταξύ του ανθρώπου και του φυσικού περιβάλλοντος. Οι ανάγκες του ανθρώπου ήταν λιγοστές και οι επιθυμίες του περιορισμένες. Τόσο οι ανάγκες όσο και οι επιθυμίες ικανοποιούνταν και εκπληρώνονταν από την αφθονία των αγαθών που προσέφερε η φύση. Επιπροσθέτως, δεν υπήρχαν κίνητρα και πάθη ικανά ώστε να προκαλέσουν πόλεμο ή καταπίεση. Ούτε, όμως, και υπήρχε ανάγκη για σκληρή και επίπονη εργασία. Τα ανθρώπινα όντα ήταν απλά, λιτά και ένιωθαν πίστη και ευλάβεια προς τους θεούς.

Αυτά τα μυθικά και θρησκευτικά αρχέτυπα περιλαμβάνονται σε όλους τους πολιτισμούς και αναβιώνουν κάθε φορά που οι άνθρωποι βρίσκονται σε δύσκολες εποχές και καιρούς κρίσης. Η προβολή του μύθου δεν λαμβανεί χώρα, όμως, στο μακρινό παρελθόν, αλλά στο μέλλον ή σε μακρινά και τεχνητά μέρη, με το σκεπτικό ότι κάποια στιγμή στο μέλλον, σε κάποιο σημείο ή κάπου στη μεταθανάτια ζωή να υπάρχει η πιθανότητα να ζήσει κάποιος ευτυχισμένος.

Αυτές οι μυθοπλασίες της πρώιμης περιόδου της ανθρώπινης ιστορίας έχουν αναφερθεί από ποικίλλες θρησκευτικές περιόδους:

Χρυσός Αιών. Ο Έλληνας ποιητής Ισίοδος, περί τον 8^ο αιώνα π.Χ., στο έργο του “Έργα και Ημέραι”, αναφέρεται στο μακρινό παρελθόν. Οραματίζεται εκείνο το χρυσό γένος των ανθρώπων που έπλασαν οι Ολύμπιοι θεοί. Αυτή η γενιά των ανθρώπων ζούσαν στη γη σαν θεοί, χωρίς βάσανα και στεναχώριες. Δεν γνώριζαν τα γηρατεία, ήταν πάντα νέοι και δυνατοί στο σώμα, μακριά από όλα τα κακά, ενώ όταν κοιμόντουσαν λησμονούσαν τα πάντα. Χαίρονταν κάθε καλό στον κόσμο. Η ουτοπία αυτή έχει την τάση να οδηγήσει σε μια φυγή από την μίζερη καθημερινότητα και να παρηγορήσει τον αναγνώστη μέσα από την αφήγηση ενός φανταστικού γεγονότος.

Ο Πλούταρχος, Έλληνας ιστορικός και βιογράφος του 1^{ου} π.Χ. αιώνα, ασχολήθηκε με το ευτυχισμένο και μυθικό παρελθόν της ανθρωπότητας.

Η Αρκαδία, π.χ. όπως αναφέρεται στο μυθιστόρημα του Sir Philip Sidney “The Old Arcadia” (1580). Όπως ήταν αναμενόμενο, η περιοχή της Πελοποννήσου που ονομάζεται Αρκαδία, έγινε το συνώνυμο για κάθε εξοχική/ αγροτική περιοχή και χρησίμευσε ως ένα βουκολικό σκηνικό, ως ένα γοητευτικό και ευχάριστο μέρος.

Ο Βιβλικός Κήπος της Εδέμ όπως παρουσιάζεται στο βιβλίο της *Γένεσις*.

Η Γη της Cokaygne, στη γερμανική παράδοση αναφέρεται επίσης και ως “Schlaraffenland”, έχει ονομαστεί ο “παράδεισος του φτωχού ανθρώπου”, καθώς έχει γίνει μια δημοφιλής φαντασίωση ενός καθαρού ηδονισμού και επομένως αποτελούσε μια αντίθεση προς την αθώα και ενστικτωδώς ενάρτη ζωή όπως ήταν απεικονισμένη σε όλες τις άλλες προαναφερθέντες περιγραφές. Πρόκειται για μια περιοχή της υπερβολής παρά της απλότητας και της ευσέβειας. Υπάρχει ανοχή και ελευθερία από τη δουλειά και κάθε υλικό αγαθό είναι ελεύθερο και διαθέσιμο. Μαγειρεμένοι

κορυδαλλοί πετούν κατευθείαν προς τα στόματα των πεινασμένων κατοίκων, η ερωτική ασυδοσία είναι το νόμιμο και λογικό, και υπάρχει μια πηγή νεότητας που διατηρεί τους κατοίκους νέους και δραστήριους. Υπάρχει ένα μεσαιωνικό ποίημα (1315 μ.Χ.), το οποίο τιτλοφορείται "Η Γη της Cakaygne":

"Μακριά στη θάλασσα, στα δυτικά της Ισπανίας,
Είναι μια χώρα που λέγεται Cakaygne,
Δεν υπάρχει τέτοια γη πουθενά,
Με αγαθά και πλούτη να συγκρίνεις.
Μολονότι ο Παράδεισος είναι ευχάριστος και φωτεινός
Η Cokaygne είναι δίχως σύγκριση ο πιο όμορφος τόπος"

Κατά την Αναγέννηση, όπου και επικράτησε η ιδέα της συμβολικής και γεωμετρικής ουτοπίας, η ιδανική πόλη εκφράζει τόσο την ύπαρξη της ανάγκης να προωθηθούν πληροφορίες στον πρίγκηπα, όσο και την οργανωμένη απεικόνιση του μεγαλείου της πόλης. Ο συμβολισμός της απόλυτης δύναμης του πρίγκηπα στις αναγεννησιακές ουτοπίες δεν εκφράζει μόνο τον πολιτικό συγκεντρωτισμό στον πυρήνα της πόλης. Η τοποθέτηση του πριγκηπικού μεγάρου στο κέντρο της πόλης συμβολίζει την ίδια την αιτία της ύπαρξης της πόλης.

Με την έλευση της εποχής του Διαφωτισμού οι αφηρημένες έννοιες της ηθικής και της δικαιοσύνης έδωσαν τη θέση τους στην πραγμάτωση του πλατωνικού μοντέλου και οι ουτοπικές πόλεις δεν χρησιμεύουν πλέον ως μέσο για την κριτική της κοινωνίας, αλλά ως μέσο για την ουσιαστική απελευθέρωση και μετάλλαξη ολόκληρης της κοινωνίας.

Βρίσκοντας την Ουτοπία

Αυτοί οι μύθοι εκφράζουν επίσης μια ελπίδα ότι η ειδυλλιακή κατάσταση που περιγράφουν δεν είναι μη ανακτήσιμη και μη ανακλητή, χαμένη στο μυαλό του ανθρώπου, και ότι μπορεί να επανακτηθεί με κάποιον τρόπο.

Ένας τρόπος είναι να ψάξουμε για τον “γήινο παράδεισο”, ένα μέρος όπως το Shangri-La, κρυμμένο στα βουνά πέριξ του Θιβέτ και περιγράφεται από τον James Hilton στο Ουτοπικό μυθιστόρημά του Χαμένοι Ορίζοντες (1933). Τέτοιος παράδεισος στη γη πρέπει να βρίσκεται κάπου μόνο στην περίπτωση που οι άνθρωποι θα μπορούσαν να τον βρουν. Ο Χριστόφορος Κολόμβος ακολούθησε με πίστη αυτή την αντίληψη, ότι δηλαδή ήταν ικανός να βρει τον Κήπο της Εδέμ, όταν στα τέλη του 15^{ου} αιώνα, όταν εκείνος πρώτος αντιμετώπισε τον Νέο Κόσμο και τους ιθαγενείς κατοίκους του.

Ένας άλλος τρόπος επανάκτησης του χαμένου παραδείσου (ή Paradise Lost, όπως τον αποκαλεί ο Άγγλος ποιητής John Milton, κατά τον 17^ο αιώνα) θα ήταν να περιμένουμε το μέλλον, για την επιστροφή του Χρυσού Αιώνα. Σύμφωνα με τη χριστιανική θεολογία, η πτώση από τον παράδεισο που προκλήθηκε από τον ίδιο τον άνθρωπο όταν δεν υπάκουσε τον Κύριο (“αλλά από το δέντρο της γνώσης του καλού και του κακού, δεν θα κόψετε καρπό”), είχε ως αποτέλεσμα την μοχθηρία του χαρακτήρα την οποία όλα τα ανθρώπινα όντα έχουν από την γέννησή τους.

Οι ουτοπικές πολιτείες και οι συγγραφείς τους

Οι φανταστικές και ουτοπικές πολιτείες του παρελθόντος μετατράπηκαν αργότερα σε αναγεννησιακά οράματα. Ένα τέτοιο είναι *Η Ουτοπία* του Thomas More ή Η Πολιτεία του Ήλιου του Tommaso Campanella και η Νέα Ατλαντίδα του Francis Bacon. Οι προτάσεις αυτές δεν στηρίζονται μόνο στη φιλοσοφία και τη θεολογία. Αντιθέτως αναφέρονται σε κοινωνικά αιτήματα που προσβλέπουν σε μια οντολογική και αξιολογική διαχρονικότητα. Εν τούτοις, σε όποιο βαθμό κι αν ισχυρίζονται ότι πρόκειται για περιγραφές του τέλει και του ιδανικού, εμπεριέχονται στον ιστορικό ρου κι ένα πλήθος από ατέλειες. Γίνεται χρήση ανθρώπινων μέτρων και σταθμών κι επομένως είναι φυσικό να μην μπορούν να επιτύχουν τον στόχο τους. ο ίδιος ο More ονοματοδοτώντας τον ήρωά του Ύθλοντεη (ελληνική ρίζα "ύθλος" που σημαίνει μωρολογία) ειρωνεύεται και υπονομεύει ο ίδιος το δικό του ουτοπικό κατασκεύασμα. Οι κάτοικοι της εν λόγω ουτοπίας στηρίζονται πάνω σε ορισμένες αρχές, οι οποίες παρ' όλο που προτείνουν τον αλληλοσεβασμό, την αλληλοβοήθεια και την αγάπη των αληθινών ηδονών της ζωής (τις οποίες μπορούν να παρέχουν η Τέχνη και η Διανόηση), ενέχουν στοιχεία συντηρητισμού, όπως για παράδειγμα η διατήρηση του θεσμού της σκλαβιάς καθώς κι η επιβολή κανόνων σε περιπτώσεις που δεν κρίνεται απαραίτητο.

Από την άλλη, η ουτοπία του Campanella θυμίζει την Ουτοπία του More (αν και γραμμένη με έναν περίπου αιώνα διαφορά) καθώς και την Πολιτεία του Πλάτωνα, μόνο που τώρα ο αναγεννησιακός άνθρωπος δεν περιορίζεται στον καθορισμό των ανθρωπιστικών και διανοητικών αρχών με τις οποίες ζει. Κάνει ένα βήμα και προχωρά στον καθορισμό των όρων της πράξης. Ακόμη και στην περιγραφή της Πόλης του Ήλιου εμπεριέχονται ενδιαφέροντα διαδάγματα τα οποία αναδεικνύουν το κάλλος της γνησιότητας της ύπαρξης. Στην ουτοπική αυτή πόλη οι άνθρωποι "είναι πλούσιοι γιατί δεν θέλουν τίποτα, φτωχοί γιατί δεν κατέχουν τίποτα και δεν είναι σκλάβοι των περιστάσεων, αλλά οι περιστάσεις τους υπηρετούν". Συναντάμε το ασκητικό ιδεώδες, το οποίο συνδυάζεται με ένα ήθος που βασίζεται στην παραδοχή μίας ανθρώπινης ουσίας, η οποία είναι ανεξάρτητη από τη μεταβλητότητα των συνθηκών της ζωής. Στο έργο αυτό είναι έκδηλη η επιρροή της αρχαιότητας και η εντατική προσπάθεια αναβίωσής της. Παράλληλα, εκφράζεται το άνοιγμα σε νέους κόσμους και δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην εφευρετικότητα του ανθρώπινου νου. Τέλος συναντάμε και την περιγραφή της ομορφιάς της μηχανοποίησης και της εξέλιξης της τεχνικής χαρακτηριζόμενες από χρησιμότητα προς την πρακτική ζωή, έννοια που την επανεξετάζει στην δική του ουτοπία ο Bacon, Νέα Ατλαντίδα.

Ο Bacon²⁹ στο ημιτελές έργο του Νέα Ατλαντίδα οραματίστηκε πρώτος την πρακτική αξιοποίηση των αποτελεσμάτων της επιστημονικής έρευνας. Έγραψε για την ανάγκη οργάνωσης των επιστημόνων σε κοινότητες με σκοπό την βέλτιστη επικοινωνία και συνεργασία για την επίτευξη κοινών στόχων και την διάχυση των αποτελεσμάτων στην κοινωνία. Σύμφωνα με τον συγγραφέα ο

²⁹ http://en.wikipedia.org/wiki/Francis_Bacon

<http://www.eap->

[forums.gr/modules.php?name=Forums&file=viewtopic&p=35678&sid=24205ea9335001cc3205a6706c9b23ec](http://www.eap-forums.gr/modules.php?name=Forums&file=viewtopic&p=35678&sid=24205ea9335001cc3205a6706c9b23ec)

<http://www.antidogma.gr/forum/viewtopic.php?f=155&t=2503>

έλεγχος που μπορεί να ασκηθεί από την επιστήμη στην φύση στόχο έχει την βελτίωση της ποιότητας της ζωής του ανθρώπου. Η επιστήμη θα πρέπει ο άνθρωπος να μπορεί να την χρησιμοποιήσει. Τέλος ο Bacon απορρίπτει τα τελικά αίτια ως τρόπο εξήγησης από την επιστήμη διαχωρίζοντάς την κατ' αυτόν τον τρόπο από την φιλοσοφία.

Sir Thomas More³⁰

Βιογραφικό

Ο Sir Thomas More γεννήθηκε στις 7 Φεβρουαρίου 1478 στο Λονδίνο της αγγλίας και πέθανε σε ηλικία μόλις 57 ετών (6 Ιουλίου 1535). Γνωστός επίσης ως Άγιος Thomas More (ανακηρύχθηκε ως άγιος από την Καθολική Εκκλησία), ήταν ένας Άγγλος δικηγόρος, εκπαιδευτής και μια αξιοσημείωτη πολιτική προσωπικότητα. Κατά τη διάρκεια της ζωής του κέρδισε τη φήμη του αρχηγού Ουμανιστή της Αναγέννησης, αντιπάλου της μεταρρύθμισης του Λούθηρου κι συνέγραψε πολλές πραγματείες αντιτιθέμενος σε όσους εύχονταν να δουν την Βίβλο μεταφρασμένη στην αγγλική γλώσσα. Τα τρία τελευταία χρόνια της ζωής του ανέλαβε Υπουργός Δικαιοσύνης και Πρόεδρος της Βουλής των Λόρδων.

Ο Thomas More ήταν εκείνος που έπλασε τη λέξη "ουτοπία", όπως έχουμε ήδη αναφέρει, ένα όνομα που έδωσε για ένα ιδανικό φανταστικό νησιοτικό κράτος του οποίου το πολιτικό σύστημα περιγράφεται στο έργο του Ουτοπία, το οποίο δημοσιεύτηκε το 1516. Όντας σημαντικός σύμβουλος του Βασιλιά Ερρίκου του 7^{ου} της Αγγλίας, φυλακίστηκε και αποκεφαλίστηκε το 1535 μετά που υπέπεσε από την εύνοια του βασιλιά όταν αρνήθηκε να υπογράψει τη Διακήρυξη απόλυτης Εξουσίας του 1534, σύμφωνα με την οποία κηρύσσεται ο βασιλιάς η απόλυτη Κεφαλή της Εκκλησίας της Αγγλίας επιτυγχάνοντας ένα καθολικό ρήγμα με την Καθολική εκκλησία της Ρώμης. Ο More εξωραΐστηκε από την Καθολική Εκκλησία το 1886 και ανακηρύχθηκε άγιος το 1935. Περί το 1980, προστέθηκε στο εορτολόγιο της Εκκλησίας της Αγγλίας.

³⁰ [http://en.wikipedia.org/wiki/Utopia_\(book\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Utopia_(book))
Thomas More, 2003, *Ουτοπία*, Αθήνα, Ιάμβλιχος

Το έργο του “Η Ουτοπία”

Το βιβλίο είναι γραμμένο σε άψογα Λατινικά, απαρτίζεται από δύο τόμους, και αποτελεί ένα πρότυπο αφήγημα που κυρίως απεικονίζει μια τεχνητή φανταστική νησιωτική κοινότητα συμπεριλαμβανομένων των θρησκευτικών, κοινωνικών και πολιτικών αρχών της. Παρά τις σύγχρονες συνεκδοχές της λέξης “ουτοπία”, είναι ευρέως παραδεκτό ότι η κοινωνία που ο More περιγράφει στο έργο του δεν αποτελεί πραγματικά την δική του “τέλεια κοινωνία”. Πιθανώς να ήθελε να χρησιμοποιήσει τις αντιθέσεις μεταξύ των ασυνήθιστων πολιτικών ιδεών μιας φανταστικής πολιτείας των ημερών του ως ένα μέσο μέσω του οποίου θα μπορούσε να διαπραγματευτεί τα κοινωνικά ζητήματα στην Ευρώπη.

Βιβλίο 1: Διάλογος του Συμβουλίου

Το έργο ξεκινά με την παράθεση της αλληλογραφίας μεταξύ του Thomas More και μερικών άλλων ανθρώπων που είχε γνωρίσει από την Ευρωπαϊκή ήπειρο. Ο More διάλεξε αυτά τα γράμματα, τα οποία αποτελούν δείγματα της επικοινωνίας μεταξύ υπαρχόντων προσώπων, προκειμένου να ενισχύσει την αληθοφάνεια της φανταστικής γης του. Στο ίδιο πνεύμα, τα γραμμάτα αυτά περιλαμβάνουν επίσης ένα δείγμα του Ουτοπικού αλφαβήτου και την ποιητική του. Τα γράμματα ακόμη εξηγούν γιατί δεν πραγματοποιούνται ταξίδια προς την Ουτοπία. Όταν λοιπόν έγινε ο πρώτος προσδιορισμός αυτήτης της περιοχής, λέγεται ότι κάποιος έβηξε κατά τη διάρκεια της ανακοίνωσης του γεωγραφικού μήκους και πλάτους. Το πρώτο βιβλίο αναφέρεται στον ταξιδευτή Raphael Hythloday, με τον οποίο ο More είχε γνωριστεί στο Antwerp, και επίσης διερευνά το ζήτημα της βέλτιστης συμβούλευσης του βασιλιά, θέμα πολύ γνωστό σε εκείνες τις ημέρες.

Βιβλίο 2: Πραγματεία περί Ουτοπίας

Η Ουτοπία τοποθετείται στο Νέο Κόσμο και ο More συνδέει τα ταξίδια του Raphael με εκείνα του Amerigo Vespucci, τα οποία αποτελούν ταξίδια ανακάλυψης της πραγματικότητας. Θεωρεί ότι ο Raphael είναι ένας από τους εικοσιτέσσερις άνδρες του Vespucci, κατά τη διάρκεια των τεσσάρων ταξιδιών που πραγματοποίησε το 1507, απ’όπου έφυγε και μετέβη στη Βραζιλία για έξι μήνες. Στη συνέχεια ο Raphael εξακολουθεί να ταξιδεύει και τελικά βρίσκει τη νήσο της Ουτοπίας, όπου περνά πέντε χρόνια παρακολουθώντας τα έθιμα των αυτόχθονων πληθυσμών.

Το νησί αποτελείται από πενήντα- τέσσερις πόλεις, η κάθε μία από τις οποίες περιλαμβάνει έξι χιλιάδες νοικοκυριά. Η πρωτεύουσα ονομάζεται Amaurot και βρίσκεται στο κέντρο του νησιού. Όταν το νησί αντιμετωπίζει το φαινόμενο του υπερπληθυσμού τότε αποικίες στήνονται στην ηπειρωτική χώρα. Δεν υπάρχει ατομική ιδιοκτησία στην Ουτοπία και τα αγαθά δίδονται ελεύθερα στους ανθρώπους ανάλογα με τις ανάγκες τους. Δεν υπάρχουν κλειδαριές στις πόρτες των οικιών και οι κάτοικοι αλλάζουν κατοικία κάθε δέκα χρόνια. Η σπουδαιότερη εργασία στο νησί είναι η

Γεωργία. Κάθε άτομο μαθαίνει και ζει στην ύπαιθρο, κάνοντας αγροτικές δουλειές για δύο χρόνια και οι γυναίκες εργάζονται όπως και οι άντρες. Παράλληλα αναπτύσσεται και η έννοια του εμπορίου. Όπως αναφέραμε σε προηγούμενο κεφάλαιο στη συγκεκριμένη ουτοπία υπάρχει θεσμοθετημένη η έννοια της σκλαβιάς και μάλιστα ορίζεται ότι κάθε σπίτι πρέπει να έχει δύο σκλάβους. Αυτοί προέρχονται είτε από άλλες χώρες είτε έχουν διαπράξει κάτι κακό στην Ουτοπία. Οι "εγκληματίες" αυτοί φέρουν αλυσίδες φτιαγμένες από χρυσό (πολύτιμο μέταλλο με μεγάλη πυκνότητα), δείγμα μιας εύρωστης κοινωνίας. Υπάρχουν όμως και ορισμένες καινοτομίες στο σύστημα της Ουτοπίας, όπως ένα σύστημα υγείας με δωρεάν ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, η ευθανασία είναι επιτρεπτή από το κράτος, οι ιερείς είναι ελεύθεροι να παντρευτούν, τα διαζύγια επιτρέπονται κλπ. Τέλος δεν υπάρχουν δικηγόροι και ο νόμος είναι συνταγμένος έτσι ώστε όλοι να μπορούν να τον καταλάβουν χωρίς να υπάρχουν αμφιβολίες για το αν κάτι είναι καλό ή κακό.

Tommaso Domenico Campanella³¹

Βιογραφικό

Ο Tommaso Campanella γεννήθηκε στις 5 Σεπτεμβρίου 1568 στη νότια Ιταλία και ήταν φιλόσοφος, θεολόγος, αστρολόγος και ποιητής των Μεσαιωνικών Χρόνων. Προέρχεται από μια φτωχή και αναλφάβητη οικογένεια και εισήλθε σε ένα Δομινικανό Μοναστήρι πριν από την ηλικία των δεκαπέντε ετών, όπου και σπούδασε τις επιστήμες της Θεολογίας και της Φιλοσοφίας.

Από νωρίς δεν δέχτηκε την αριστοτελική ορθοδοξία και προσελκύνθηκε από τον εμπειρικό φιλόσοφο του Bernardino Telesio, ο οποίος του δίδαξε ότι και η αίσθηση είναι γνώση και ότι όλα τα πράγματα στη φύση διαθέτουν αίσθηση. Με την Αστρολογία ασχολήθηκε όταν βρέθηκε στη Νάπολη. Σε σύγκρουση με τις Εκκλησιαστικές Αρχές τον έφεραν οι ετερόδοξες απόψεις του στην αστρολογία και ειδικότερα η αντίθεσή του στην αρχή του Αριστοτέλη, με αποτέλεσμα να καταγγελθεί και να παραπεμφθεί στην Ιερά Εξέταση. Προτού οδηγηθεί στο Ιερό γραφείο στη Ρώμη είχε περιοριστεί σε ένα μοναστήρι μέχρι το 1597.

Μετά την απελευθέρωσή του επέστρεψε στην Καλαβρία, όπου έγινε ο ηγέτης μιας συνωμοσίας κατά του ισπανικού κράτους. Στόχος του ήταν να δημιουργήσει μια κοινωνία που να βασίζεται στην κοινότητα των αγαθών και των συζύγων. Κατά το έτος 1600 συνελήφθη και κρατήθηκε έγκλειστος στη Νάπολη απ'όπου κατάφερε να αποδράσει και να διαφύγει της ποινής του, καθώς το δικαστήριο, ερήμην αυτού, τον καταδίκασε σε ισόβια.

Συνελλήφη όμως εκ νέου με άμεσο αποτέλεσμα να περάσει τα επόμενα είκοσι επτά χρόνια της ζωής του στη φυλακή. Κατά τη διάρκεια της κρατήσεώς του έγραψε τα πιο σημαντικά του έργα, με πιο φημισμένο "Η Πόλη του Ήλιου" (1602-1623). Ο Campanella παρενέβη και στην πρώτη δίκη του Galileo Galilei με μια θαρραλέα υπεράσπιση, γραμμένη στα 1616 και δημοσιευμένη το 1622. Τελικά απελευθερώνεται από τη φυλακή το έτος 1626 λόγω της διαμεσολάβησης του Πάπα Ουρβανού του Β' στον Φίλιππο Δ' της Ισπανίας. Από το 1629 και για τα υπόλοιπα πέντε χρόνια της ζωής του έζησε στη Ρώμη ως σύμβουλος της παπικής αυλής για αστρολογικά θέματα.

Το 1634 μετέβη στη Γαλλία κι έγινε δεκτός στην αυλή του Βασιλέως Λουδβίκου XIII, απ'όπου και του δόθηκε μια γενναϊόδωρη ισόβια σύνταξη. Έκτοτε αφιέρωσε το υπόλοιπο της ζωής του στο μοναστήρι του Saint – Honore στο Παρίσι. Τελικά πέθανε στο Παρίσι στις 21 Μαΐου 1639.

31

http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A4%CE%BF%CE%BC%CE%AC%CE%B6%CE%BF_%CE%9A%CE%B1%CE%BC%CF%80%CE%B1%CE%BD%CE%AD%CE%BB%CE%B1

Για τον Tommaso Campanella, γνώση σημαίνει αίσθηση και αίσθηση σημαίνει να καταλαβαίνεις τις αισθητικές τροποποιήσεις του αντικειμένου. Επίσης στον τομέα της μεταφυσικής οι απόψεις του έχουν μόνο ιστορική αξία. Αποτελείται από τρία βασικά στοιχεία: τη δύναμη, τη γνώση και τη βούληση. Αυτό αποδίδεται σε κάποιο ανθρώπινο ον ως εξής: Υπάρχω, Ξέρω ότι υπάρχω, Αγαπώ το ότι υπάρχω, Οπότε είμαι δύναμη, γνώση και αγάπη. Αυτά είναι τα συστατικά στοιχεία της ύπαρξης του κάθε ατόμου.

Τα στοιχεία δύναμη- γνώση- βούληση αναφέρονται σε ένα ον όπου συναντώνται και τα τρία και είναι απόλυτα και αδιαμφισβήτητα. Τέτοιο ον είναι ο Θεός. Οπότε η γνώση του εαυτού είναι γνώση του αντικειμένου, γνώση των ορίων του αντικειμένου και γνώση μιας Πραγματικότητας που αντανάκλα το αντικείμενο. Τέλος, μια άλλη μεταφυσική άποψη του Campanella είναι ότι το σύμπαν είναι ζωντανό και ότι όλες οι υπάρξεις έχουν αίσθηση και γίνονται αισθητές.

Επιπρόσθετα προς τη θεωρία της γνώσης μπορούμε να αντιληφθούμε ότι η αίσθηση αγάπης του εαυτού σημαίνει αγάπη προς την ίδια μας την ύπαρξη και φιλοδοξία προς ένα άπειρο ον. Ο άνθρωπος δεν αγαπά μόνο αυτό που πραγματικά είναι, αλλά πράττει για να προστατευτεί και τείνει να γίνει ένα ον του απείρου. Αλλά μόνο ο Θεός είναι άπειρος/τεράστιος. Οπότε όποιος αγαπά τον εαυτό του, αγαπά και τον Θεό.

Οι πολιτική σκέψη του Campanella είναι πρακτική εφαρμογή των φιλοσοφικο- θρησκευτικών απόψεών του. Στο έργο του “Η Μοναρχία στην Ισπανία”, οραματίζεται μια παγκόσμια κοινωνία με τον Πάπα στην κεφαλή της Εκκλησίας και τον Βασιλιά της Ισπανίας στην κεφαλή της αστικής ηγεμονίας, που θα έχει ως διοικητικό όργανο μια Σύγκλητο που θα απαρτίζεται από όλους τους πρίγκιπες του κόσμου.

Αντιθέτως, στο έργο του “Η Πόλη του ‘Ηλιου”, ακολουθώντας τις επιταγές της Πολιτείας του Πλάτωνα, οραματίζεται μια κομμουνιστική κατάσταση. Φαντάζεται μια ιδανική δημοκρατία πρεσβεύοντας μια φυσική θρησκεία που θα καθοδηγείται από τους παγκόσμιους νόμους- μια πολιτεία που θα διοικείται από φιλοσόφους-ιερείς. Ονομάζει τον ηγεμόνα του κράτους Βασιλιά ‘Ηλιο και λαμβάνει βοήθεια από τρεις υπουργούς: της Δύναμης, της Σοφίας και της Αγάπης. Σε αυτή τη Δημοκρατία όλη η περιουσία και οι ιδιωτικές κατοικίες καταργούνται. Το σκεπτικό του Campanella είναι να συμβιβάσει τα βιώματά του από την Αναγέννηση και την Καθολική Αντιμεταρρύθμιση, η οποία συνέβη κατά τη διάρκεια της ζωής του. Η πολιτική του σκέψη είναι κατώτερη από αυτή του Machiavelli, ο οποίος πραγματικά αναπαριστά το πνεύμα της Αναγέννησης, αλλά αυτό είναι κάτι το οποίο δεν θα εξετάσουμε στην παρούσα εργασία.

³² <http://www.radicalacademy.com/philcampanella.htm>
<http://plato.stanford.edu/entries/campanella/>

Πιο συγκεκριμένα για το έργο του “Η Πόλη του Ήλιου” οφείλουμε να αναφέρουμε ότι πρόκειται για ένα σημαντικό πρώιμο ουτοπικό έργο. Η Λατινική έκδοση του έργου πραγματοποιήθηκε κατά τα έτη 1613-1614 και δημοσιεύτηκε στη Φρανκφούρτη το 1623. Η Πόλη του Ήλιου παρουσιάζεται ως ένας διάλογος μεταξύ ενός Επικεφαλής των Ιπποτών κι ενός Γενοβέζου Καπετάνιου. Εμπνευσμένο από την Πολιτεία του Πλάτωνα, όπως αναφέραμε και πιο πάνω, και από την περιγραφή της Ατλαντίδας του Timaeus, θυμίζει αρκετά την πόλη Adocentryn, που αποτελεί ένα Αραβικό κέντρο αστρολογικής μαγείας. Η ουτοπική πόλη διαθέτει ζωγραφισμένα τείχη. Αυτά εκτός από το να κλείνουν και να προστατεύουν την πόλη, αποτελούν κουρτίνες ενός ιδιαίτερου θεάτρου και τις σελίδες μιας εικονογραφημένης εγκυκλοπαίδειας γνώσεων. Σε αυτή την πόλη η γνώση δεν είναι κλεισμένη σε βιβλία τα οποία κρατούνται σε ξεχωριστούς χώρους όπως οι βιβλιοθήκες, αλλά είναι ελεύθερη και προσβάσιμη από τα μάτια όλων. Κατ’ αυτόν τον τρόπο προωθεί έναν ταχύτερο, ευκολότερο και αποδοτικότερο τρόπο εκμάθησης, ο οποίος υπογραμμίζει την υπέρτατη δύναμη των εικόνων. Από μικρή ηλικία τα παιδιά τρέχουν γύρω από αυτό το θέατρο της γνώσης, ώστε να λάβουν τη γνώση και τη μάθηση με τρόπο διασκεδαστικό σαν να έπαιζαν κάποιο παιχνίδι, χωρίς ιδιαίτερο πόνο και προσπάθεια. Στο τελευταίο μέρος του έργου, ο Campanella κάνει μια προφητεία – στην συγκεκριμένη γλώσσα της αστρολογίας – ότι οι Ισπανοί βασιλιάδες από κοινού με τον Πάπα πρόκειται να γίνουν τα όργανα ενός Θείου Σχεδίου: της τελικής νίκης της Αληθινής Πίστης και της διάδοσής του σε όλο τον κόσμο. Ενώ κάποιος θα μπορούσε να υποστηρίξει ότι ο συγγραφέας είχε κατά νου μόνο την κατάκτηση του Νέου Κόσμου, φαίνεται ότι αυτή η προφητεία θα έπρεπε να ερμηνευθεί υπό το φως του έργου που είχε γράψει λίγο νωρίτερα, “Η Μοναρχία στην Ισπανία”, όπου ο Campanella εκθέτει το όραμά του ενός ενοποιημένου, ειρηνικού κόσμου υπό την θεοκρατική μοναρχία.

Thomas Hobbes³³

Βιογραφικό

Ο Thomas Hobbes γεννήθηκε στις 5 Απριλίου 1588 στην Αγγλία και πέθανε στις 4 Δεκεμβρίου 1679. Ήταν Άγγλος φιλόσοφος, γιος προτεστάντη κληρικού και υπήρξε ένας εκ των πρώτων διανοητών- θεμελιωτών του σύγχρονου κράτους και ιδρυτής της πολιτικής φιλοσοφίας. Παρ' όλο που σήμερα αναφέρεται περισσότερο σε σχέση με το έργο του στην πολιτική φιλοσοφία, συνέβαλε σημαντικά σε διάφορους τομείς συμπεριλαμβανομένων της ιστορίας, γεωμετρίας, ηθικής, φιλοσοφίας και της πολιτικής επιστήμης.

Άρχισε την επαγγελματική του πορεία ως δάσκαλος και έδειξε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τα μαθηματικά και τη φυσική. Έζησε σε μια από τις πλέον ταραγμένες περιόδους της ευρωπαϊκής ιστορίας, γεγονός που έχει ως άμεσο αποτέλεσμα οι θεωρίες του να μιλούν απαισιόδοξα για την ανθρώπινη φύση. Το 1610 γνώρισε τον Francis Bacon και αποκτώντας προσωπική επαφή με τον Galileo Galilei (1613), επείσθη πως έπρεπε να μεταφέρει τις θεωρίες του σε ένα σύστημα κοινωνικής φιλοσοφίας.

Πραγματοποιώντας αρκετά ταξίδια στην Ευρώπη είχε την ευκαιρία να συναντήσει πολλούς επιστήμονες. Κατά τη διάρκεια της Αγγλικής επανάστασης εγκαταστάθηκε στο Παρίσι περί τα 1640, όπου και συνάντησε τον Καρτέσιο. Το 1651 επέστρεψε στην Αγγλία για να μην υποχρεωθεί να ασπαστεί τον καθολικισμό. Η τοποθέτηση αυτή σχετιζόταν λιγότερο με την πίστη και την προσκόλλησή του στον Προτεσταντισμό και περισσότερο με τις πεποιθήσεις του για την προτεραιότητα που πρέπει να έχει το κράτος έναντι της εκκλησίας. Κατόπιν αυτών δημοσίευσε το Λεβιάθαν, το οποίο είχε ήδη συγγράψει στη Γαλλία. Εξαιτίας κυρίως αυτού του συγκεκριμένου έργου ο αγγλικός κλήρος τον κατηγορήσε για αντιθρησκευτική δράση.

Οι θρησκευτικοί πόλεμοι στη Γαλλία, αλλά και οι εμφύλιοι πόλεμοι στην Αγγλία τον προέτρεψαν να αναπτύξει μια φιλοσοφία σύμφωνα με την οποία μόνο η απολυταρχία του κράτους είναι σε θέση να συντηρήσει το δίκαιο και την ειρήνη. Συνεπώς αρνήθηκε τη δύναμη του θείου δικαίου. Σε ό,τι αφορά την ηθική του, θεώρησε ότι το άτομο πρέπει να ενεργεί σύμφωνα με έναν χρησιμοθηρικό εγωισμό, ο οποίος αυξάνεται από το ένστικτο της αυτοσυντήρησης και της θέλησης για κυριαρχία.

Τέσσερα χρόνια μετά τον θάνατό του, το Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης καταδίκασε το έργο του "Λεβιάθαν" και το έκαψε στην πυρά. Παρ' όλα αυτά ο Hobbes θεωρείται ένας από τους πιο σημαντικούς φιλοσόφους του φυσικού δικαίου του 17^{ου} αιώνα και συν τοις άλλοις άσκησε τεράστια επιρροή στις αγγλοσαξονικές πολιτικές, κοινωνικές και οικονομικές θεωρίες.

33

http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A4%CF%8C%CE%BC%CE%B1%CF%82_%CE%A7%CE%BF%CE%BC%CF%80%CF%82

Η Φιλοσοφία

Η φιλοσοφία του Hobbes ξεκινά από την παραδοχή ότι η ανθρώπινη φύση καθορίζεται κατά κύριο λόγο από εγωιστικά κίνητρα. Για τον άνθρωπο ως φυσικό ον δεν υπάρχει άλλος γνώμονας για την εκτίμηση των πραγμάτων παρά μόνο η ωφέλεια ή η ζημία που προκύπτει από αυτά. Έτσι θεωρεί πως το μοναδικό δυνατό περιεχόμενο της ανθρώπινης βούλησης είναι η ωφέλεια ή η βλάβη του ατόμου. Συνεπώς, το κριτήριο της ηθικής πράξης εξετάζεται καθαρά μέσα από ένα ωφελμιστικό και ψυχολογικό πρίσμα και τελικά αυτό το κριτήριο δεν ανταποκρίνεται μόνο σε κάτι ευρέως αποδεκτό, αλλά και στην ανάγκη να θεμελιωθεί η ηθική σε εμπειρικές και όχι σε μεταφυσικές βάσεις.

Ο Hobbes θέτει τα κριτήρια της ηθικής αξιολόγησης μέσα στον άνθρωπο και ταυτόχρονα με βάση τις ανάγκες του ως κοινωνικό ον. Η εγκόσμια ευδαιμονία δεν έγκειται μόνο στην ηρεμία ενός ικανοποιημένου πνεύματος γιατί δεν υφίσταται κανένας απώτερος μεταφυσικός σκοπός ή υψηλότερο αγαθό. Η ευδαιμονία που περιγράφει ο συγγραφέας δεν είναι απόλαυση της ηδονής, αλλά απόκτηση δύναμης, ασίγαστη επιθυμία για ισχύ που κατ' αυτόν τον τρόπο εξασφαλίζει τη δυνατότητα ικανοποίησης κάθε επιθυμίας και σταματά μόνο με τον θάνατο.

Σύμφωνα με τον Άγγλο φιλόσοφο, ο εκάστοτε άνθρωπος δεν έχει άλλη επιλογή από το να συσσωρεύει δύναμη για να διασφαλίζει την αυτοσυντήρησή του, εξαιτίας του φόβου ότι αν δεν το κάνει ο ίδιος θα βρεθεί κάποιος άλλος να το κάνει και συνεπώς θα βρεθεί στο έλεος του άλλου. Η φύση βεβαίως έχει κάνει τους ανθρώπους ίσους προς τις ικανότητες του σώματος και του νου, διότι κι ο πιο αδύναμος έχει τη δύναμη να σκοτώσει τον δυνατότερο, είτε με δόλο είτε συνασπιζόμενος με άλλους. Αυτή η ισότητα ικανοτήτων οδηγεί και σε ίσες ελπίδες για την επίτευξη των σκοπών των ανθρώπων.

Το έργο “Λεβιάθαν”

Το έργο αυτό γράφεται το 1651 στο Παρίσι, το οποίο αποτελεί το σημαντικότερο έργο του Thomas Hobbes. Ο φιλόσοφος υποστηρίζει ότι ο άνθρωπος δεν έχει αγαθή φύση, αλλά είναι εκ φύσεως ηδονιστής και εγωιστής. Το γεγονός ότι προσωπικά συμφέροντα δημιουργούν τα κίνητρα των ανθρώπων, θα μπορούσε να έχει καταστροφικές συνέπειες. Καθοδηγούμενοι οι άνθρωποι από την εσωτερική δυναμική τους, ανεξέλεγκτοι οδηγούνται προς την καταστροφή. Προκειμένου λοιπόν να διατηρηθεί η κοινωνική ειρήνη ο συγγραφέας δημιουργεί το Λεβιάθαν, το Κράτος, είτε με τη μορφή της απόλυτης μοναρχίας, είτε με τη μορφή της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας. Το ουσιώδες είναι ότι αυτό το Κράτος έχει το μονοπώλιο της βίας και της απόλυτης εξουσίας. Ως ανταπόδοση προς τον άνθρωπο, το Κράτος ασκεί την εν λόγω απόλυτη εξουσία με μοναδικό σκοπό την προαναφερθείσα διατήρηση της κοινωνικής ειρήνης.

Ο Λεβιάθαν (θνητός θεός) αναλαμβάνει την προστασία των πολιτών από διάφορους εξωτερικούς και εσωτερικούς παράγοντες, μέσω του στρατού. Ένα ακόμη σημαντικό καθήκον είναι η προστασία των πολιτών από τον ίδιο τον Λεβιάθαν. Από αυτήν ακριβώς την τελευταία ιδέα πηγάζει το Σύνταγμα ως αυτοπεριορισμός της εξουσίας. Με αυτή τη θεωρία δεν υπάρχει πλέον το δικαίωμα επανάστασης του κοινωνικού συμβολαίου (θα ονομαστεί έτσι από τον John Lock σε μεταγενέστερη περίοδο). Όταν όμως ο Λεβιάθαν παύσει να φροντίζει για την ειρήνη και την άμυνα των πολιτών, τότε το συμβόλαιο ακυρώνεται και το κράτος μπορεί να διαλυθεί. Εν συνεχεία, οι άνθρωποι γυρίζουν στον φυσικό νόμο έως ότου γίνει νέο συμβόλαιο.

Johannes Valentinus Andreae³⁴

Βιογραφικό

Ο Johannes Valentinus Andreae γεννήθηκε στις 17 Αυγούστου 1586 και πέθανε στις 27 Ιουνίου 1654 στη Στουτγάρδη. Ήταν Γερμανός Θεολόγος γιος του Johannes Andreae, επιθεωρητή στην πόλη Herrenberg και αργότερα ηγούμενου στην πόλη Königsbrunn. Η μητέρα του πήγε στην πόλη Tübingen ως χήρα κι έγινε φαρμακοποιός στην αυλή του Βασιλιά κατά την περίοδο 1607-1617. Ο νεαρός Andreae σπούδασε θεολογία και φυσικές επιστήμες τα έτη 1604-1606. Δεν του επιτράπη να συμμετάσχει στις τελικές εξετάσεις και στην υπηρεσία της εκκλησίας, πιθανώς λόγω της συμβολής που είχε σε ένα δυσφημιστικό σημείωμα που βρέθηκε στην πόρτα του Καγκελάριου Enzlin την ημέρα του γάμου του. Μετά από αυτό, δίδαξε νεαρούς ευγενείς και ταξίδεψε με τους μαθητές του στην Ελβετία, τη Γαλλία, την Αυστρία και την Ιταλία.

Το 1612 συνέχισε τις θεολογικές σπουδές του στην πόλη Tübingen. Μετά την τελική εξέταση το 1614, έγινε διάκος και το 1620 ιερέας στην πόλη Calw. Εκεί επανασχημάτισε το σχολείο και τα κοινωνικά ιδρύματα και ίδρυσε ιδρύματα για φιλανθρωπίες κι άλλες βοήθειες. Το έτος 1619, δημοσίευσε το ουτοπικό έργο "Reipublicae christianopolitanae descriptio", "Χριστιανούπολη". Τέλος, το 1639 έγινε ιεροκήρυκας στα ανάκτορα και σύμβουλος στη Στουτγάρδη, όπου είχε ως στόχο τον θεμελιώδη επανασχηματισμό της εκκλησίας.

³⁴ <http://www.eap-forums.gr/modules.php?name=Forums&file=viewtopic&p=32397&sid=dbdb00faeb461140f0734e7348df2e45>
http://en.wikipedia.org/wiki/Johannes_Valentinus_Andreae
<http://homepages.tesco.net/~eandcthomp/andwpolis.htm>

Το έργο του “Χριστιανούπολη” (Reipublicae christianopolitanae description)

Όταν ο Johannes Valentinus Andreae εξέδωσε τη Χριστιανούπολη το 1619, δεν στόχευε στην περιγραφή ενός ιδανικού κράτους όσο μιας μικρής κοινότητας ατόμων με παρόμοιες ιδέες. Η ιδέα της κοινότητας που συνέλαβε δεν ήταν μεγαλύτερη από ένα χωριό. Σε αυτή ζουν περίπου τετρακόσιοι πολίτες ειρηνικά και με ευλάβεια. Δεν υπάρχει ο θεσμός της ατομικής ιδιοκτησίας και υποστηρίζει ότι κανείς δεν έχει χρήματα, αλλά ούτε και υπάρχει η ανάγκη για χρήματα. Η εργασία ήταν χειρονακτική και αυτό δεν ήταν υποτιμητικό, όλοι συμμετείχαν και ήταν λίγες οι ώρες εργασίας. Πρόκειται για μια κλειστή κοινωνία και οι πολίτες της έχουν ένα επίπεδο σοφίας. Η πρόσβαση στην παιδεία είναι ελεύθερη και υποστηρίζει πως ακόμη και οι τεχνίτες είναι μορφωμένοι. Το όνομα της κοινότητας θεωρούμε ότι ο συγγραφέας εκ πρώτης όψεως έχει εστιάσει στον θρησκευτικό- θεολογικό παράγοντα, όμως εν τέλει έχει επικεντρωθεί κυρίως στη γνώση.

Το έργο αυτό έχει τη μορφή ενός ταξιδιωτικού διηγήματος, στο οποίο ο αφηγητής δίνει μια περιγραφή της ιδανικής κοινότητας που κατοικεί στο νησί Capharsalama, στο οποίο έχει ναυαγήσει. Με έκπληξη συνειδητοποιούμε, ότι παρά τη δημοτικότητα σε άλλα είδη λογοτεχνίας (π.χ. βλ. μυθιστόρημα Ροβινσώνας Κρούσος³⁵), το μοτίβο του ναυαγίου ήταν μια καινοτομία στη συγγραφή ουτοπιών και η ιδέα της καταιγίδας και του ναυαγίου ήταν κάτι το οποίο ο εν λόγω συγγραφέας χρησιμοποιούσε πάρα πολύ συχνά γεγονός που μας επιτρέπει να υποθέσουμε ότι είχε μια ιδιαίτερη σημασία στην ιστοριογραφία του και στην εικονογράφηση του.

Το να επιζήσεις/ επιβιώσεις από ένα ναυάγιο και να βγεις ζωντανός στην ακτή της νήσου Capharsalama δεν είναι μόνο αναγέννηση, αλλά είναι μια ευκαιρία να ζήσεις μια καλύτερη ζωή και να αποκτήσεις έναν καλύτερο θάνατο. Ο επισκέπτης εξαγίστηκε από το ναυάγιο. Όπως κι ο ίδιος ο συγγραφέας έχει δηλώσει, το να γεννηθείς ξανά σημαίνει ότι ξεκινά μια νέα παιδικότητα, μία άλλη νιότη, και σε ό,τι αφορά τους άνδρες χαρίζει ένα νέο ανδρισμό, και μας ωθεί να απορρίψουμε τον παλιό Αδάμ και να λάβουμε ως υπόδειγμα βίου τον Χριστό, δημιουργώντας το δικό μας Βιβλίο της Ζωής. Σε κοινωνικό επίπεδο, θα μπορούσε αυτό να διαβαστεί ως ισχυρισμός για τον εξαγνισμό και την αναγέννηση της κοινότητας στο σύνολό της.

Η αφήγηση της Χριστιανούπολης μπορεί να διαιρεθεί σε πέντε τμήματα: Αρχή, Αφιέρωση, Εισαγωγή, Κυρίως Θέμα και Υστερόγραφο.

Στο α' μέρος (Αρχή) μια αρχιτεκτονική μεταφορά εισάγεται (είναι καλύτερα να ζεις στο κατώφλι του οίκου του Θεού παρά μέσα στην τέντα της αμαρτίας), η οποία προετοιμάζει τον αναγνώστη για τη χρήση της τοποθεσίας για να προσδιοριστεί η συγγενής σημασία στο έργο.

Στο β' μέρος (Αφιέρωση) γίνεται μια αφιέρωση στον Johann Arndt εν συντομία και πέρα από τον ισχυρισμό ότι το έργο “Χριστιανούπολη” έλαβε ως πρότυπο ένα έργο του Arndt περιέχει οδηγίες σχετικά με τι θα πρέπει να διασταλεί ή να τροποποιηθεί στην Χριστιανούπολη.

Στο γ' μέρος (Εισαγωγή) υπάρχει σημαντική δυσκολία για την κατανόηση του νοήματος του κειμένου σε σχέση με το υπόλοιπο έργο. Ο συγγραφέας παρουσιάζει μια ιστορία της

³⁵ Μυθιστόρημα του Ντάνιελ Ντεφόε, του 1719

Defoe Daniel, 2004, *Ροβινσώνας Κρούσος*, μετάφραση Σουμίλα Δανάη, τίτλος πρωτοτύπου Robinson Crusoe, Αθήνα, Αλκυών

Μεταρρύθμισης, όπου υποστηρίζει ότι πολλοί άνθρωποι αδυνατούν να καταλάβουν, σε εποχές όπου οι άνθρωποι ήλπιζαν για μια καλύτερη ζωή και τελικά υψώθηκαν ενάντια στους συντηρητικούς και καταπιεστικούς τυράννους, και τονίζει την ανάγκη για περαιτέρω μετασχηματισμό στο όνομα της αντίδρασης και του αγώνα τους. Η Χριστιανούπολη παρουσιάζεται ως μια κοινότητα που επιχειρεί κάτω από καλύτερη νομοθεσία με μια διάθεση εφαρμογής εποικοδομητικού διαλόγου. Η εργασία εμφανίζεται ως ένα είδος διασκέδασης, μιας ψυχαγωγίας με φίλους.

Το ε' μέρος (Υστερόγραφο) αποτελεί συνέχεια του Κυρίου Μέρους το οποίο επιβεβαιώνει τη σύνδεση του ταξιδιώτη με την Χριστιανούπολη και δεν επανέρχεται στην αμερόληπτη συγγραφική προοπτική της Εισαγωγής.

Το δ' μέρος (Κύριο Μέρος) αποτελείται από εκατό μικρότερα κεφάλαια, το καθένα από τα οποία έχει ένα ηθικό δίδαγμα στο τέλος, συνδεδεμένα μεταξύ τους υπό το πρίσμα ότι αποτελούν αποκύημα της περιγραφής της Χριστιανούπολης από ένα νεαρό ταξιδιώτη ο οποίος δεν αντιλαμβάνεται πλήρως αυτά που βλέπει. Η παντελής απουσία ευρητηρίου στο έργο αυτό σημαίνει ότι τα κεφάλαια και οι επικεφαλίδες είναι δημιουργημένα έτσι ώστε να οδηγούν τον αναγνώστη διαμέσου μιας συγκεκριμένης αλληλουχίας ιδεών κι εμπειριών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Burgel Guy, *Η επιστροφή της πόλης*, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2008, μετάφραση από 1^η έκδοση Μάρη Λαυρεντιάδου, τίτλος πρωτοτύπου *La revanche des villes*
- Calvino Italo, *Γιατί να διαβάζουμε τους κλασικούς*, Αθήνα, 2003, μετάφραση από 1^η έκδοση Ανταίος Χρυσσοστομίδης, τίτλος πρωτοτύπου *Perche leggere i classici*
- Calvino Italo, *Οι Αόρατες Πόλεις*, εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα, 2004, μετάφραση από 1^η έκδοση Ανταίος Χρυσσοστομίδης, τίτλος πρωτοτύπου *Le citta invisibili*.
- Defoe Daniel, *Ροβινσώνας Κρούσος*, μετάφραση Σουμίλα Δανάη, τίτλος πρωτοτύπου *Robinson Crusoe*, εκδόσεις αλκυών, Αθήνα 2004
- Eaton Ruth, *Ideal Cities; utopianism and the (un)built environment*, εκδόσεις Thames & Hudson, United Kingdom, 2002
- *Greek Mathematics*, 1939, επιμέλεια- μετάφραση Ivor Thomas, Loeb Classical Library, Harvard University Press
- Leach Neil, *Rethinking Architecture*, εκδόσεις Routledge, London, 1997
- Minkowski E., *Les notions de distance vecue et d'ampleur de la vie*, Journal de psychologie, 1930
- Δεσποτόπουλος Ιωάννης, *Η ιδεολογική δομή των πόλεων*, πανεπιστημιακές εκδόσεις Ε.Μ.Π., Αθήνα, 1997
- Νικολαΐδου Σήλια, *Η κοινωνική οργάνωση του αστικού χώρου*, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1993
- Πεπονής Γιάννης, *Χωρογραφίες*, εκδόσεις Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2003
- Τερζόγλου Νικόλαος- Ίων, *Ιδέες του Χώρου στον Εικοστό Αιώνα*, εκδόσεις Νήσος, Αθήνα, 2009

ΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΤΟΠΟΙ

- el.wikipedia.org
- en.wikipedia.org
- homepages.tesco.net
- <http://www.tovima.gr>
- plato.stanford.edu
- www.antidogma.gr
- www.eap-forums.gr
- www.openlit.gr/city/chiotis
- www.radicalacademy.com
- 1myblog.pblogs.gr
- www.egiklopedia.gr
- www.medhasnotes.com/invisiblecities